

T.C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

42882

ALTINÜZÜM'DE DİNİ VE SOSYAL HAYAT
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

42882

DANIŞMAN
PROF.DR. İZZET ER

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

HAZIRLAYAN
ABDURRAHMAN TOMBUL
Bursa - 1995

ÖNSÖZ

Türkiye'de monografik çalışmalar, genelde köyler üzerine yoğunlaşmıştır. Şehirler ve kasabalara ait saha araştırmaları daha da azdır. Avrupa'da monografik çalışmalara yüzyılımızın başında başlandığı halde yurdumuzda bu tür çalışmalara yarım asır sonra başlanılmıştır.

Araştırmamızla ilgili bize ışık tutabilecek kitaplardan imkanlarımız nispetinde yararlandık. Altınüzüm hakkındaki bu çalışma kusursuzdur denemez. Konulara ve olaylara objektif yaklaşmaya çalıştım. Bazı konulardaki subjektiflik, ele aldığım konuların özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Çalışmalarımız, bir giriş ile beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Altınüzüm Kasabası hakkında genel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde aile hayatı ele alınarak, ailenin kuruluşu, yapısı ve aile içindeki karşılıklı münasebetler üzerinde duruldu. Üçüncü bölümde, sosyal hayat değerlendirilerek; toplumsal ilişkiler, anlaşmazlıklar ve bunların çözümünde takip edilen yollar konusuna yer verildi. Ayrıca sosyal hizmetlerden olan eğitim, sağlık, haberleşme, asayiş ile siyasi davranışlar ele alındı. Dördüncü bölümde; dinî hayat, ibadet hayatı ve dinî hayata etki eden faktörlere değinildi. Son bölümde ise; iktisadî hayat işlenerek, ziraat, taşımacılık, ticaret ile ilgili konulara temas ettik. Çalışma kısa bir özet mahiyetindeki sonuç ile bitmektedir. Araştırmada, kasabaya veya bu bölgeye ait özel deyim, terim ve yer isimleri tırnak içerisinde belirtilmiştir. Çalışmamda bana yardımını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. İzzet ER'e teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca Altınüzüm hakkında bilgilerine müracaat ettiğim Ahmet SEZER'e, Halil İbrahim UZUN'a, Rıza DEMİRAG'a, avukat Mahmut DURDU'ya ve değerli Şeyh Bekir YAHŞI'ye şükranlarını sunarım.

Abdurrahman TOMBUL

Bursa - 1995

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR.....	V
HARİTALAR.....	VI
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

I. ALTINÜZÜM HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	4
A. ALTINÜZÜM'ÜN TARİHİ.....	4
B. ALTINÜZÜM'ÜN YERİ ve ÇEVRESİ.....	6
1. Kimliği.....	6
2. Coğrafi Şartlar ve İklim.....	7
3. Kasabanın Evleri.....	7
4. Kasabanın Mahalleleri.....	8
5. Kasaba da Alt Yapı.....	9
6. Kasabanın Çevresi.....	9
C. ALTINÜZÜM'DE NÜFUS.....	9
D. ALTINÜZÜM'DE İDARI YAPI.....	10

II. BÖLÜM

AİLE HAYATI

I. AİLENİN KURULUŞU.....	13
A. Kız İsteme.....	15
B. Nişan.....	16
C. Düğün.....	17
II. AİLENİN YAPISI VE KARŞILIKLI MÜNASEBETLER.....	23
A. Ailenin Yapısı.....	23
B. Ailede Karşılıklı İlişkiler.....	24
1. Karı Koca Arasındaki İlişkiler.....	25
2. Ana-Baba İle Çocuklar Arasındaki İlişkiler.....	26

III. BÖLÜM

SOSYAL HAYAT

I. BELLİ BAŞLI SOSYAL GRUPLAR VE KARŞILIKLI İLİŞKİLER.....	29
A. Tabii Sosyal Gruplar Ve Karşılıklı Münasebetleri.....	29
1. Akrabalık İlişkileri.....	29
a. Süt kardeşliği.....	30
b. Kirvelik.....	30
2. Komşuluk Münasebetleri.....	31
B. Tabii Olmayan Gruplar ve Münasebetleri.....	31
1. Siyaset Grupları.....	32
C. Fert ve Gruplar Arası Anlaşmazlıklar ve Çözüm Yolları.....	34
1. Şahsa Karşı İşlenen Suç ve Davalar.....	34

a. Katil	34
b. Yaralama	35
c. Kız Kaçırma	35
d. Kaza	35
2. Mülkiyeti İlgilendiren Davalar	35
a. Hırsızlık	35
b. Miras	35
c. Alacak	36
d. Ortaklığın Feshi	36
3. Ailevi Anlaşmazlıklar ve Çözümleri	36
a. Ailede Sulh Teşebbüsü	36
b. Boşanma	36
4. Mevzuata Uymak	36
II. SOSYAL HİZMETLER	37
A. Eğitim Hizmetleri	37
a. Genel Eğitim Hizmetleri	37
b. Boş Zamanların Değerlendirilmesi	40
c. Dil Faktörü	41
B. Sağlık Hizmetleri Ve Bu Konuda Kasabalının Tavrı	42
C. Haberleşme Hizmetleri	46
D. Güvenlik Hizmetleri	47

IV. BÖLÜM

ĐİNİ HAYAT

I. İBADET HAYATI	49
a. Namaz	49
b. Oruç (Ramazan Bayramı)	49
c. Zekat	50
d. Hac	50
e. Kurban	50
II. ĐİNİ HAYATA ETKİ EDEN FAKTÖRLER	51
A. Tarikatlar	51
1. Şih (Şeyh) Bekir	51
2. Kadiri Mürşidi Mustafa Necati Ak	52
3. Nakşi Mürşidi İbrahim Halil Soğukoğlu	54
B. Yaygın Dini Eğitim Ve Cami	54
III. ALTINÜZÜM'DE TÖRENLER VE HURAFE İNANÇLAR	51
A. Törenler	57
1. Cenaze Töreni	57
2. Hacı Uğurlama ve Karşılama	58
3. Nevruz	58
4. Askere Gönderme	58
5. Sünnet Düğünü	58
6. Doğum	59
B Hurafe İnançlar	60
IV. ALTINÜZÜM'DE KILIK KIYAFET	60

V. BÖLÜM

İKTİSADİ HAYAT

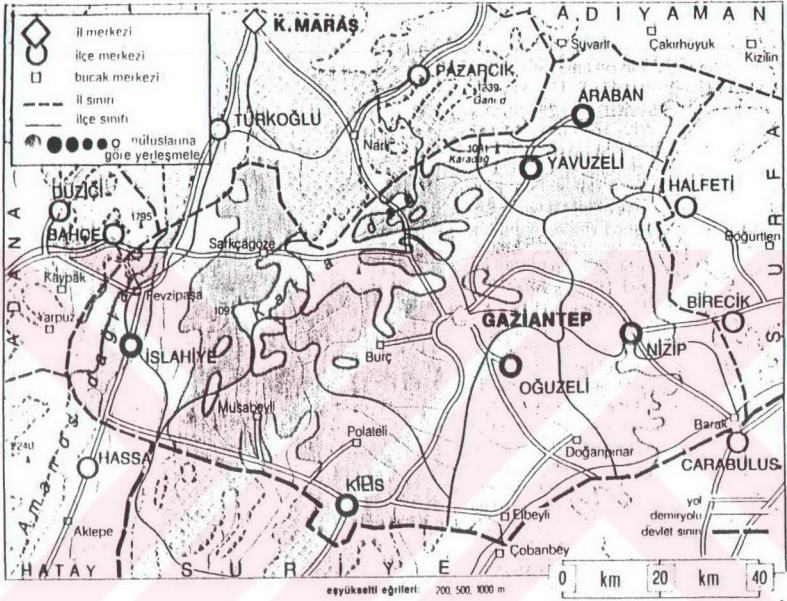
İKTİSADİ HAYAT

64

I. BELLİ BAŞLI İKTİSADİ FAALİYETLER	65
A. Zirai Faaliyetler.....	65
1. Zirai Faaliyetlerin Yürütülmesi	65
a. Teknolojik Gelişme.....	65
b. Toprağın Durumu	65
c. Komşu Köylerle Toprak İlişkisi	65
d. Toprağın İşletilmesi.....	65
2. Ürünün Değerlendirilmesi	68
B. Taşımacılık	68
C. Ticaret	68
D. El Sanatları.....	69
II. İKTİSADİ FAALİYETTE ROL ALANLAR	69
SONUÇ	70
KAYNAKLAR	71
DİĞER RESİMLER	73

KISALTMALAR

age.	Adı geçen eser
A.Ü.	Ankara Üniversitesi
A.Ü.E.F	Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
B.B.D	Beşeri Bilimler Dergisi
bkz.	Bakınız
Bşbk.	Başbakanlık
C.	Cilt
ç.	Çeviren
D.P.T.	Devlet Planlama Teşkilatı
D.Y.P	Doğru Yol Partisi
H.Ü.	Hacettepe Üniversitesi
İst.	İstanbul
İ.Ü.E.F.	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İ.Ü.İ.F.	İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
M.Ü.İ.F.V.	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
R.P.	Refah Partisi
s.	Sayfa
S.B.F.	Siyasal Bilgiler Fakültesi
S.H.P.	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
T.T.K.	Türk Tarih Kurumu
vd.	Ve devamı
yay.	Yayınları
Y.D.P	Yeniden Doğuş Partisi

GİRİŞ

Ülkemizi, yıllardan beri siyasal, sosyal ve ekonomik yönlerden çok uğraştıran bir sorun yaşanmaktadır. Bu sorun kimilerine göre "Kürt sorunu", kimilerine göre ise "Doğu-Güneydoğu sorunu"dur. Bu meselenin ismi konusunda ihtilaf var ise de, üzerinde uzlaşılan nokta bir "sorun"un varlığıdır. Ülkemizin toplumsal barışını da tehdit eder hale gelen bu konunun net ve gerçekçi anlaşılabilmesi için çalışmalara ihtiyaç vardır. Bir sorunun sağlıklı bir tarzda tahlili: soruna ilişkin nicel ve nitel değerleriyle birlikte izlenecek yöntemle de direkt ilgilidir. Şayet söz konusu olan halk ise; onun yaşam alanlarının süzgeçten geçirilerek incelenmesi ve bilinmesi gerekir. Yaşadığımız söz konusu durum bir gerçeği daha ortaya çıkarmıştır: Kürt kökenli vatandaşlarımızın yaşam biçimleri, aile yapısı, dil, dinî ve siyasal davranışlar ile sosyal organizasyonları hakkındaki bilgi yetersizliğidir. Esasen Cumhuriyet döneminin hemen başında, Kürt vatandaşlarımız hakkında ilmi araştırma, resmi kanallarla, ilk defa Ziya Gökalp'e yaptırılmıştır. Fakat bu araştırma çeşitli nedenlerden dolayı devam ettirilememiştir.

Bu çalışmadan ve bu ihtiyaçtan yola çıkarak Kürt kökenli vatandaşlarımızın yaşadığı Altınüzüm kasabası ölçeğinde, sosyal yapı, aile, dil, dinî davranış ve iktisadî faaliyetleri inceleme ve araştırma gereği duyduk. İleriki bölümde hakkından geniş bilgi vereceğimiz Altınüzüm, Gaziantep ili, İslahiye ilçesine bağlı bir kasabadır. Bir çok konuda bilgi toplamamız, kasaba halkına araştırmanın nedenini anlattıktan sonra mümkün olabildi. Kasabadan bazı ailelerle uzun yıllardan beri tanışık olmamız, kolaylaştırıcı oldu. Buna rağmen anlatılanların yazılacağı endişesiyle bazı hususların anlatılmasından kaçıldı. Ancak uzun süre grup üyeleri ile birlikte olmamız, tüm konularda bilgi almamızı sağlarken, bazı anlatımların yazılmaması istendi. Ele aldığımız konu ile ilgili bilgileri tek kişiden değil, birden fazla kişiden sormayı ve dinlemeyi yeğledik. Daha sonra anlatılanların sentezini yaptık. Zaman zaman geçmişle de bağlantı kurarak aile ve toplumdaki değişmelere değindik. Bu çalışmayı yaparken, araştırma teknikleri içinde gözlem ve söyleşi tekniklerinden yararlandık. Daha önce plansız bir şekilde yaptığımız ve bibliyografya çalışmalarını sırasında esas problemleri ve bununla ilgili olan ikinci dereceden olayları tespit ettiğimiz için, doğrudan doğruya planlı olarak araştırma alanımızda saha çalışmasına başladık. Gözlem çeşitlerinin tamamından yararlandık. Gözlem çeşitleri başlıca şunlardır: Serbest gözlem, kaydedilen gözlem, kaynak kişilere dayalı gözlem, amaçlı gözlem ve katılımcı gözlem.¹ Gözlem, büyük çapta katılımcı gözlem olarak devam etti. Araştırmamızın ana yapısını da bu teknik oluşturdu. Çünkü araştırma alanımıza giren konuları tekrarlatmak mümkün değildi. Tekrarlatmak ve deneme yapmak imkanımız yoktu. Bundan dolayı bir

* Dönemin Sağlık Bakanı Rıza Nur 1921'de şöyle der: "Kürtler meselesi beni üzüyor. Bir şey yok ama bir gün milli davaya kalkacaklar. Tetkikata başladım. Kürtler hakkında kitaplar buldurttum. Diyarbakır'da olan Ziya Gökalp'e para yollayıp, Kürtlerin, coğrafî, lisanî, kavmi, içtimai ahvâlini tetkik ettirdim. Bir rapor gönderdi. Maksadım oranın bir Makedonya olmadan, kökünden meselenin halli idi."

Bu araştırma Mustafa Kemal'e sunulur. Atatürk bu araştırmadan dolayı Ziya Gökalp'i takdir eder ve ona üç yüz lira gönderir. Diğer vilayetlerde de aynı çalışmayı sürdürmesi istenir. Fakat Gökalp'in hastalığı, çalışmanın devamına izin vermez (Doğu Dergisi, sayı: 12, s. 14, Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler, s. 6).

çok örf ve âdetin uygulandığı evlenme merasimleri, sünnet, bayramlar gibi özel öneme sahip olayları iyi algılayabilmek için tekrar tekrar toplantılara katıldık. Grup faaliyetlerine katılmamız, ailelerle ve çeşitli kimselerle temas halinde bulunmamız, çeşitli hadiseleri takip etmemiz daha kolay bir şekilde mümkün oldu.

Araştırmamız esnasında ilk etapta, bağımsız, amaçsız, geliş güzel, ileride kullanılmak için ham bilgi toplamamıza da yarayan serbest gözlemlerde bulunduk. Daha sonra veri toplamayı amaçlayan kaynak kişilerle sınırlı temaslarımız oldu. Çalışma alanında fizik, zaman, cins yada diğer nedenlerle araştırma sırasında katılamadığımız bölümlerin, araştırma süresini tamamlaması açısından, katılanlara yada bilenlere sorarak gerekli bilgileri sağladık. Örnek; düğünle ilgili merasimlerin bazı aşamalarında bu yola başvurulmuştur. Çünkü dîni inanç ve gelenek yapısı nedeniyle araştırma içinde olsa düğünlerin kadınlarla ilgili bölümüne girmek imkansızdır. Gözlemlerimizi kaydederken fotoğraf, teyp, kağıt, kalem gibi malzemelerden yararlandık.

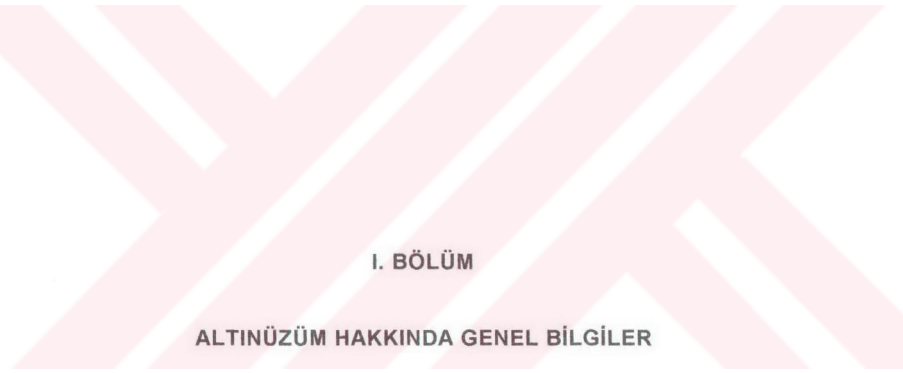
Araştırmamızla ilgili soru kağıdı (anket) dışında tüm söyleşi tekniklerinden yararlanılmıştır. Kanaat yoklamalarında kullanılan esas süreç, soru kağıdına dayanarak yapılan mülakatlardır. Bu teknik daha çok, bunu kullanmanın üst düzeyde olduğu toplumlarda geçerli kabul edilmesi gereken bir söyleşi tekniğidir.¹ Başvurduğumuz söyleşi teknikleri ; serbest söyleşi, örgütlenmiş söyleşi ve ayrıntılı söyleşidir.² Araştırmamız esnasında, belli bir amaca yönelik olmayan bağımsız, geliş güzel söyleşiler yaptığımız gibi kime, neyi, nasıl söyleyeceğimizi önceden düzenleyerek söyleşiler yaptık. Grupta bulunan kişilerle belirli bir konunun istenilen yoğunlukta, ayrıntıda sağlanabilmesi için sürdürdüğümüz ve süre sınırı olmadan gerçekleştirdiğimiz ayrıntılı söyleşilerde olmuştur. Araştırma boyunca topladığımız bilgilerin kontrolünü de yaptık. Muhtelif kişilerle konuştuğumuz için bir kişiye sorduğumuz soruyu başka kimselere de soruyorduk. Bu aynı zamanda kontrol aracı da oluyordu.

Bu araştırmada Kürt-Türk gibi etnik kökenli bir takım siyasal tartışmalara yer verilmemiş ve bu ayrılıklara değinilmemiştir. Konu yalnız sosyal yapı, sosyal organizasyon ve sosyal yaşam içinde ele alınmıştır. Ancak konunun gerektirdiği ölçü içinde grubun tarihi, dili gibi konulara değinilmiştir. Araştırmada geçen, Kürt, Kürtçe gibi kelimeler etnik ayrımcılık için değil, araştırma yapılan alanın özelliklerini belirtmek için kullanılmıştır.

Bu araştırmamızın alanına giren ilgili eserlerden büyük ölçüde yararlanılmıştır. Monografik olarak hazırlanmış, Etnolojik ve Antropolojik eserlerle halk bilimi dalında eserler incelenmiştir. Araştırmamız esnasında Ziya Gökalp'in "Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler", İsmail Beşikçi'nin "Alikan Aşireti" ile Mümtaz Turhan'ın "Kültür Değişmeleri" isimli eserlerinden önemli derecede faydalandık.

¹ Duverger, Maurice, "Sosyal Bilimlere Giriş, ç. Ünsal OSKAY, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s.195.

² Duverger, M., age, s.246.

I. BÖLÜM

ALTINÜZÜM HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. ALTINÜZÜM HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A. ALTINÜZÜM'ÜN TARİHİ

Altınüzüm ile âlâkalı tarihi bilgileri ihtiva eden yazılı bir araştırma olmadığından kasaba hakkındaki bilgileri burada ikamet eden yaşlılardan ve bu konuda özel ilgisi bulunanlardan nakletmek durumundayız. Ancak; Altınüzüm'ün tarihi bilgilerini ihtiva etmese de 1860'lı yıllarda bölgedeki asayışı temin etmek amacı ile askeri bir birlik ile bölgede bir müddet bulunan Ahmet Cevdet Paşa "Tezâkir" isimli eserinde, buranın o dönemdeki sosyal hayatıyla ilgili bilgiler vermektedir.

Altınüzüm kasabasının asıl ismi Haltanlı'dır. 1962'den bu yana iki defa isim değişikliğine uğrayan kasabaya verilen son isim Altınüzüm'dür. "Haltan" kelimesi Kürtçe'de; diş karıştırmak için kullanılan alet, kürdan anlamına gelir. Altınüzüm'de, en eski isimleri olan Haltanlı kelimesinin kullanılışı ile ilgili bir olay anlatılmamıştır. İhsan Nuri kitabında "Haldi" aşiretinden bahseder. Bu kaynağa göre Haldiler İran topraklarında yaşamış bir Kürt aşiretinin ismidir.³ Bu kitapta ismi geçen Haldi (Khaldi) aşireti ile bir bağlarının olup olmadığını kasabalıya sordüğümüz zaman, kendilerinin bu aşiret ile herhangi bir bağlarının olmadığını belirtmişlerdir. Haltanlı kelimesinin buraya nasıl yerleştiğini incelediğimiz zaman tarihi geçmişe de göz atmamız gerektiğini anladık.

Edindiğimiz bilgilere göre; Altınüzüm ve çevresinin tarihi Milattan Önce II. bin yıla kadar uzanmaktadır. Bölgede Geç Hititliler yaşamışlardır. Geç Hitit devletinin önemli merkezlerinden olan Sam'al (Zincirli Köyü) Altınüzüm'e sadece 20 km. uzaklıktadır. Haltanlı isminin bu dönemden söyleniş değişikliklerine uğrayarak günümüze kadar geldiği düşünülebilir. Haldi kelimesi, Urartuların en büyük tanrısına verdikleri isimdir.⁴ Yılın belirli günlerinde Haldi'ye kurbanlar sunmaktadırlar. Urartuların asıl merkezi Doğu Anadolu olmakla birlikte Gaziantep bölgesi de dahil Güneydoğu Anadolu'yu da zaman zaman ele geçirmişlerdir. Hakim oldukları bu bölgelere kendilerinden isim ve eser de bırakmışlardır.⁵ Bu eserlerin bir bölümü Gaziantep müzesinde sergilenmektedir.⁶ Geç Hititlilerin önemli özelliklerinden biri ise komşusu buldukları devletlerin dinlerine de inanarak onların tanrılarını kutsallaştırmalarıdır. Dolayısıyla "Haldi" isminin Hititliler tarafından kullanılması da mümkün görülmektedir.⁷

Altınüzüm'ün bağlı bulunduğu İslahiye ilçesinin çevresinde Hititlilerden kalma çok sayıda höyük ve tarihi kalıntılar bulunmaktadır. Tilmenhöyük, Yesemek, Gedikli, Zincirli Köylerinde bu kalıntılardan çoktur ve Gaziantep bölgesi tarihine de ışık tutar. Altınüzüm'ün çok yakınında bulunan ve "Cincikli" diye adlandırılan yer ise; Geç Hititliler tarafından yapılmış parlak taşlar üzerine işlenen resimlerden oluşan eserlerdir ki, zemine yatay şekilde yatırılmış olup şu an üzeri toprak tabakası ile örtülmüştür. Yakın zamana kadar bir bekiç tarafından korunan yer, bekçinin emekli olması ile korumasız kalmıştır. "Cincikli"

³ Nuri İhsan; "Kürtlerin Kökeni", Yöntem Yayınları, s.38.

⁴ Büyük Larousse, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1993, cilt:10, s.4951.

⁵ Kınal F., "Eski Anadolu Tarihi", 1972, Ankara, s.61.

⁶ Çilingiroğlu A., "Anadolu Araştırmaları, Gaziantep Müzesindeki Urartu Kemeri", 1979, cilt:7, s.49-55.

⁷ Dinçol M. Ali, "Anadolu Uygarıkları", Görsel Yay., İstanbul, 1982, c:1, s.126.

denmesinin sebebi parlak görünmesindedir.

Diğer bir anlatıma göre ise; 350 yıl önce Altınüzüm'e Halit Hanlı isimli bir şahıs 4 çocuğu ile birlikte gelmiş. Musul'dan göç ederek buraya gelen aile sık sık yer değiştirdikten sonra, tütün ekimi yapmak için köyden geçen çayın kenarına yerleşmiş. Halit Hanlı ismi zamanla Haltanlı şekline dönüşerek günümüze gelmiş. Köyün büyük bir bölümü bu aileden çoğalmışsa da dışarıdan gelip yerleşenler ile birlikte köy büyümüş ve çoğalmıştır. Halit Hanlı ve çocuklarıyla ilgili anlatımlar Altınüzüm tarihinin resmi izahıdır. Zira ilkokulda çocuklara verilen bilgiler bu doğrultudadır. Altınüzüm'de yaşlılardan dinlediğimiz kadarıyla; Salahaddin Eyyubi zamanında Haçlı seferleri sırasında Irak'ın Musul ve Kerkük bölgesinden 269 oymak, Şeyhanlı Aşireti buralara gelip yerleşmiş. Bunlardan 260 parçası Suriye Halep Bölgesine geçmiş, kalan 9 oymak ise Altınüzüm'e (Haltanlı) ve civarına gelmişlerdir. Şimdiki Altınüzümlüler Musul ve Kerkük'ten buraya gelenlerin devamıdır. Dönemin tarihi olaylarına baktığımız zaman bu bölgenin Irak-Suriye hattının çok hareketli olduğunu görürüz. Haçlıların hücumundan sonra, Musul ve Halep arasında oluşturulan Müslüman fedai birliklerinin burada sürekli hareket halinde bulunduğu ve bölgedeki aşiretlerden oluşturulduğu da bir vakiadır.⁸ Yine bu gergin zamanlarda çok sık nüfus hareketlerine rastlanmıştır. Buradan daha Batıya göçler vuku bulmuştur ve yine bölgedeki çeşitli devletlerin savaş ve saltanat kavgasından bıkip usanan çeşitli kabileler Anadolu'ya göç etmişlerdir.⁹

Ahmed Cevdet Paşa, Altınüzüm ve çevresinde bulunan aşiret ve kabilelerin Kürt olduklarından ve Kürtçe konuştuklarından söz eder.¹⁰ Gavurdağ'ından Kürtdağına kadar olan bölge, hem yerleşik hayata geçen hem de göçebe olarak yaşayan Kürt aşiretlerinin yaşadığı alandır. Burada yaşayan üç büyük aşiret vardır: 1. Okçu İzzeddünlü Aşireti 2. Şihlar Aşireti 3. Amiki Aşireti.¹¹ Bizim araştırma alanımız olan Altınüzüm'de Şeyhanlı (Şihanlı, Şihlar) Aşireti yaşamaktadır ve o dönemde Kerkütlü nahiyesinin sınırlarındadır.¹² Burada önemli bir nokta da şudur; Kürt aşiretlerinin bir bölümü göçebe hayatı yaşadığından, o dönemde köy hayatı ve ilişkileri şeklinde sınırları belirlenmiş bir yaşam tarzı da, aşiretlerin iskâna tabi tutulmasından sonra meydana gelmiştir. A. Cevdet Paşa komutasındaki Fırka-i İslahiye, askeri amaçlarla gelip asayiş düzenledikten sonra burada sosyal ıslahatlar da yaptıklarıdır. Daha sonraki bölümlerde yeri geldikçe değinilecektir. Altınüzüm'ün kuruluşu Hassa ve İslahiye ilçelerinin kuruluşundan daha eski olduğu anlaşılmaktadır. Altınüzüm'de yaşayanlar, Şihanlı, Şeyhanlı (Şeyhî de deniyor) aşiretindedirler. Aşiretin oymakları ise buraya, Mardin, Musul ve Kerkük'ten gelmişlerdir. Ziya Gökalp de Şeyhanlı aşiretinin merkez yerleşim yerinin Mardin ve Musul olduğunu belirtir.¹³ Kabileler halinde buraya gelen bu insanlar kendi içlerinde değişik isimler kullanmaktadırlar. Günümüzde de kabile ismi olarak geçerli olan ve

⁸ El Cüdi Enver, "Tarih Boyunca Emperyalizm Saldırılarına Karşı İslâm", Petek Yay., İstanbul, 1985, s.63.

⁹ Gregory Abul Farac, "Abul Farac Tarihi", TTK Yay., Ankara, 1987, c:2, s.345.

¹⁰ Paşa, Ahmed Cevdet, "Tezâkir", TTK Yay. Ankara, 1991, c:3, s.125.

¹¹ Paşa, Ahmed Cevdet, age, c:3, s.144.

¹² Paşa, Ahmed Cevdet, age, c:3, s.145.

¹³ Gökalp, Ziya, "Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler", Sosyal Yay., İstanbul, 1992, s.31.

kullanılan isimler şunlardır; Musuli, Hulfiyan, Teran (bugün bunlar Dogan soyadını almışlardır), Alice, Gafarlar gibi kabileler vardır. Şihanlı, Şeyhanlı ismi ise Şih Bekir Yahşi'ye göre; Hz. Ömer'in sülalesinden olan Şeyh Musa Anzeli'nin isminden kaynaklanır. Bunun soyuna "Ocakzade" de denmektedir. Bu terimi daha sonraki bölümde ele alacağız.

B. ALTINÜZÜM'ÜN YERİ ve ÇEVRESİ

1. Kimliği

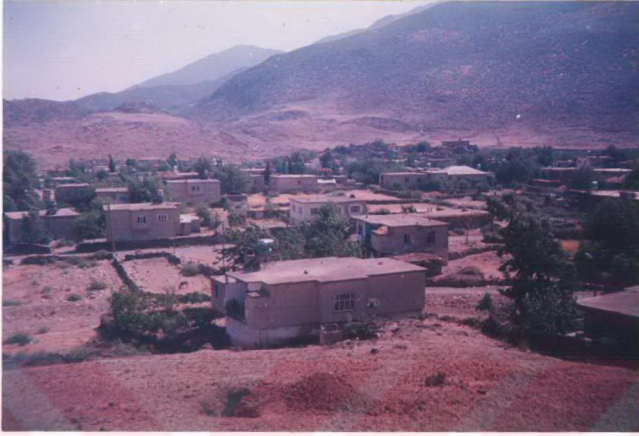
Altınüzüm, Sulumağara ve Aydınöğlü (Haltanlı) Köylerinin birleşmesiyle oluşan kasabaya sonradan (1991) verilen isimdir. Sulumağara Köyü ile Aydınöğlü Köyü birbirinden uzak ya da farklı köyler değildir. Sınır olarak aralarında sadece köylülerin büyük çay dedikleri, Havanlık çayı geçmektedir. Esasen iki köy arasında aşirete dayalı akrabalık da vardır. Sadece tüzel kişilik olarak ayrı köy idiler. Haltanlı yerleşim alanı olarak da, nüfus açısından da Sulumağara köyünden daha büyük idi. Köy ilk önce Maraş'a daha sonra Cebel-i Bereket'e (Osmaniye), daha sonra da İslahiye'ye bağlanmıştır. 1962'ye kadar Haltanlı olan köyün adı 15.10.1962 tarihinde Aydınöğlü olarak değiştirilmiştir (Bu arada şunu belirtmekte yarar vardır, çevredeki tüm Kürtçe isme sahip köy isimleri değiştirilerek TÜRKÇE isimler verilmiştir). Aydınöğlü isminin verilmesinin sebebi, okuma yazma oranının yüksek olmasıdır. 2 Haziran 1991 yılında da Sulumağara köyü ile Haltanlı köyü birleşerek Altınüzüm adını almıştır. (BKZ. Resim 1 genel görünüm)

Resim-1-Altınüzüm'ün genel görünüşü

Altınüzüm kasabası bağlı bulunduğu İslahiye ilçesine 11 km uzaklıkta olup Gaziantep iline 100 km mesafede ve Gaziantep'in Güneybatısında yer alır. 1990 nüfus sayımına göre nüfusu 4599 olup, 750 haneden oluşur. Toprakları tarıma elverişlidir, geçimi tarım ve taşımacılığa dayanır. Altınüzüm'de bağcılık hakimdir. İsmi de yetiştirdiği üzümünün kalitesine izafeten almıştır. Bağlarının

toplamı 75.500 dekadır.Kasabanın içinden geçen Büyük çayın suyu yazları kurumakla

Resim-2-Biriket ev tipi

beraber kışları yağışlara bağlı olarak artış gösterir. Kasabanın kuzeyindeki Kuru çay ise yaz mevsiminde tamamen kurumaktadır. Gaziantep-İslihiye-Hatay karayolu Altınüzüm'ün tam içinden geçer. Bu karayolu diğer il ve ilçelerle ilişkilerde çok önemli kolaylık sağlar Bu karayolu İskenderun, Adana gibi, bölgenin büyük merkezlerine bağlantılı olduğundan çok işlektir.

2. Coğrafi Şartlar ve İklim

Altınüzüm Amanos dağları ile Gaziantep sınırı içindeki en yüksek dağ olan Kartal dağının (1496 m) arasında kalan düzlük alanda kurulmuştur. Bu uzun ve geniş alan tektonik hareketler sonucunda oluşmuş bir çöküntü alanıdır. Doğu Anadolu fayının geçtiği bu kesimde yeni alüvyonlarla kaplı bir çukur alan uzanır. Bu çukur alanın ortasında "leçelik" adı verilen genç bazalt akıntı ve kümeleri vardır ki bu yer Altınüzüm 'ün doğusunda 10 km'lik mesafededir. ¹⁴ Kasabada iklim Akdeniz iklimi özelliği göstermektedir. Yazlar sıcak ve kuru, kışlar ise yağışlıdır. Altınüzüm'de meteoroloji istasyonu bulunmadığından gözlem yapılmamaktadır. Ancak İslihiye ilçesine yakınlığı dolayısıyla aynı sıcaklık ortalamaları verilecek olursa şu rakamlar ortaya çıkar. ¹⁵

Ortalama Sıcaklık: 16,7

Ortalama Açık Günler: 137,2

Ortalama Bulutlu Günler : 160

En Yüksek Sıcaklık: 40

Sisli Günler: 2,2

En Düşük Sıcaklık: -2,8

3. Kasabanın Evleri

Altınüzüm'de toplu yerleşim hakimdir. Kasabanın içinden geçen karayolunun çevresi merkez olmak üzere yerleşim alanı boz dağın eteklerine ulaşır. Yeni yapılaşma ise kasabanın kuzeyi ve doğusuna doğrudur. Altınüzüm'de ev tipleri çeşitlilik arzeder.

¹⁴ Ardel, Ahmet, "Genel Coğrafya Dersleri", İÜEF, İstanbul, 1961, c:1, s.5.

¹⁵ Devlet Meteoroloji İş. Gen. Müd. Bült.

Evleri üç grupta incelemek mümkündür: 1. Biriket yapılar: Bu tip evler genellikle iki katlıdır. Alt katı, beslenen küçük baş hayvan için ahır olarak veya depo olarak kullanılır. Üst kat ailenin oturma alanıdır. Merdivenden üst kata çıkılınca balkondan içeri girilir. Yazları bu balkonda oturulur. Mutfak, tuvalet ve banyo dışarıdadır. Tuvalet bahçede de olabilmektedir. Eve ilk girişte salona geçilir. Salonun bir ucu dışa doğru çıkık durumda yapılıdır. Evin arkasından bakıldığında salon arkaya doğru çıkıntı ile uzar. Salon oturma amaçlı olarak kullanılır. Diğer odalara bu salondan geçilir. Bu tip evler hane durumuna göre üç ila dört odadan oluşur. (Bkz. Resim 2)

2. Taş ve Toprak Evler: Bu evler tek katlıdır. Bölgede çok bulunan ve "leçe" isimli taşlık araziden getirilen kara taşlar ile yapılan taş yapılarıdır. Bunların planı da biriket yapılarıdaki gibidir. Fakat salonun arkaya doğru çıkıntısı yoktur (Bkz. Resim 3.).

Resim-3-Taş ev tipi

3. Tuğla Yapılar: Bu tip evler son yıllarda yapılmaya başlanmış. Tek katlı ve çift katlı olarak yapılır. Evlenerek baba evinden ayrılan çocuklar için yapıldığından bir çekirdek ailenin yaşayacağı standartlarda inşa edilmektedir. Kasaba evlerinde çatı yoktur. Üzeri betonla örtülen ve adına "dam" denilen biçimde yapılarıdır. "Dam"ı toprak evler de vardır. Toprak damlar kışın yağın yağmurun aşındırmasından korunmak amacıyla "log" adı verilen silindirik biçimindeki taş ile sürekli olarak sıkıştırılmak için sürülür.

4. Kasabanın Mahalleleri

Kasaba altı mahalleden oluşur. Aydınlık, Günaydın, Güzelyurt, Çamurlu, Elbeyli, Bahçelievler mahalleleridir. Mahalle isimlendirmesi yeni yapılmıştır. Mahallelerin tespitinde oy dağılımı sebebiyle siyasî hesapların olduğu ileri sürülmektedir. Yeni isimler kasabalı arasında yaygın kullanılmaz. Mahalle isimleri konusunda, halk için aile isimleri daha belirleyicidir. Aynı soya mensup kişiler birbirlerine yakın oturduğundan bunların isimleri ile tanımlanırlar. Örnek: Musullular, Özerler, Doganlar gibi. Kasabanın içinden batıya Kerküt yolu güneye Kalaycık yolu geçer. Bu yollar da adlandırmada isim olarak kullanılır.

5. Kasabada Alt Yapı

Altınüzüm kasabasında belediyenin kurulmasından sonra fizikî yapıda değişimler meydana gelmiştir. Kasabadaki ortayol ve sokakların bir bölümü asfaltlanmıştır. Kanalizasyon sistemi hâlen yapılmamıştır. Fosseptik çukurları ile ihtiyaç karşılanmaya çalışılıyor. Su problemi bulunmamakta, şebeke sistemi ile her haneye çeşme ile su ulaşmaktadır. Şebeke 1965 yılında DSI tarafından yapılmıştır. İhtiyacın artması sonucu, İller Bankası aracılığıyla iki sondaj kuyusu açılmıştır. Suyun klorlanmadan evlere verilmesi, suyun kireçli olması çeşitli hastalıklara sebep olmaktadır.

6. Kasabanın Çevresi

Altınüzüm kasabası, Kuzeyde Karapınar köyü, doğuda Yukarıbilenler ve Aşağıbilenler köyleri ile (ki bu iki köy Celikanlı ve Belikanlı aşiretlerinin yerleşim alanı olup, isimleri bu şekilde değiştirilmiştir.) Güneyde Dolan beldesi, Batıda Kerküt bölgesi ile komşudur. Suriye sınırına patika yoldan 6-7 km, araç ile 20 km mesafededir. Altınüzüm'ün, çevresindeki diğer köy ve beldelerle iktisadî ve sosyal ilişki başta olmak üzere bir çok ilişkileri vardır; kız alıp verme, arazi kiralama, ürünün pazarlanmasının yanı sıra komşu köylerin Altınüzüm'de bağ arzisi olanlar da vardır. Kasabaya komşu olan Dolan (ismi Yeşilyurt olarak değiştirmiştir) ve Kerküt (ismi Boğaziçi olarak değiştirilmiş olup burası eskiden çevre köyler arasında en önemli merkez idi.) beldeleri belediyeliktir. Kerküt, Altınüzüm'le iç içe girmiş vaziyette olmasına rağmen, ayrı belediyeliktir. Bu iki beldenin birbirlerine sınır bakımından itirazları vardır. Kerküt'te bulunan Şih Bekir¹⁶, soy ve dinî şahsiyet olarak çok tanınan birisidir. Altınüzüm'de bulunan sağlık ocağı, PTT, lise çevre köylere de hizmet vermektedir. Merter'e göre; kasabalar, sadece çevre köyler için birer pazar merkezi olmayıp, onlara her türlü hizmetin sunulmasında köprü görevi görürler.¹⁶ Suriye sınırına yakın bulunması, eskiden sınırdan yoğun mal kaçakçılığına neden oluyordu. Suriye'den kaçak yollarla geçirilen eşyalar buradan diğer il ve ilçelere gönderilirdi. Bu durum ekonomik açıdan bir canlanma oluşturmuştu. Kaçakçılığın yoğun olduğu yıllarda, sınırdaki çatışmalarda ölen insanlar arasında kasabalı kişiler de vardı. Türkiye'nin genel ekonomik atılımları sonucunda kaçakçılık cazibesini kaybettiğinden, günümüzde kaçakçılık söz konusu değildir. Fakat son yıllarda etnik sebeplere bağlı olarak siyasî etkilermelerin olduğu görülmektedir. Suriye'nin Türkiye sınırına yakın köyleri de Kürt köyleridir. Türkiye'de yasa dışı konumda olan P.K.K örgütünün, Suriye içinde olan bu köylerde, siyasal etkisi ve propaganda merkezleri olduğu söylenmektedir. Suriye'deki bu merkezlerden yapılan etnik propagandalar bölgedeki Kürt kökenli köyler üzerinde zaman zaman etkiler uyandırabilmektedir. Köylerdeki akrabalık ilişkileri bu etkileri kolaylaştıran sebeplerdendir. Altınüzüm'ün yukarıda sıraladığımız komşu köyleri Kürt kökenli olup hepsi Kürtçe konuşmaktadırlar.

C. ALTINÜZÜM'DE NÜFUS

1990 Türkiye genel nüfus sayımı sonuçlarına göre 750 hanelik kasabanın

¹⁶ Şeyh kelimesi, bu bölgede "Şih" biçiminde kullanılır.

¹⁶ Merter, Feridun, "Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler", T.C. Başbk. Ailer Araştırma Kurumu, Ankara, 1990, s.31.

nüfusu 4599'dur. Genel nüfusu mevcut hane sayısı ile karşılaştırdığımız zaman hane ortalaması 6'yı bulmaktadır. Emre Kongar, Türkiye'deki ortalama hane büyüklüğünü Türkiye genelinde 5,67, kentlerde 4,63, kasabalarda 5,9, köylerde 6,16 olarak tespit etmiştir.¹⁷ Altınüzüm'deki hane büyüklüğü ortalaması, Kongar'ın tespitlerine yakındır. Türkiye'nin bölgelerine göre hane halkı sayısı hakkında yapılan bir araştırmada, Güneydoğu bölgesinin hane halkı sayısı ortalama 7,3 olarak belirtilmektedir.¹⁸ Altınüzüm kasabasında hane halkı sayısı Güneydoğu ortalamasının altında bulunmaktadır. Kasaba yaşlılarına "eskiden bir hanede ne kadar kişi yaşıyordunuz?" şeklinde yönelttiğimiz soruya aldığımız cevaptan, geçmişte geniş aile yapısı hakim olduğundan, hane halkı sayısının yüksek olduğu sonucuna ulaştık. Bugün geniş aile yapısından, geçici geniş aile ve çekirdek aileye geçiş sürecinin yaşandığını görmekteyiz. Zaten yapılan araştırmalarda da Türkiye'de hane büyüklüğü 1965'ten sonra oransal olarak küçülmeye başlamıştır. Bunun nedenleri olarak; sanayileşme hızının yükselmesi, iç-dış göçlerin artması, kentleşme sürecinin yoğunlaşması, okuma yazma oranının artması, doğum kontrolü uygulamalarının yaygınlaşması sebep olarak sayılmaktadır.¹⁹ Altınüzüm'de tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan zenginleşme, okuma ve yazma oranının yüksekliği bunun sebep olduğu aile içi ilişkilerin düzeni, doğum kontrolü uygulamalarına dikkat etmek sonucunda hane halkı sayısında oransal küçülme başlamış ve çekirdek aileye geçiş sürecine girilmiştir. Kasabada en çok çocuklu aile 25 çocuklu Mehmet Atasay olup iki eşlidir. 11 çocuklu Seydo lakaplı Seydi Sezer ise tek eşlidir. Çocuk sayısında aile planlamasına yönelik çalışmalar ve yeni neslin az çocuk istemesi sebebiyle düşme vardır.

Resim-4-Belediye Binası

D. ALTINÜZÜM'DE İDARİ YAPI

Altınüzüm belediye olmadan önce köy statüsünde olduğundan muhtarlıkla idare ediliyordu. Altınüzüm, muhtarlık yönetiminden önce ise bu bölgelerin çoğunda olduğu

¹⁷ Kongar Emre, "Türkiye Üzerine Araştırmalar", Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986, s.60.

¹⁸ Merton Feridun, a.g. s.31.

¹⁹ Merton Feridun, a.g. s.38.

gibi burası da ağalar tarafından yönetiliyordu. Cevdet Paşa bunu şöyle belirtir; "Buralarda yaşayan kabail ve aşairin reislerine hep aga denilir"²⁰ Kasabada belediyenin kurulmasından amaçlanan şey, devletten yardım almak, bununla kasabaya hizmet sağlamaktır. Geçen dönem seçilen belediye başkanı ilk başkan olmaktan kaynaklanan imkânsızlıklardan dolayı tam olarak hizmet verememiştir görüşü yaygındır. Belediye imkânlarının kısıtlı olması, devlet yardımının azalması, hizmeti engellediği gibi, partizanlığın ve kasabadaki önde gelen aile temsilcilerinin rekabet içinde olması, belediyenin çalışmalarını engelleyen önemli bir husustur. Kasabada belediye başkanlığı için yapılan seçimler çatışmalara dönüşebilmektedir. Altınüzüm belediyesi, yapımı yeni biten, tamamı belediye hizmetleri için kullanılan iki katlı binada çalışmalarını sürdürmektedir (Bkz. Resim 4).

Kasabanın ilçe ile bağlantısı belediyeye bağlı iki minibüs tarafından ucuz fiyatla yolcu taşınması ile sağlanmaktadır. Temizlik işleri belediye tarafından yapılmaktadır. Hâlen belediyenin sahip olduğu araç gereçler şunlardır; 2 minibüs, 1 itfaiye aracı, 1 kazıcı-yükleyici, 2 damperli kamyon, 1 traktör, 1 makam arabası, 1 motosiklettir. Kasabada müstakil dinlenme parkı yoktur. Mevcut okul bahçelerinin içindeki okul sahalarından faydalanılmaktadır. Kasabanın güvenliği Kerküt (Boğaziçi) köyünde bulunan jandarma karakolu tarafından sağlanmaktadır.

²⁰ Paşa Ahmet Cevdet, "Tezâkir", c:3, s.199.

II. BÖLÜM

AİLE HAYATI

I. AİLENİN KURULUŞU

Aile en eski sosyal kurumlardan birisidir. İlk erkekten hemen sonra kadın yaratılmış ve asgari iki unsur ile bir aile teşekkül etmiştir. Aile; kan, süt ve evlilik bağının yek diğerine bağladığı fertlerden oluşur.²¹ Ailenin kuruluş süreci içinde; evlilik kararı, eş seçimi, ilk tanışma, akraba evliliği, başlık, nikah, evlenme yaşı gibi aşamalar Türkiye'nin bölgelerine göre değişiklik arz etmektedir.

Kürtlerin evlilik geleneklerinden en önemlisini "başlık" oluşturur.²² Başlık; evlenecek erkeğin veya ailesinin, talip olunan kızın babasına, babası yoksa aile büyüklerinden bir erkeğe ödeyeceği para ile taşınır taşınmaz mallardan oluşur.²³ Altınüzüm' de, başlık konusunda muhtelif kişilerle yaptığımız söyleşiler sonucunda 35 yıldan bu yana başlık uygulamasının olmadığı anlaşılmaktadır. Bunda, okur- yazarlık oranının yüksek olması, diğer bölge ve şehirlerle iletişim kurulmasının rol oynadığı söylenebilir. Kapalı aile ekonomisinden kurtulmuş, pazar ekonomisi içinde yer alan topluluklarda başlık geleneği dayanağını yitirmektedir.²⁴ Normal usuller dışında bir evlenme şekli olan kız kaçırma olaylarını Altınüzüm' de 10 yıldan beri karşılaşılmamaktadır. Bunun nedeni ise, kasabada kız ve erkekler birbirlerine sosyal yaşam içinde rahatlıkla görebildiklerinden uygun seçim yapabilmeleridir. Daha önce cereyan eden kız kaçırma olaylarında, çözüm için takip edilen usul ise şöyledir; Kasabanın ileri gelenleri devreye girerek, özellikle yaşlı aile reisleri veya çevrede saygı duyulan kişi olarak Şih Bekir ailesi tarafları barıştırmak için aracı olmaktadırlar. Damat tarafı kıza çeyiz alır veya tarla verir. Böylece kız kaçırma olayı namus davasına dönüşmeden çözümlenir. Görücü usulü evlilik gittikçe azalmaktadır. Yukarıda değindiğimiz gibi bu; kız ve erkeğin, okul, pazar, düğün gibi sosyal yaşantılar esnasında birbirlerini görmeleri ve beğenmelerinden ileri gelir. İbrahim Yasa Hasanoğlu'nda yaptığı çalışmada, gençlerin nişanlanmadan önce platonik bağlara dayanarak arkadaşlık ilişkileri kurabildiklerini belirtmektedir.²⁵ Erdentuğ ise, Hâl Köyünde gençlerin bağ ve bahçelerde tanıştıklarını belirtmektedir.²⁶ Buradan çıkartacağımız netice; köylerde katı kurallara rağmen kız ve erkek çeşitli yollardan tanışabilmektedir. Kasabalarda ise katı kurallar gevşediği için tanışma imkânı ve zemini de oluşmaktadır.

Altınüzüm' de evlenecek olan kız ve erkek, geçmişte anne ve babasının kararına itiraz edemezken bugün evlilik konusunda seçim hakkına kavuşmuştur. Araştırma alanımızdakine benzer bir durumdan İbrahim Yasa' da söz eder. Hasanoğlu,da önceleri evlilik kararı ve eş seçimi konusunda son kararı mutlak olarak anne ve babanın verdiğini ifade ederken 25 yıl sonra tekrar incelediği Hasanoğlu'nda bu durumun değiştiğini gözlemlemiştir.²⁷

²¹ Karaman Hayrettin, "Mukayeseli İslâm Hukuku", Nesil Yay., Ankara, 1986, c:1, s.223.

²² Gökalp, Ziya, "Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler", s.40.

²³ Ozankaya, Özer, "Toplum Bilime Giriş", Ankara, 1984, s.295.

²⁴ Merter Feridun, age, s.45.

²⁵ Yasa İbrahim, "25 Yıl Sonra Hasanoğlu", AÜSBF Yay., Ankara, 1969, s.62.

²⁶ Erdentuğ Nermin, "Hâl Köyünün Etnolojik Tetkiki", AÜ Yay. Ankara, s.35.

²⁷ Yasa İbrahim, age, s.63.

Altınüzüm' de, akraba evliliğine önem veren aileler ise, evlenme yaşı gelen kız veya erkeğin kendi akraba çevresindeki eş seçimlerinde esnek davranırlar. Bununla birlikte kasabada evlenme zamanında kızda aranan başlıca özellikler; denklik, ekonomik açıdan iyi durumda olma, güzellik ve tanışma aileden olma gibi özelliklerdir. Tanınmış aileden kız almanın içeriği geniştir. Çünkü bu ailelerin kızlarını mükemmel yetiştirdikleri, ahlâklı, terbiye kurallarına uyan, kocasını ve kocasının akrabalarını memnun edecek özelliklere sahip olacağına inanılır. Kızda, ahlâk, namus, terbiye aranır. Dindarlıktan anlaşılan budur. Salt dinî ibadetleri uygulaması şartı aranmamaktadır. Evlenecek kızda aranan vasıflar göz önüne alınırken aşiret yapısı içinde yerleşen geleneğin devamı da gözetilir. Eski aile büyüklerinin evlilik hakkındaki tavsiyelerine uyulmaya çalışılır. Kasabada aileler arası sosyal farklılıklar olmadığı için kızın istenilmesi durumunda ret ile pek karşılaşmaz. Kız ailesi tarafından erkekte aranan en önemli özellik tanıdık olmasıdır. Tanınmayan istekliler için "ne idüğü belirsiz" tanımlaması kullanılır ve istekleri olumsuz karşılanır. Bu durum kasaba dışından aileler için geçerlidir. Bununla birlikte, kasaba içi kız istemelerde, kızın annesi, babası damat adayının, içki-kumar, zina gibi zararlı davranışlarının olmamasına dikkat eder. Kasabada akraba evliliğinin oranı yüksektir. Bu, aşiret kültüründen gelen bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Özellikle kasabadaki Özer'ler ailesi içeriden kız alıp vermeye çok dikkat eder. Ancak, akraba evliliklerinin geçmişi oranla azaldığı belirtilmektedir. Büyük şehirlere öğrenim için veya çalışmak için gidenlerin bir bölümü gittikleri yerlerde evlenebiliyorlar. Akraba evliliklerine önem vermek çeşitli nedenlere dayanır. Yasa, bu nedenleri, mal ve mülkün bölünmesi endişesi, evlenen kimselerin birlikte büyümeleri, birbirlerinin huyunu suyunu bilmeleri olarak belirtir.²⁸ Timur ise akraba evliliğinin yaygınlık derecesinin aile biçimlerine göre değiştiğini belirtir. "Geniş ailelerde evlilik iki birey arasında basit bir anlaşmanın ötesinde, iki aile arasında ittifak anlamına geldiğinden ekonomik ilişkiler evlilikle birlikte düşünülür, akrabalar arası evlilikler teşvik edilir.²⁹ Buradan hareketle biz, Altınüzüm' de akraba evliliklerinin azalmasının, geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecini hızlandıran etkenlerden birisi olduğu yargısına varabiliriz.

Erdentuğ bir evlenme çeşidine değinir; "Hâl köyünde evlenmelerin genellikle köy içinde olduğunu, diğer taraftan iki ailenin birbirine kız ve erkek değiş tokuş ederek birbirlerine başlık vermekten kurtulmak yolunu tercih ettikleri görülmektedir."³⁰ Erdentuğ'un söz ettiği bu evlendirme şekline "Berdel" denir. Berdel, Kürt aşiretlerince sıkça uygulanan bir yöntemdir.³¹ Beşikçi, bu usulün başlığı ortadan tamamen kaldırdığı için çok uygulandığını belirtir. Gökalp'de Kürt aşiretlerini incelediği eserinde "berdel" konusunu ayrıntılı bir şekilde anlatır.³²

Altınüzüm' de, evlenmelerde yaş durumu erkekler için askerlik sonrası 22-23, kızlarda ise 17-19'dur. Sözü edilen yaş sınırları ilgililerin durumuna göre artabiliyor. Öğrenim bunda önemli bir faktördür. Evlenme yaşı ile ilgili yapılan araştırmalar yasal yaşın altında erken evlenmelerin büyük kentlerden köylere doğru gittikçe arttığını, ancak zannedildiği kadar yaygın olmadığını

²⁸ Yasa İbrahim, age, s.78.

²⁹ Timur Serim, "Türkiye'de Aile Yapısı", HÜ Yay., Ankara, 1972, s.79.

³⁰ Erdentuğ Nermin, age, s.38.

³¹ Beşikçi İsmail, "Alikan Aşireti", s.203.

³² Gökalp Ziya, age, s.60.

göstermektedir. Türkiye'de kadınlar için ortalama evlenme yaşı 17, erkekler için ise 22'dir.³³ Kasabada konuştuğumuz ailelerin evlenme yaşı ile ilgili verdiği bilgilerden vardığımız sonuç, Altınüzüm' de ilk evlenme yaşı Timur'un verdiği, Türkiye ortalamalarına uygundur. Kırsal kesimlerde yasal evlenme yaşının altında evlenmelerin yapılmasının nedeni, tarımsal işletmelerde insan gücüne olan ihtiyaçtır, erken evlenenler, aile işletmesinde çalışacak çok çocuğa sahip olacaktır.³⁴ Altınüzüm' de, bağıcılığa dayalı bir tarım ve taşımacılığa bağlı bir ekonomi vardır. Bu iş alanları kadın işgücüne ihtiyaç göstermediğinden, özellikle kız (kadın), işgücü olarak görülmez. Burada kişileri yasal yaşın altında evlenmeye itecek ekonomik zorunluluklar yoktur. Bu da göstermektedir ki Türkiye'de ilk evlenme yaşı yerleşim yerlerine ve bölgelere göre değişmektedir.³⁵ Altınüzüm kasabasındaki evlenmelerde sıra gütme vardır. Genellikle ailedeki büyük çocuk evlenmeden küçüğü evlenemez. İstisnai durumlar olabilir. Eğer küçük çocuk evlenecekse büyük çocuğun ona sırasını vermesi rica edilir. Sıra gütme yalnız cinsler arası olup erkek ve kız kardeşler arasında söz konusu değildir. Bir erkek ablası evlenmeden kendisi evlenebilir. Evlenmede sıra gütme, aşiretlerde yaşanan en önemli geleneklerden biridir.³⁶

A. Kız İsteme

Altınüzüm kasabasında, erkeklerin evlenme isteklerini belirtmek için başvurdukları sembol hareketler yoktur. Örneğin: Kahramanmaraş'ın bazı köylerinde, kapının eşğine ayakkabı çakmak, yemek esnasında sofrada pilava kaşık saplamak evlenme isteğinin belirtisidir. Kız ve erkek birbirlerini daha önceden çeşitli vesilelerle görüp tanıdığı için, sadece böyle bir evlilik isteğinin anne ve babaya açıklanması söz konusu olur. Bu da iki şekilde olur; ya erkek, annesine konuyu açar, anne de babaya müsait bir şekilde bildirir, veya erkek, arkadaşları vasıtasıyla bu isteğini ebeveynine iletir. Eğer baba vefat etmiş ise, anneye, amca veya dayıya haber verilir. Onlar babanın vazifesini yaparlar. Anne ve baba erkek çocuklarıyla konuşur. Çocuğun arzusu yönünde karar alınacaksa yakın akrabadan, amca, hala, özellikle büyükbaba (dede) toplanır, istenilen kızın aile yapısı, akrabalık durumu tartışılır. Eğer aile akraba evliliğine özen gösteriyorsa, kızın akrabadan olmasına dikkat edilir. Bu konuşmalar sonucunda kızın ailesinden istenmesine karar verilmişse, sıra kızın ailesine konuyu açmaya gelir. Erkeğin annesi yanına akrabadan bir kadın alarak kız evine oturmaya gider. Bir ara "Hayırlı bir iş için" gelmek istediklerini söylerler. Misafirler gittikten sonra bu konu akşam olunca kızın annesi tarafından babaya iletilir ve beraberce konuşurlar. Baba bu isteğe karşı kızının ne düşündüğünü öğrenmesi için anneye görev verir, gerekirse kendisi de direkt olarak konuşur. Kız olumlu düşünüyorsa ve erkeğin ailesi ile kız evi arasında husûmet yoksa, karşı tarafla görüşmeye karar verilir. Bu durum aracı bir kadın vasıtası ile erkek evine bildirilir, kız evinin tespit ettiği bir akşam davet edilirler.

Erkek tarafı kız istemeye giderken, kızın babasının sevdiği, saydığı bir arkadaşını veya komşusunu yanlarına alarak kız evine giderler, yanlarında tatlı

³³ Timur Serim, "Türkiye'de Aile Yapısı", s. 94, 1972.

³⁴ Özgen Eralp, "Türkiye'de Ailenin Değişimi", s.28. TSBD Yay., Ankara, 1984.

³⁵ Mertler Feridun, "Türkiye'de Aile Yapısı", s.50.

³⁶ Beşikçi İsmail, "Alihan Aşireti", s.208.

cinsinden bir hediye götürürler. Bu ziyarete damat adayı katılmaz. Ziyarete gelişgüzel konuşulduktan sonra asıl konuya gelinir. Aracı olarak getirilen kişi konuyu açar; "Allah'ın emri, peygamberin kavli ile kızınızı oğlumuza istiyoruz." denir. Bu sözden sonra konu konuşulmaya başlanır. Kız evi net bir cevap vermeden düşünmek için zaman isterler. Tabi bu arada çay ikramı ve tatlı ikramı yapılır. Bu ikramları kız servis yapar. Kızın içeri girişi çıkışı, konuşması ve hizmeti misafirler tarafından göz ucuyla takip edilir. İkramlar bittikten sonra misafirler kalkarlar. Kız evinin düşünme süreci içinde, aracılar kız evini olumlu yönde etkilemeye çalışırlar. Kız babası, aile içinde büyük baba otoritesi hakimse mutlaka onun görüşleri doğrultusunda karar verir. Ancak aile yapısının değişmeye başlaması, bu davranış biçiminde de gevşemeye vesile olmuştur.

Erkek tarafı, kızın annesine tekrar gelmek istediklerini bildirir. Bunun üzerine kız evi misafirleri kabul edecekleri günü belirler ve muhataplarına bildirir. Kabul, belirtilen günün akşamında gerçekleşir. Erkek evi, yanlarına nazı geçecek kişileri alır. Bu kişi genellikle yörenin sevilen sayılan şahsiyeti Şih Bekir olur. Sohbet esnasında Şih Bekir veya bu iş için seçilen kişi konuya girer. Kız evi kaçamak cevaplar verir. Çünkü naz yapmaları gerektiğine inanırlar. Erkeğin babası ve aracılar çok ısrarlı davranırlar ve sonunda kız babasından olumlu cevabı alırlar. Bu arada hanımlar da başka bir odada oturmakta; sonucu heyecanla beklemektedirler. Erkek tarafının isteğine olumlu cevap verildiğinde, erkek evi, kız tarafının isteklerini sorar. Kız evi düğün ve nişan için isteklerini bir liste halinde bildirir. Liste haricinde ziynet konusunda da hararetle tartışmalar olur. Kız istemeye gelenler listedeki eşyaları azaltmaya çalışır. Kız evi buna direnerek, bu isteklerinin aynı zamanda erkeğe de faydasının olacağını belirtirler. Bu hararetle konuşmalar sonucu kız tarafı listede bazı indirimler yapar. Ziynet eşyası olarak bilezik ve zincir istenir. Bileziğin en az altı adet olması istenir. Erkek tarafı da bu istekleri kabul eder.

B. Nişan

Nişan günü tarafların karşılıklı mutabakatı ile kararlaştırılır. Nişan tarihi yaklaşırken erkek evi kız evini haberdar ederek nişan için hazırlıklara başlayacaklarını bildirirler. Bunun için gerekli eşyaların alınması için ilçeye (İslahiye) gidilir. Kız evinden; anne, hala, abla; erkek evinden anne, abi, abla, teyze gibi yakın akrabalar ile nişanlanacak olan kız ve erkek de hazır bulunurlar. Daha önceden anlaşıldıkları miktarda altın bilezik ve kızın beğendiği nişanlılık elbisesi satın alınır. Alışveriş esnasındaki yiyecek vs. İkramlar erkek evine aittir. Nişanda özel bir çalgı türü yoktur. Bazen kasetçalara konulan oyun havaları eşliğinde oynanır. Nişanda, şehirden alınan nişanlıklar, nişan töreninden önce, erkek evi tarafından kız evine topluca getirilip verilir. Nişanlanacak kız, arkadaşları tarafından yalnız bırakılmaz. Bazı nişan merasimlerinde erkekler ayrı bölümlerde bulunurlar. Nişan evin içinde yapıldığı gibi bazen de bahçe gibi geniş bir alanda yapılır. Gelen misafirler sandalyeye otururlar. Nişanda erkeklerden ziyade bayanlar arasında eğlence yapılır, genç kızlar oynar, eğlenirler. Misafirlere baklava ikram edilir. Buna "tatlı yeme" denir. Tatlıyı erkek evi ilçede özel olarak yaptırır ve kız evine o günün ikindi vaktinde götürür. İkram ve eğlenceden sonra nişanı olan kız ile erkek bir araya getirilir, nişan yüzükleri takılır. Nişan yüzüklerini iki ailenin de sevdiği ve onayladığı bir kişi takar. Yüzük takma işi bittikten sonra damat adayı tekrar erkeklerin arasına döner. Bazı dindar ailelerde

nişan yüzükleri, erkeğe erkekler içinde, kıza da bayanlar içinde takılır, birbirleriyle görüştürülmezler. Bundan sonra kıza muhtelif takılar takılır. (Resim 5)

Resim-5- Nişan Töreni

C. Düğün

Nişandan birkaç ay sonra, düğün hazırlıkları başlar. Kasabada istisnalar dışında bütün düğünler bağbozumundan sonra yapılır. Yani Temmuz sonunda başlar, Ağustos-Eylül aylarında yoğunlaşarak devam eder. Hasat zamanı olduğu için düğün masraflarına yetecek para bu dönemde ele geçer.

Erkek evi ile kız evi aralarında anlaştıkları ev eşyalarını alırlar. Bunlar, mutfak eşyası, yatak odası takımı, misafir odası, vitrin, gardorop, televizyon, buzdolabı, çamaşır makinası gibi eşyalardır. Bu eşyaların mutfak için gerekli olanları kız evi tarafından alınır. Bu eşya listesi günümüzün yaşam şartlarına ve araçlarına göre değişmektedir. İnsanın ev hayatında ona bir katkı sağlayan eşyalar önem sırasına göre listede yer alır. Örneğin eskiden çamaşır makinası ve televizyon istekler arasında görülmezken günümüzde insan hayatının vazgeçilmez unsurlarından olarak görülmektedir. Gelinlik giysi erkek evi tarafından yaptırılır veya hazır alınır. Gelinlik giysisinin dekolte olmamasına; kol ve göğüslerin kapalı olmasına dikkat edilir. Gelinin başı açık olabildiği gibi tesettür gereği kapalı giysi yaptıranlar da vardır. Bazı aileler gelinin evden çıkışı esnasında başını kırmızı

renkli bir tülbent ile örterler. Böylece yüzü ve baı görülmez. Dgn ncesi ilçeye gidilerek kuaförde sa yaptırma deti yaygındır. Gelinle birlikte yengeler, kız arkadaşları da saçlarını yaptırırlar. Gelin kuafre gidemeyecek durumda ise kuaför özel olarak tutulup getirilir. Masraflar erkek tarafından karşılır. Damat elbisesi ise kız evi tarafından alınır. Dgn tarihi kız ve oğlan evinin bir araya gelerek anlaşması ile tespit edilir. Dgn yaklaşıncaya ilçeye gidilir, resmi nikah kıydırılır. Bu arada erkek evi dgn davetiyelerini bastırıp dağtır. Yakın akrabalara ya da önemli görülen kişilere davetiye ile birlikte "okuntu" denilen hediyeler verilir. Bu hediyeler çorap, mendil, havlu, gömlek gibi eyalardır. Bu okuntu hediyesini alanlar da dgnde ağırlıklı hediyeler verirler. Dgnn başlangıç tarihinden iki gün önce kız tarafı kızın eşyalarını, eyizlerini hususene çeyiz sandığını erkek evine götürür. Kızın ablası, yengesi, annesi bu eyizleri kızın yeni evinde itina ile dekore ederler, süslü bir şekilde yerletirirler. Dgnler cuma günü öğle vakti erkek evinde bayrak dikme ile balar. Davul zurna eşliğinde dışarıdan kiralanan sandalye ve masalar erkek evinin bahçesine, meydana yerleştirilir. Misafirlerde buraya otururlar. Davul zurna almaya devam eder. Bayrak asılı olan ev dgn evi, erkek evi anlamına gelir. Dgnde asıl eğlence cumartesi günüdür, dışarıdan gelecek olan misafirler bugün gelirler. Cumartesi đle, akam ve pazar öğle yemekleri erkek evi tarafından yapılır ve herkese ikram edilir. Bu yemeklere dgn yemeği denir; genellikle bulgur pilavı, etli pirinç pilavı, salata, ayran ve bir sulu yemekten oluşur.

Altınzm' de dgnlerini ; 1. Davul zurna, 2. Saz grubu, 3. Mevlütlü dgn şeklinde uygulayan aileler vardır. Kasabada dgnler genellikle davul zurna ile yapılır. (Resim: 6)

Resim-6- Davul zurna ekibi

Son zamanlarda bazı aileler saz grubu tutarak elektronik müzik aletleri eşliğinde düğünlerini yapmaktadırlar. Aslında çalınan parçalar ve oyun şeklinde bir değişme yoktur. Sadece enstrüman değişiktir. Düğünde davul-zurna oyun havaları çalarken halay çekilir. Bay-bayan karışık el ele tutuşarak daire şeklinde dönerek halay çekerler. Kürtçe türküler söylenir. Özellikle kadınlar "zılgıt" çekerler. Zılgıt; düzenli ve ahenkli, çığlığa benzer ses çıkarmaya denir. Bu sesin çıkışı anında sağ ya da sol el ağza götürülüp ağız düzenli bir şekilde açılır, kapanır. Ağızı açma ve kapama çok seri bir şekilde yapılır. Eğlencede ferdi oyunlar da önemlidir. Davulun ritmine göre yaylanarak oynanan oyun tam bir gösteriye dönüşür. Davulcu davulun üzerinden takla atarak ustalığını sergiler. Davulcuya ve oynayana para takmak adettendir. Kasabada yapılan düğünlerde oynanan oyunların isimleri ise; üç ayak, dokuzlu, çiftetelli, delilo, lorika, kırıkhandır. Oyun esnasında aşka, şevke gelenler, havaya silah atarlar. Ancak bu üç-dört seneden beri jandarma tarafından yasaklanmıştır.(Yukarıdaki oyun isimleri bu bölgedeki oynanan oyunlara verilen özel isimdir.)

Kına eğlencesi akşam kız evinde yapılır. Erkek evi tarafından bayanlar grup halinde kız evine gelirler. Kına ve eğlencede yenilecek çerezleri erkek evi alır. Kına eğlencesinde ağıt cinsinden maniler eski ve yaşlı kadınlarca söylenir. Gelin olan kız, ortada bir sandalyede oturtulur. Kız arkadaşları ayrılıkla ilgili türküler söyleyerek kızı ve anasını ağlatmaya çalışırlar. Bazı kına eğlentilerinde kızın yüzü bir tülbentle örtülür, başı öne eğdirilerek ellerine kına sürülür. Kıza "kına vurulduğu" andan itibaren herkes oyuna kalkar. Burada kınanın ele sürülmesine "kına vurmak" deyimini kullanılır. Türkçe deyim kurallarından "kına yakmak" şeklinde kullanılan eylem burada "kına vurmak" diye kullanılır. Kına eğlencesi bittikten sonra aynı kınadan erkeğin "sırça" (serçe) parmağına da sürülür. (Resim:7)

Kınada söylenen türkülerden bazıları şöyledir:

KINA TÜRKÜSÜ

Kınayı getir anam

Evdeki yemekler hoş bane

Parmağımı batır anam

Oldum kızlar düşkünü

Bu gece misafirem

Baş açık yalın ayak

Koymunda yatır anam.

Yola düştüm kış gününü.

Gel gidek bize kadar

Kar yağdı dize kadar

Sana çorap öreyim

Topuktan dize kadar

ANAM ANAM

Reyhan ekim duvare

Bülbül gele su vere

Evvel kadrim bilemedim

Şimdi oldum divane

Hey anam hey.

Giderem gidişimdir

Yolların görüşümdür

Elin ver öpem anam

Belki son öpüşümdür

Hey anam hey.

Anam anam öz anam

Bağrı yanık göz anam

El yanar yalan yanar

Candan yanar öz anam

Hey anam hey.

O yana dönmeyesen

Dert cefa görmeyesen

Cennet mekanın olsun

Cehennem görmeyesen

Hey anam hey.

Resim-7- Kına Gecesi

Pazar günü öğleye kadar davul çalar, oyun devam eder. Öğle yemeği erkek evinde yenildikten sonra, süslenen gelin arabası önde olmak üzere konvoy oluşturulur. Kız evine gelin almaya gidilir. Bu arada kız evinde gelinin çıkışı için hazırlıklar tamamlanır. Erkek evi bir hayli kalabalık gelir. Kız evinin önünde davullar çalar, halay çekilir. Gelin dışarı çıkmadan önce babası veya ağabeyi tarafından beline kırmızı renkli bir kuşak bağlanır, üçten az olmamak üzere düğüm atılır. Bu kuşağın ve düğümün anlamı, mutlulukları çok uzun, birbirlerine bağlı kalsınlar manasındadır. Erkek tarafı gelini almaya geldiklerinde, gelinin bulunduğu odanın kapısı, kız evi gençlerince özellikle kızın küçük kardeşleri tarafından tutulur. Damadın babası gelir, kapının açılması ve gelinin dışarı çıkarılması için bir miktar para verir. Para alınmazsa kapı da açılmaz. Kapı önündeki bu iş tatlıya bağlandıktan sonra gelinin babası veya abisi gelini arabaya kadar götürürler. Bundan önce gelinin kendi, anne, baba ve akrabalarıyla

vedalaşması tamamlanır. Damat arabada oturmaktadır. Gelin damadın yanına biner, gelinle birlikte yanına ablası, yengesi de biner. Damadın babası arabanın önüne biner. Daha önceden zarflar içerisinde konan az miktarda para yol kesmelerde, yolu kesenlere verilir. Gelinin alan konvoy hareket ettikten sonra kız babası ve annesi davetliler tarafından tebrik edilir. Daha sonra da davetliler dağılırlar. Düğün konvoyu damat evine geldiğinde gelin arabadan damat tarafından indirilir. Gelinin arabadan inişi esnasında, bozuk para ve şekerlemelerin bulunduğu para havaya doğru atılır, bunlar etrafa saçılırlar. Özellikle çocuklar havaya atılan para ve şekerleri tutmak için heyecanlı bir yarış içinde olurlar. (Resim:8)

Resim-8- Gelinin indirilişi, çocukların şeker ve para alma çabası

Gelin arabadan indirildikten sonra davul zurna eşliğinde gelin ve damadın da içinde bulunduğu halay kurulur. (Resim:9) Oyunlar oynanır. Damadın tüm yakın akrabaları bu halaya dahil olurlar. Oyun bilip bilmemek önemli değil, önemli olan bu şenliğe katılmaktır. Oyun bittikten sonra gelinle damat eve girer, bir odaya geçerler. Bir müddet başbaşa kalırlar ve burada damat geline "yüz görümlüğü" denilen altından hediyesini takar ve dışarı çıkar. Bundan sonra gelini diğer misafirler görmek için içeri girerler. Gelinle beraber gelen ablası ve yengesi akşama doğru evlerine dönerler. Akşam olunca gerdeğe girilmeden önce dinî nikah "imam nikahı" kıydırılır. Hoca çağrılır. Gelinle damat hocanın önünde diz çökerler, şahitler de hazır bulunur. Hoca, gelin ve damada ayrı ayrı dinî konulardan sorular sorar. Bu sorular otuziki farz, namaz, abdest ve gusule dair olur. Soru-cevap faslından sonra hoca, dinî nikahı kıyarak karı koca ilan eder, şahitler de tasdikler. Geçmişte dinî nikah esnasında hocanın sorduğu sorular çok önemsenirmiş. Bazı hocalar, bu sorulara cevap veremeyen gelin ve damadın nikahını kıymaktan vazgeçermiş. Dini nikah gerdek öncesi kıyıldığından böyle bir ters durumla karşılaşılması için çaba gösterilirmiş. Dini nikah kıyıldıktan sonra damadın babası hocaya bir miktar para vererek onu yolcu eder. Önceleri damatlar gerdek öncesi yatsı namazına giderlermiş. Şimdi ise pek uygulanmamaktadır. Ancak gelin ve damat gerdeğe girmeden önce namazlarını kılmaktadırlar. Çok önemli görülen bir nokta da bekârettir, hem kız evi hem de erkek evi bekarete önem verirler. Gerdek öncesi kızın bakire olduğu anlaşılınca eskiden havaya kutlama ateşi açılmış. Ya o gece ya da sabah olunca erken vakitte erkeğin annesi veya ablası kız evine gelir, kızın annesine kızın bakire çıktığını sevinerek haber verirlermiş. Bu habere kızın annesi ve babası da çok memnun olurlarmış. Ertesi gün gelin evdekilerin ellerinden öper. Evlenenleri tebrik için

gelenler ağırlanır. Bu gün özellikle kadınlar ziyarete gelir ve hediye getirir, gelin de hediye getirenlere tül bent verir. Eskiden, gelin o gün tekrar gelinliğini giyer, akşama kadar ziyaretçilerin görüşüne açılmış. Düğünden bir hafta sonra kız evi, damat ve yakın akrabalarını davet ederler. Gelinin annesi gelenlere ikram da bulunur, damat ve gelin el öperler. Bu ziyarete "el öpme" ziyareti denir. Bundan bir müddet sonra da damat tarafı kız evini davet eder, ikramda bulunur. Bu ziyaretlerin yakınlaşmaya katkısı olduğuna inanılmaktadır. Altınüzüm' de evlilik yolu ile bir aile daha kurulmuş olur. Kasabada düğünler pahalya malolmaktadır. İlçenin yakın olması şehirden etkilenmeyi hızlandırmıştır. Genel eğlence şekli davul-zurna eşliğinde özellikle Kürtçe türküler söylenerek yapılan eğlenceler tam bir coşkunluk meydana getiriyor. Bu hususu, dönemin siyasal atmosferinin etkileşimiyle açıklamak mümkündür. Kendini ifade etmek isteyen halk geleneklerini yoğun olarak hissettiği düğünlerde bunu icra etmektedir.

Resim-9- Gelin ile damat halayda

Altınüzüm'de resmî nikaha uyulmakta ve bu işlem düğünden önce bitirilmektedir. Nikah; evlenmek isteyen kadın ve erkeklerin bu isteklerini belirtme olayıdır. Nikah kıyma ise hukuksal açıdan yetkili makamın evlenmek üzere niyetlerini açıklayan kadın ve erkeğin birleşmesini hukuksal olarak tasdik etmesidir. Türkiye'de hukukun geçerli resmî nikahın yanı sıra halk, dinî nikahı da kıydırmaktadır. Türkiye'de tüm evliliklerin % 35'i medeni, % 49'u hem medeni hem de imam nikahtı, % 15'i de yalnız imam nikahtı ile kurulmuştur.³⁷ Günümüzde hukuki olarak ailenin kuruluş esaslarından önemli değişikliklerin meydana geldiği görülmektedir. Çünkü; yalnızca imam nikahtıyla evlenenlerin oranının kasabalar da dahi % 4,8'e düşmüştür.³⁸

³⁷ Timur Serim, "Türkiye'de Aile Yapısı", s.91.

³⁸ Timur Serim, age, s.92.

II. AİLE YAPISI ve KARŞILIKLI MÜNASEBETLER

A. Aile Yapısı

Ailenin en önemli sosyal kurumlardan birisi olduğunu daha önce belirtmiştik. Hayatı, iktisadi ve sosyal âmillerin tesiriyle tarih boyunca aile genişlemiş, daralmış, mefhum değiştirmiş fakat daima varolagelmıştır.

Türkiye'de bu konuda yapılan çalışmalar aileyi iki biçimde sınıflandırmaktadır. 1. Hane halkı sayısına göre, 2. Yerleşim esasına göre.³⁹ Kasabalar geniş aile yapısından, çekirdek aile yapısına geçiş süreci yaşayan yerlerdir. Bugün, geniş aileden, çekirdek aileye geçiş ile ilgili kuramsal görüşler; en temel etmenin, endüstrileşme ve kentleşme ile çağdaş çekirdek aile arasında bir bağlantı olduğu yönündedir. Ülkemizde yapılan araştırmalar, çoğunluk geniş aileden çekirdek aileye geçişin bu doğrultuda olduğunu göstermiştir.⁴⁰ Bir diğer görüş ise; toprak büyüklüğü ile aile biçimi arasında belirgin bir bağ bulunduğu şeklindedir. Bu Türkiye'nin tümü için olduğu kadar her bölgenin kendi içinde de gözlemlenir.⁴¹ Türkiye genelinde ailelerin % 60'ını çekirdek, % 19'unu ata erkil geniş, % 13'ünü geçiş geniş, % 8'inin parçalanmış ailelerden oluştuğu tespit edilmiştir.⁴² Aşiret yaşam biçiminde geniş aile tipi hakimdir.⁴³ Altınüzüm kasabası aşiret yaşam biçiminden geldiği için geniş aile tipine sahip olmuştur. Ancak, eğitim seviyesinin yükselmesi, tarımdaki teknolojik yeniliklerin zamanında alınarak, gelir seviyesindeki yükselme, insan işgücüne daha az ihtiyaç olması gibi nedenler geniş aileden çekirdek aileye geçişini hızlandırmıştır. Ekonomik durumu uygun olan aileler, çocukları evlendikten sonra, onlara ayrı ev açmaktadırlar. Fakat ailedeki son erkek çocuk genellikle evde kalır, anne ve babaya bakmakla yükümlü olarak görülür. Kasabada halen geniş aile şeklinde yaşayan haneler mevcuttur. Geniş ailenin temelinde ekonomik unsurların ağır bastığı görülür. Ailede büyüklerin söz ve kararları her zaman dinlenir. Baba hayatta iken mal bölüşümü yapılmaz, baba oğullarının mümkün olduğu kadar dağılmamasını hepsinin kanatları altında olmasını arzu eder. Ailedeki birlik ve bütünlüğü sağlayan büyük kişi öldükten sonra kardeşler birbirlerinden ayrılarak kendilerine ait evleri kurarlar. Baba ölmeyen malın bölüşülmemesinin sebebi, payını alan evlâdın ayrılarak kendilerinin açıkta kalma endişeleridir. Çocuk sayısı ortalama olarak fazla olduğundan hepsine, gelecek hazırlama endişesi de vardır. Burada kız çocukları da mirastan paylarını aldıkları için aile ancak anne ve baba öldüğü zaman dağılır.

Altınüzüm' de tek eşlilik hakimdir. Çok eşli, az sayıda aile vardır. Kasabalıların anlattıklarına göre, eskiye gittikçe iki ve daha çok eşlilerin sayısı artmaktadır. Bugün için kasabada iki eşli 10 aile vardır. Bunlardan birisi vefat

³⁹ Gökçe Birsan, "Aile ve Aile Tipleri Üzerine İnc. B.B.Der., c.8, sayı.1, s.57.

⁴⁰ Türkdoğan Orhan, "Çağdaş Türk Sosyolojisi", Erzurum, 1957, s.210.

⁴¹ Türkdoğan Orhan, a.g.e, s.215.

⁴² Timur Serim, "Türkiye'de Aile Yapısı", s.30.

⁴³ Beşikçi İsmail, "Alıkan Aşireti", s.206.

etmiş, birisi çok yaşlı, diğerleri ise normal halde hayatlarını devam ettirmektedirler. İkinci evlenmeye "kuma getirmek" denir. Kasabada, çok eşliliğe iyi bakılmamakla birlikte zaruret durumunda anlayışla karşılanır. Bu zorunluluğun ölçüsü ise önceki hanımın hiç çocuk doğuramaması veya erkek çocuk doğuramamasıdır. Çok eşli kişiler ekonomik açıdan zorlandıklarını ifade etmektedirler. Köy normlarına göre, çok eşlilik her ne kadar hoşgörü ile karşılanırsa da, bir erkeğin birinci eşinden sonra ikinci veya üçüncü eşi alabilmesi için gerekli olan şartların oluşması gerekir. Yasa, kırsal kesimlerde birden çok evlenmenin nedenleri arasında ilk eşin ölmesi veya boşanmayı gösterir.⁴⁴ Diğer bir görüş ise, geleneksel ölçütlerin çok eşlilik için gerekli imkanları sınırlandırdığını belirterek, bir erkeğin ikinci kez evlenebilmesi için, ilk kadından hiç çocuğunun olmaması veya bütün çocuklarının kız olması gerektiğini belirtir.⁴⁵ Aynı konuyla ilgili olarak Erdentuğ da köylerde çok eşliliğin sebebi olarak; ilk kadının çocuğunun olmamasını göstermektedir. Araştırmasını yapmış olduğu Hâl köyünde çok eşliliğin tatbikini icap ettiren tek sebebin birinci kadının çocuk doğuramaması olarak belirtir.⁴⁶ Altınüzüm' deki çok eşlilikle ilgili uygulama ve düşünceler yukarıda sıraladığımız nedenlere uymaktadır. Burada çok eşlilik ile ilgili güzel bir anı naklettiler; Kasabadan ikinci eşi ile evlenen kişiye bu olayı bana anlatan zat sormuş; "Emmi, iki evlilik nasıldır, eyi midir?" O da gülerken şu cevabı vermiş; "Oğlum, sen hiç b.k yedin mi? İşte ondan biraz iyicedir!" demiş.

Altınüzüm' de evlilik dışı ilişkiler yoktur. Kasaba içinde bu tür ilişkiye şimdiye kadar hiç rastlanmamıştır. Böyle ilişkiler zina olarak algılanır ve ölümlü sonuçlanmasa gerektiğine inanılır. Cari anlayışa göre ölüm, namus ve mal içindir. Ancak hasat zamanı paranın ele çok geçtiği zamanlarda kasabadan bazı gençler, (hatta bunların içinde evli erkekler de olabilmektedir) Kahramanmaraş veya Gaziantep'e giderek buralarda buldukları kadınlarla beraber olmaktadırlar. Gençler bunu erkekliklerinin ispatı şeklinde görürler. Fakat kasabalılar, yapılan bu işleri dinî ve ailevi nedenlerden dolayı tasvip etmezler, gideni duydukları zaman kınarlar.

Kasabada boşanmaya olumlu yaklaşılmaz. Ancak aile içinde şiddetli geçimsizlikler varsa ve eşlerin aralarında barış sağlanamıyorsa boşanma gerçekleşir. Bununla birlikte boşanmaların sayısı çok azdır. Bunun dışında kadın, kocasının ölümü sonucunda dul kalmaktadır. Kasabada dul kadın ve erkekler vardır. Dul kadınlar evlenmezler. Evlenmek isteseler bile ahalî tarafından iyi karşılanmaz. Erkek dul kalırsa hemen evlenmektedir. Bunu da şu söz ile ifade ederler; "Erkek ölürse ev dağılmaz, kadın ölürse ev dağılır!"

Evlalık edinme kasabada yoktur. Çünkü buna iyi gözle bakmamaktadırlar.

B. Ailede Karşılıklı İlişkiler

Aile, farklı statü ve rollere sahip bireylerin oluşturdukları küçük bir topluluktur. Aile içindeki bireylerin rolleri ve bu rollere bağlı olarak sahip oldukları statü, bireyin hiyerarşik kademedeki yerini belirtir. Ferdin sosyal münasebetlerine giriştiği ilk topluluk ailedir.⁴⁷ Ailede en önde gelen hususlardan

⁴⁴ Yasa İbrahim, "25 Yıl Sonra Hasanoğlan", s.74.

⁴⁵ Merter Feridun, "Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler", s.47.

⁴⁶ Erdentuğ Nermin, age, s.33.

⁴⁷ Kurtkan Amiran, "Genel Sosyoloji". Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986, s.239.

birisi ailedeki otoritedir. Ailede, ailenin ekonomik ,sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan kişi, ailenin diğer üyeleri üzerinde otorite kurabilme hakkına sahiptir. Bugün köylerimizde ailedeki otorite görüntüsü bir takım değişkenlere bağlı olarak değişmektedir. Değişkenler şu şekilde sıralanabilir; 1. Gençlerin bilgi ve becerilerinin artması, 2. Nüfus artışı, 3. Geniş ailelerde babanın yaşının ilerlemiş olması, 4. Şehir,köy ilişkisinin artması, dışa açılma, 5. Babanın gelirinin azalması, 6. Dış göçler, 7. Kapalı aile ekonomisinden pazar ekonomisine geçmek, 8. Eğitim yolu ile dikey hareketliliğin artması, 9. Aile reisinin daha fazla kazanma isteği.⁴⁸

1. Karı Koca Arasındaki İlişkiler

Ailede karı-koca ilişkileri aile biçimine bağlı olarak değişmektedir. Geleneksel ailelerde karı-koca ilişkileri otoriter bir ilişki biçiminde yorumlanabilir. Kadın, kocanın her isteğini yapmakla yükümlüdür. Erkek tam yetki ile evin reisidir. Kadın erkeğin işlerine karışamaz. Böylece erkeğe kayıtsız şartsız bağlanarak ona karşı gelmekten çekinmektedir.⁴⁹

Kasabadaki evlerde "ana dil" olarak görülen Kürtçe konuşulmaktadır. Çocukların bile kendi aralarında, oyun oynarken, konuşurken Kürtçeyi kullandıkları görülür. Dolayısıyla aile bireyleri evde birbirlerine hitap ederken Kürtçe hitaplarda bulunurlar. Hanımlar kocalarına "lo" veya "Galo-Khalo", erkekler hanımlarına ise "le" veya "pire" derler. Bu kelimeler bay ve bayana hitap bildirirler. Eşlerin birbirlerine isimleriyle hitap edenler de vardır. Genç evliler birbirlerini isimleriyle de çağırılmaktadırlar. Kadın kelimesinin karşılığı olarak "avrat" ve "karı" kelimeleri sıkça kullanılmaktadır. Geniş ailenin tersine, çekirdek ailede; karı-koca ilişkileri daha eşitlikçidir. Bu tip ailelerde kadınlar karar alma sürecine katılmaktadırlar.⁵⁰ Resmî ve dinî nikahlara önem verilmektedir. Çünkü nikah aynı zamanda kadının kanuni haklarının garanti altında olması şeklinde algılanmaktadır. Ev düzeninin devamı eşler arasındaki anlayış ve beraberliğe dayanır. Evli bir erkek başka bir kadınla ilişkiye giremez. Toplumda bu davranış kınanmakta, zina suçu sayılmakta ve ölümle sonuçlanacak suç olarak görülmektedir. Altınözüm kasabası geçimini tarım ve taşımacılıktan sağladığı için tarla işlerinde erkekler karar vermekle beraber, kadının fikrine de baş vurulur. Bağcılık diğer tarım alanları gibi kadın işgücünü gerektirmediğinden kadına işgücü olarak bakılmaz. Kadınlar bağda çalışmazlar. Ancak sezon başında kadın çalışmak isterse, gönüllü olarak kendi tarlasında kocasına yardımcı olur. Bu çalışma süresi de 3 ile 4 günü geçmez. Kasabada kurulan pazarda ev ihtiyaçlarını karşılamak üzere alış veriş kadın yapar. Çünkü neye ihtiyaç olduğunu erkeğinden daha iyi bilir. Düğün sünnet vb gibi cemiyetlerin organizesi de tamamen kadına aittir. Büyük alışverişler ilçede yapılır, bunun için karı-koca ilçeye beraber giderler. İlçede dolaşılırken kadın kocasının biraz gerisinden onu takip eder.

Kağıtçıbaşı'nın, "Anadolu'da kadının statüsü yüksek doğurganlık oranı ile artar" tesbitini⁵¹ Altınözüm' de de gözlemek mümkündür. Doğurgan olan kadına değer verilmektedir. Altınözüm' de kadın-erkek ilişkilerinde mahremiyete önem

⁴⁸ Merter Feridun, age, s.63.

⁴⁹ Atalay Beşir, "Köy Gençliği Üzerinde Araştırma", Erzurum, 1979, s.76.

⁵⁰ Merter Feridun, age, s.66.

⁵¹ Kağıtçıbaşı Çiğdem, "Türkiye'de ailenin Değişimi", Ankara, 1984, s.134.

verilir. Bu konular "ulu orta" yerlerde konuşulmaz. Bu husustaki eski hassasiyet, kitle iletişim araçlarının etkisi ile çözülmeye başlamıştır. Karı-koca kavgası daha doğrusu kocanın karısını dövmesi vardır. Koca, karısını sebepsiz yere değil, bazı sebepler sonucunda döver. Bu sebepler; kadının kocaya muhalif hareketlerde bulunması, aile sırlarını dışarı aktarması, en önemlisi de kocanın, düşman dediği ve ilişkiyi yasakladığı ailelere kadının gitmesi ve onlarla görüşmesidir. Boşanmalar kasabada hoş karşılanmamakla birlikte çocuk olmaması ya da erkek çocuk doğmaması, boşanma veya ikinci evliliğe sebep oluşturmaktadır. Çocuklar aileyi dağıtmaktan kurtaran yardımcı unsurlardır.

Türkiye'de köy yaşamında erkek ve kadınların davranışlarında değişimler meydana gelmiştir. Bu sebepleri Türkdogan şöyle açıklamaktadır: Erkeklerde, köy dışında çalışma ve okul hayatı, şehirle veya kitle haberleşme araçları ile sıkı temas köy içindeki tutum ve davranışlarda büyük değişiklik yapmaktadır. Kadınlarda ise en önemli değişim faktörleri, radyodaki tiyatro ve kadın programları, şehir ziyaretleri ve bu ziyaret esnasında gördükleridir.⁵² Radyo programlarının yerini her eve televizyonun girmesiyle TV programları almıştır. Altınözüm' de genç kızlar ve kadınlar arasında en çok izlenen programlar pembe dizilerdir.

2. Ana-Baba İle Çocuklar Arasındaki İlişkiler

Erkek çocuk, geleneksel toplum yapımızda; ailenin devamını sağlayan gelecekte ailenin yaşlı üyelerine bakan ve ailenin ekonomik sorumluluğunu yüklenen kişi olarak görüldüğü için kızıdan ayrı bir statüye sahiptir. Erkek çocuk, kadın için de çok önemlidir. Çünkü kadınlar aile içindeki statülerini erkek çocuk vasıtasıyla kazanırlar. Erkek çocuğun tercih edilmesinin önemli bir sebebi de erkek çocuğun yaşlılık güvencesi olarak görülmesidir. Mübeccel Kıray, Ereğli'de oturan anne ve babaların oğullarının evlendikten sonra kendileri ile ilişkiyi kesmelerinden ve ihtiyaçladıkları zaman bakımsız ve "namerde muhtaç" kalmalarından korktuklarını belirtir.⁵³ Köyden kente nüfus hareketliliği arttıkça, dışarıda iş aramaya gidişler oldukça, erkek çocukların güvence olarak görülme eğilimi de azalmaktadır. Altınözüm' de erkek çocuklara önem verilmekle birlikte bu durum kız çocuklarının aşağılanmasına ve çeşitli haklardan mahrumiyetine sebep değildir. Eskiden kız çocuklarına mirastan pay verilmezken; bugün kanunlar çerçevesinde miras verilmektedir. Okul çağına gelen kız ve erkek çocukları okula gönderilir. Yüksek okulu kazandıkları takdirde, okumaları için büyük şehirlere gönderilirler. Babanın en önemli görevlerinden birisi de kız ve erkek çocuklarını usulü dairesinde evlendirmektir. Baba, düğünde çocuklarına aldığı eşyalar konusunda adaleti gözetir. Çocuklar arasında ayırım yapılmaz.

Ailenin biçimi ile çocuğa atfedilen değer arasında ilişki kurulmaktadır. Kağıtçıbaşı bu hususu şöyle belirtir: "Diğer taraftan aile içi ilişkilerde kadının statüsü ve çocuğun aile içerisindeki yeri, aile dinamiğini belirler. Anne-baba tarafından çocuğa atfedilen değer ve çocukta beklenen beklentiler, ailenin işlerlik türünü yansıtır. Çocuğa faydacıl değerler atfedilen aile sisteminde çocuğun aileye katkısı yüksek şekildedir. Bu sebeple çocuğun aile ekonomisine

⁵² Türkdogan Orhan, "Çağdaş Türk Sosyolojisi", s.578.

⁵³ Kıray Mübeccel, "Ereğli", DPT Yay., Ankara, 1964, s.119.

katkı sağladığı ailelerde çok çocukluluk esastır. ⁵⁴

Altınüzüm' de çocuk işgücünden fayda umulur. Ebeveyn ve çocuklar arası saygı usulleri yürürlüktedir. Ailede baba otorite sahibidir ve herkes ona saygı gösterir, onu dinler. Baba evde iken çocuklar oturma ve konuşmalarına dikkat ederler. Babanın yanında sigara içilmez, babanın dostları ile konuşması esnasında konuşmaya girilmez. Çocuklar babalarıyla şakalaşmazlar. Evli olup da baba evinde kalan veya babasını ziyarete gelmiş olan evlat babanın yanında ona saygı nedeni ile, hanımı ile olabildiğince konuşmamaya dikkat eder, hanımı ile latife edemez, kendi çocuğunu babasının yanında kucacağına almaz, ilgisiz davranmaya çalışır. Bu davranışların sebebi, ebeveyninin oğlunu, geline karşı hakim vaziyette görmek istemeleridir. Erkek de bu izlenimi vermeye gayret eder. Ebeveyn ile evlatlar arasında kavga yoktur. Küçük çaplı tartışmalar olsa da pek ileriye gitmez. Anne çocuklarına daha yumuşak davranır. Babanın haberi olmadan çocuklarına çeşitli yardımlarda bulunur. Bunun içinde anne dövmeye rastlanmaz. Kız evlat ile anne arasındaki ilişki daha sıcaktır, anne sırdaş olarak görülür, çocuklar babaya direkt olarak açamadıkları meseleleri veya isteklerini anne vasıtası ile iletirler. Anne, baba ile çocukları arasında bir köprü vazifesi görür.

Kocasının ölümünden sonra kadın, çocuklarının yanında kalır. Anne bu durumda baba gibi aile reisi olarak görülür, kararlarda etkili olur. Anne ölmüşse, babanın yeniden evlenmesine evlatlar karşı çıkmaz. Baba bu evliliğini çocuklarına danışarak uygulamaya koyar.

Kardeşler arası ilişki, büyük olan kızlara; "xeh" abla, erkeklere "agabey", "keke" denir. Kardeşlere "bıra", babaya "baw", anneye "diya" denmektedir. Agabeyin sözü dinlenir. Haksızlık yapan büyük çocuk ise ikaz edilir. Ebeveyn çocuklarını okutuyorsa ve "okuyup adam olmasını istiyorlarsa" çocuklar için istenen meslekler farklı olmaktadır. Kızlar için öğretmenlik, hemşirelik, erkekler için doktor, öğretmen, polis, avukatlık gibi meslekler istenir. Son yıllarda kasabada ebeveynler arasında, çocuklarının etnik siyasi fikirlere aktif olarak ilgi duymalarına dair endişeler oluşmaya başlamıştır. (Yukarıdaki Kürtçe kelimeler yazılız biçimiyle verilmiştir. Kürtçe diline ait alfabe yapısı tam netleşmediğinden, çalışmamızda yer alması gereken Kürtçe metinlere, transkrip zorluğundan yer verilememiştir.)

⁵⁴ Kağıtçıbaşı Çiğdem, age, s. 134.

III. BÖLÜM

SOSYAL HAYAT

III. BÖLÜM

SOSYAL YAPI

I. BELLİ BAŞLI SOSYAL GRUPLAR ve KARŞILIKLI İLİŞKİLER

Sosyal münasebet; cemiyeti teşkil eden insanlar arasındaki benzerliklerden ve farklılıklardan doğan ve aynı gruba birlikte mensup olma duygusu ve bu durumdan karşılıklı olarak haberdarlık hissi ile desteklenen bir münasebet tipidir.⁵⁵ Bir insan topluluğunun sosyal grup olarak vasıflandırılabilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler ise;

- "Bir"den fazla insanın bir arada mevcut olması,
- Umumi gayelere erişmek üzere karşılıklı tesir münasebetlerinin geliştirilmiş olması,

- Grup üyelerinin "biz" hissine sahip olmalarıdır.⁵⁶

Biz burada sosyal münasebeti, tabii olan ve tabii olmayan sosyal gruplar ve münasebetleri şeklinde inceleyeceğiz.

A. Tabii Sosyal Gruplar Ve Karşılıklı Münasebetleri

1. Akrabalık İlişkileri

Akrabalık, hem kişiler arası davranışların düzenlenmesinde hem de toplumsal, siyasal ve bölgesel grupların oluşmasında önemli rol oynar. Akrabalık olgusu 3 ana kümede toplanır.

1. Ailenin üreme etkinliği sonucu kana dayalı olarak ortaya çıkan akrabalık bağları ki, bu bağ temel olmak üzere, baba-ana ya da her ikisinin soyunu izleyerek akrabaları ortaya çıkarır.

2. Evlilik bağı ile kurulan akrabalık bağları, aynı ya da ayrı soydan iki ayrı cins birbirine bağlanır.

3. Sonradan kazanılan düzmece akrabalıklarla, batı toplumlarında "yasal evlat edinme", "vaftiz babalığı" şeklinde varlığını gösterirken bizim geleneksel toplumumuzda; süt kardeşliği, kan kardeşliği, ahiret kardeşliği, sağdıçlık, yengelik, kirvelik adlarıyla yöreye göre değişen birer kurum olarak karşımıza çıkar.⁵⁷

Altınüzüm' de baba ve ana vasıtasıyla yani kana dayalı akrabalık münasebetleri çok canlıdır. Herkes birbirine kuvvet derecesine göre, kan bağı, evlenme yoluyla meydana gelen akrabalıklar ile bağlanmıştır. Bunun ötesinde müşterek bir soydan, atadan geldiğine inanılır. Soyun devamını sağlayan unsur, içeriden yani akrabalar arası evlenme kaidesidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi şartların değişimi ile bu kaidede de değişimler olmuştur. Birinci dereceden olan

⁵⁵ Kurtkan Amiran, "Genel Sosyoloji", s.234.

⁵⁶ Kurtkan Amiran, "Köy Sosyolojisi", İ.Ü.İ.F Neş., İstanbul, 1968, s.139.

⁵⁷ Balaban Ali Rıza, "Akrabalık ve Evlilik Türleri, Önsöz, İzmir, 1982.

akrabalıklarda; kardeşler arası yardımlaşma en üst düzeydedir. Kardeş çocuklarına da aynı değer verilir. Halen akraba evlilikleri yapılmakta olup, akraba evliliklerinin, akrabalar arası ilişkileri daha da güçlendireceği, kanaati hakimdir. Bazı ender durumlarda bunun tersi de olur. Aileler birbirleriyle karşı karşıya gelebiliyorlar. Nadir rastlanılan bu olaylar dışında akraba evliliklerinde problemler olmaz, olsa da hemen çözüme kavuşturulmaktadır. Doğum, ölüm, evlenme gibi durumlarda en çok yardımcı olma, kana dayalı akrabalıklarda olmaktadır. Ekonomik açıdan zor durumda olan veya işi kötü giden akrabadan bir kişiye, her türlü yardım yapılır. Evlenme yoluyla edinilen akrabalıklarda anlaşma ve hoşgörü, akrabalar arası ilişkide önemli rol oynar. Evlenen kişiler karşılıklı olarak birbirlerinin ailelerine yakınlık gösterirler. Kayınbaba-damat ilişkileri bazen iş ortaklıklarına kadar varmaktadır. Gelin, kocasının akrabalarına özellikle anne-babasına ve kayınbiraderlerine saygı gösterdiği müddetçe sorun çıkmamaktadır. Geniş ailelerde, kayınbiraderlerin de aynı hanede yaşadığı ailelerde geline karşı kayınbiraderler denetleyici bir rol oynarlar. Zaman zaman da müdahalede bulunurlar. Gerekliğinde kayınbiraderin gelini dövebileceğine dair kanaat bu tip ailelerde yaygındır.

Sonradan kazanılan akrabalıklardan sadece süt kardeşliği ve kirvelik vardır. Ancak kirvelik eski uygulama biçimini ve önemini yitirmiştir. Çoğunlukla akraba olmayanların desteğini kazanmak ve destek olanların sayısını arttırmak amacıyla başvuru; kan kardeşlik, ahiret kardeşliği vs gibi akrabalıklar, Altınüzüm' de soy-sopa dayalı akrabaların ve yardımlaşmanın hakim olması nedeniyle kurulmamıştır. Sağdıçlık ve yengelik gibi, düğünde gelin ve damata yardımcı olmaya çalışan; evlenen çiftin kendine çok yakın evli arkadaşlarından seçtiği kişiler vardır. Ancak bu kişiler akrabalar arasından seçildiğinden, sonradan kazanılmış akrabalık türüne girmediği gibi, bazı bölgelerimizdeki uygulamalar gibi bir akrabalık şeklinde görülmez. Kasabada görülen diğer akrabalık türleri ise şunlardır:

a. Süt kardeşliği

Anneden süt emme esasına dayanan süt kardeşliği süt emme çağında olur. Süt kardeşler gerçek kardeşler gibidir. Aynı cinsten iseler birbirleriyle evlenemezler. Bu dinî bir uygulama olarak yerine getirilir. Bir kimse süt emdiği annesine karşı iyi davranmak zorundadır.

b. Kirvelik

Sünnet düğünlerinde, düğün masraflarının tamamını veya yarısını karşılayan kişiye "kirve" denir. Eski usul sünnetlerde, sünnet esnasında çocuğu tutmak, kirvenin görevleri arasındadır. Kirvelik eskiden çok uygulanmakla birlikte, günümüzde uygulamasına nadiren rastlanmaktadır. Kasabada kirveye, "şuşban" da denmektedir. Beşikçi, aşiret yaşamında zaten birbirleriyle akraba olmaları nedeniyle kirveliliğin önemli olmadığını söyler.⁵⁸ Türkoğan bunu genelleştirmek gerektiğini belirtmektedir.⁵⁹ Gözlemlerimize dayanarak; sünnet düğünü uygulamalarının eskiye oranla değişime uğraması kirveliliğin önemini azaltmıştır diyebiliriz.

⁵⁸ Beşikçi İsmail, age, s.216.

⁵⁹ Türkoğan Orhan, "Çağdaş Türk Sosyolojisi", s.348.

2. Komşuluk Münasebetleri

Komşular, köy ve kasaba ailesinin önemli bir bütünleyicisidir. Atalardan görüldüğü üzere, kişinin topluma mutlak suretle yardımında bulunması, bir evin yaşayış alanı içinde olup biten; hastaya bakmak, ölünün başında beklemek, cenaze işlemlerine yardım, yası ve zevinci paylaşmak gibi işlevleri görürler. Kasaba nüfusunu oluşturanlar birbirlerini yakından tanıdıkları için komşuluk ilişkileri de ileri düzeyde olmaktadır. Komşuluk, beraber yaşamaktan doğar ki, bu insanların her zaman sıkı bir surette birbirleriyle temasta bulunup, samimi olarak yok diğerine muhtaç oluşlarının da bir ifadesidir. Komşuluk, aile arasındaki hadiselerle iştirak suretiyle olur. Doğum yapan bir kadına komşular yardıma gelirler. Doğan çocuğa elbiselik kumaş veya para, altın hediye ederler. Özellikle ölüm halinde komşular birbirinin en yakın yardımcısı ve tesellcisidir. Yıkama, kefenleme, toprağa verme, definden sonra ölü evine yemek getirme, işlerinde komşuların katkısı büyüktür. Ölümde olduğu gibi düğün de komşuların katkısıyla olur. Ev komşuluğunun yanı sıra tarla, bahçe, komşuluğu da vardır ki, bunlarda da ilişki ve yardımlaşma devamlıdır.

B. Tabii Olmayan Gruplar ve Münasebetleri

Altınüzüm kasabası dışarıya kapalı olmamasına rağmen, kasabada yerlilerden başka grup yoktur. Sadece 20 sene önce gelip yerleşmiş Bulgaristan göçmeni bir aile vardır. Bu aile de kasabaya intibak etmiştir. Bunun haricinde bölgede halen göçebe olarak yaşayan Yörük-Türkmen aşiretlerinden 4-5 aile yerleşik hayata geçmek için bu kasabada ev yapmışlar ve yerleşmişlerdir. Yörük aşiretlerinin bu güzergahtan yazın Kayseri Yaylalarına, sonbahardan itibaren, bu yoldan Hassa taraflarına meralara göçleri olduğu için kasabalı ile tanışıklıkları mevcuttur. Kasaba halkı buraya sonradan gelip yerleşenlere "mülteci" demektedir. Köylü için yaşam biçimleri, giyinmeleri veya konuşmaları kendinden farklı olan bir kimse yabancı olarak görülür. Bunun gibi dışarıdan gelen ve köyde yerleşen bir kimse de yabancı olarak kabul edilir.⁶⁰ Kasabanın kendi işgücü çalışma ihtiyacını karşıladığından dışarıdan işçi gelmez. Komşu ova köylerinde pamuk, kırmızı biber ekimi yapılan yerlere Urfa'dan mevsimlik işçiler gelir çalışırlar. Burada sadece üzüm üretimi yapıldığı için kendi işgücü kendine yetmektedir.

Altınüzüm' de siyaset ve tarikat gruplarının yaşam içinde ağırlıkları vardır. Tarikat gruplarının dinî hayat bölümünde inceleyeceğiz. Parti teşkilatları dışında Millî Gençlik Vakfının bir temsilciliği açılmış, kültürel alanda sohbetler ve toplantılar düzenlemiştir. Ne varki kasabadan bir takım şahısların şikâyetleri sonucunda faaliyetlerine son vermiş, şikâyetlerin incelenmesi sonucunda temsilciliğin faaliyetlerinde resmi makamlar bir mahzur görmeyince bir yıl aradan sonra yeniden açılmıştır. Vakfın temsilciliğini şikâyet eden kişilerin sol görüşlü olduğu kanaati yaygındır. Kasabada amatör spor kulübü, sportif faaliyetler de bulunmaktadır. Gençleri spor faaliyetlerine teşvik eden bu kulüp, oluşturduğu takımlarla il düzeyindeki yarışmalarda başarılar elde etmiştir. Altınüzüm' lüler spor kulübünün faaliyetlerini desteklemektedirler.

⁶⁰ Türkdoğan Orhan, agc, s.251.

1. Siyaset Grupları

Altınüzüm' de, sosyal hayattaki ilişkilerde en tayin edici faktörlerin başında siyasî gruplaşmalar gelir. Evde, kahvede, ikili sohbetlerde konuşulan konulardan bir bölümü mutlaka siyasî olaylardır. Aşiret yapısının mevcudiyeti, aileler arası güç elde etme rekabetinin yanı sıra eğitim seviyesinin yüksekliği kentlere yakınlık ve devamlı ilişki gibi öğeler siyasete ilgiyi arttıran nedenlerdir. Aile, okul ve eğitim, arkadaş, çevre, haberleşme araçları ile kişisel tecrübeler, fertlerde siyasal gruplaşmaların aracı kurumları olarak görülür.⁶¹ Ozankaya'ya göre ise öğrenim düzeyi, siyasal davranışları en derin biçimde etkileyen bir değişken olup, eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin kamusal politikalarını, kendileri, grupları ve toplumları bakımından taşıdığı anlam ve önemli olaylarla daha çok ilgilenip bu konularda daha geniş bilgi sahibi oldukları ve siyasal nitelikte eylemde bulunma yeteneklerinin arttığı görülmektedir.⁶²

Altınüzüm' de siyasetle aktif olarak uğraşan kişiler ve görüşleri ilçedeki siyasî çalışmalara da etki etmektedir. İslahiye'de birer dönem belediye başkanlığı yapan Ökkeş Özer ve Dr. İsmet Özer Altınüzüm' lüdür. İlçedeki sağ ve sol partilerin kurucu ve yönetici kadrolarında çok sayıda Altınüzüm' lü faaliyet göstermektedir. İslahiye köyleri arasında siyasal davranışın ön planda olduğu tek yer Altınüzüm beldesi olduğu söylenebilir. Kasabada, Doğru Yol Partisi (DYP), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Refah Partisi (RP) nin belde teşkilatları vardır. Doğanlar, Özerler, Öztürkler, Yıldırımlar, Yılmazlar, Özdemirler sol görüşe sahip olup Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'ni desteklemektedirler. Bu aileler aynı kabileye mensup olup amca oğullarıdır. Bu ailevi ilişkileri siyasette beraber hareket etmelerini sağlamaktadırlar. Refah Partisi (RP)'ne oy verenler genelde inançları gereği oy verdiklerini söylemektedirler. Doğru Yol Partisi (DYP)'ni ise Adnan Menderes'ten bu yana gelen bir sempatinin devamı olarak görmektedirler. Bu partiye oy vermek bazıları için gelenek halini almıştır. Çünkü dedelerinin-babalarının sürekli olarak Menderes çizgisine oy verdiklerini, bu çizginin günümüzde devam ettiricisi Doğru Yol Partisi (DYP) olduğunu belirtmektedirler.

Siyasetle ilgili bu bölümde yer vermemiz gereken diğer konu ise etnik kökene dayalı siyasî fikirler ve davranışlardır. Kasaba, etnik yapısı itibarıyla Kürt kökenlidir. Dolayısı ile ülke genelinde Kürt kökenine ait etnik siyasî davranış ve fikirler burada da etkili olmaktadır. Bu fikirler, kasabada şimdiye kadar şiddete dönüşmemiş, şiddet taraftar bulamamıştır. Ekonomik imkânların varlığı, öğrenim seviyesinin yüksekliği gibi nedenler, bu konuların düzeyli bir şekilde fikir planında tartışılmasında etkili olmuştur. Esasen etnik kökenli fikirlerin varlığı yeni olmayıp 25-30 yıl öncesine kadar gitmektedir. Kürtlerin kültürel ve siyasal durumları İslahiye ve çevresi içinde en fazla burada tartışılmıştır. Etnik fikirlerde kendi içinde ayrılıklar taşımaktadır. Kasabada İslâmî fikirleri prensip olarak kabul edenler; ırkçılığa karşı olduklarını, önemli olan şeyin "İslâm Kardeşliği" olduğunu vurgulamaktadırlar. Bununla birlikte bu gruba dahil büyük bir çoğunluk, sorunun kültürel haklardan kaynaklandığı fikrine sahiptir. Azınlık bir grup ise aşırı fikirler taşımaktadır. Bu fikirler daha ziyade orta yaş ve gençler tarafından tartışılmaktadır.

⁶¹ Turan İtler, "Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış", Der Yay., 1986, s.57.

⁶² Ozankaya Özer, "Köyde Toplumsal Yapı", SBF Yay., Ankara, 1971, s.140.

12 Eylül öncesinde burada belirgin çizgilerle sağ ve sol ayrımı yaşanmış. İhtilal sonrasında özellikle sol görüşlü çok sayıda kişi hapse atılmış ve buralarda işkenceye maruz kalmışlardır. Uygulanan baskılar siyasî fikirlerin uzun süreli bastırılmasına yetmemiştir. Halen görevde olan belediye başkanı o dönemde görüşlerinden dolayı hapis yatmıştır. Siyasî baskılarla karşılaşan kişiler bugün aktif siyasetle uğraşmaktadırlar. Kasabada CHP, yani sol görüşlüler ağırlığını hissettirmektedir. Kasabadaki bir kesim tarafından bu parti manevî bağlardan uzak kalan kişilerin yoğunlaştığı bir parti olarak görülürken, CHP'liler bu görüşe karşı çıkmaktadırlar, kendilerinin de Müslüman olduklarını, dine saygılı davrandıklarını, dine karşı olmadıklarını belirtmektedirler. Bu konuyla ilgili bir diğer gözlem ise; eskiden sol görüşü benimseyip, dine ve dinî konulara olumsuz yaklaşan kişiler, sol görüşü bırakıp Kürt kökenine ait siyasî fikirlere sahip olunca dine karşı davranışları son bulmakta, bu kişiler dinî görevlerini yerine getirmeye başlamaktadırlar. Bunun en önemli nedenlerinden biri; İslam dininin, çıkışından bu güne kadar Kürt topluluklarının vazgeçilmez inanç yapısını oluşturduğuna dair görüştür. Bu görüşü paylaşanlar, İslam dinini dışlayan ve küçümseyen her türlü fikrin Kürt toplulukları içerisinde tutunamayacağını belirtmektedirler.

Kasabada, partiler arası rekabette büyük aileler rol oynamaktadır. Seçimler, partilerin değil adeta büyük ailelerin seçimi olarak geçmektedir. Oy vermede adayın fonksiyonu olmakla beraber büyük ailelerin etkinliği sonucu belirlemektedir. Bu ailelere rağmen siyaset yapılamamakta, yapılırsa da başarısız kalınmaktadır. 1991'den bu yana kasabada yapılan seçim sonuçlarına baktığımız zaman bu etkiyi görmek mümkündür. Particilik kavgaya da dönüşmektedir. 1994 yılında 27 Mart yerel seçimlerinde çıkan olay DYP görüşünde olan bir kişinin ölümü ile sonuçlanmıştır. Bu olayın siyasî amaçlı değil, ailevî sorunlardan kaynaklandığını söyleyenler de vardır.

2/6/1991 Yerel Seçim Sonuçları

Sandık seçmen sayısı	: 2562
Oy kullanan seçmen sayısı	: 2326
Geçerli oy	: 2288
Geçersiz oy	: 38
SHP	: 278
RP	: 233
DYP	: 763
ANAP	: 1014

20 Ekim 1991 Genel Seçim Sonuçları

Sandık seçmen sayısı	: 2553		
Oy kullanan seçmen sayısı	: 2231		
Geçerli oy	: 2181		
Geçersiz oy	: 50		
ANAP	: 540	Tercihli	: 493
RP	: 51	Tercihli	: 261
Sosyalist Parti	: 14	Tercihli	: 7
DYP	: 503	Tercihli	: 149
DSP	: 41	Tercihli	: 25
SHP	: 572	Tercihli	: 539

Aynı yılda 2 Haziran ve 20 Ekim'de yapılan iki seçimde aynı partilerin aldıkları oy oranındaki değişiklikler siyasal tercihlerdeki büyük ailelerin etkilerinin göstergesidir.

27 Mart 1994 Belediye Başkanlığı seçimleri⁶³

⁶³ Sonuçlar İslahiye İlçe Seçim Kurulu'ndan alınmıştır.

Seçmen sayısı	: 2736
Kullanılan oy	: 2606
MHP	: 12
ANAP	: 14
SHP	: 1246
DYP	: 1153
DSP	: 11
YDP	: 2
RP	: 99

C. Fert ve Gruplar Arası Anlaşmazlıklar ve Çözüm Yolları

Altınüzüm' de büyük ailelerin rekabetleri dışında gruplar arası anlaşmazlıklardan söz edilemez. Bu rekabetlerin merkezinde de siyasî nedenler vardır. İnsan sosyal bir varlık olduğundan toplu halde yaşar. Birlikte yaşamının doğal sonucu bir takım ihtilaflar olur. Bu anlaşmazlıkların giderilmesi ise iki şekilde olur. Birincisi, toplumun efkar-ı umumiyesi, örf ve adetleri ile anlaşmazlıklar çözüme kavuşturulur. İkincisi de yürürlükte bulunan kanunlara ve bunları temsil eden makamlara ihtilaflar intikal ettirilir. Mahkeme sonucunda problemler çözüme kavuşturulur. Birinci çözüm yolu daha çok kapalı toplumlarda olur. İkincisi ise dıştan gelen tesirlere açık ve şehirle ilişkiler içerisine girmiş topluluklarda görülür. Altınüzüm' de fertler arası anlaşmazlıklar ve bunların çözüm yolları şöyledir;

1. Şahsa Karşı İşlenen Suç ve Davalar

a. Katil

Altınüzüm' de adam öldürme olaylarına rastlanmaktadır. 1993 yılında uyuşturucu pazarlığında anlaşmazlık ölümle neticelenmiştir. 1994'te 27 Mart Belediye Seçimlerinde çıkan olayda parti kavgası nedeniyle bir kişi ölmüştür. Bu olay kan davasına dönüşmemiştir. Mesele adliyeye intikal etmiştir. Geçmiş yıllarda kan davaları nedeni ile ailelerden karşılıklı olarak öldürülenler olmuştur. Günümüzde kasabada kan davası ortadan kalkmıştır. Mahmut Tezcan, Türkiye'deki kan davaları ile ilgili çalışmasında; kan davalarının yoğun olduğu bölgeleri belirtirken Gaziantep, İslahiye ve çevrelerini de inceler. Bu bölgedeki kan davalarının nedenleri üzerinde dururken şöyle der; "Kan gütmeyi doğuran nedenlerin hepsi bu bölgede toplanmıştır. Esasen bu bölgeler ülkemizin ekonomik ve toplumsal bakımdan geniş toplumla bütünleşmemiş yerlerdir. Aşiret ve ağalık gibi kurumların ve dengesiz toprak dağılımının bulunduğu kamu hizmetlerinin gerektiği biçimde yerine getirilmediği yerlerdir."⁶⁴ Günümüzde bu bölgelerin çoğunda yukarıda sayılan eksiklerin giderilmesine orantılı olarak kan davalarında azalma, bazı yerlerde ise ortadan kalktığı görülmüştür. Sadece siyasî rekabetler nedeniyle kan dökülmesine rastlanılmaktadır. Tezcan particiliği kan davalarına sebep olarak belirtir.⁶⁵

⁶⁴ Tezcan Mahmut, "Kan Davaları", AÜEF, Ankara, 1981, s.127.

⁶⁵ Tezcan Mahmut, age, s.51.

b. Yaralama

Bu tür hadiseler, olay yerinde bulunanların yardımıyla yerinde çözüme kavuşturulmaktadır. Daha ziyade gençler arasında meydana gelmektedir. Hadisenin üzerinden bir müddet geçtikten sonra ilişkiler eski durumuna dönmektedir.

c. Kız Kaçırma

Aile yapısını incelediğimiz bölümde, kız kaçırma vakalarında izlenen yolu anlattığımız için burada sadece şuna değineceğiz; kız kaçırma olayından sonra barışmayan ailelerde sebep olarak, erkeğin tutum ve yaşantısının tasvip edilmemesi veya kız ve erkek ailesinin eskiden aralarında bir ihtilaf bulunmasıdır. Bu ailelerde durum kan dökmeye dönüşebiliyor. Tezcan bu durumu anlatırken, Gaziantep çevresinde kız kaçırma taraf mutlaka vurulduğu gibi, kaçan kızın da öldürüldüğünü belirtir.⁶⁶

d. Kaza

Altınüzüm, İslahiye, İskenderun-Hatay'a ulaşımı sağlayan karayolunun kasaba içinden geçtiği bir merkezdir. Bu nedenle, yoğun bir trafik akışı vardır. Ayrıca Altınüzüm' de taşımacılığa uğraşıldığı için motorlu araç çoktur. İlkokul öğrencilerinin, okullarına giderken söz konusu yolu kullanmak zorunda olmaları kazalara neden olmaktadır. Kaza sonucu hayatını kaybeden veya yaralanan çocuklar vardır. Çocukların dikkatsizliği ve araçların toplu yerleşim yerlerinde aşırı sürat yapmaları kazaların başlıca sebepleridir. İlkokulların ana yola yakın olmasına rağmen geçişi kolaylaştıracak alt veya üst geçit bulunmamaktadır. Kasabadaki traktör sürücülerini de çeşitli trafik kazalarına neden olmaktadır. Ehlisiz ve çocuk yaştaki sürücülerin dikkatsiz ve bilgisizliği kazaların başlıca nedenidir. Şehirlerarası otoyolun üzerinde meydana gelen kazalarda, Altınüzüm'den olan sürücü veya kişi yerli halk tarafından haklı çıkarılmaya çalışılır. Hatta yabancı sürücü dövülmek bile istenmektedir. Olay hukukî mercilere ulaştığında kazaya sebebiyet veren taraf tespit edilerek, zarar tazmin ettirilmektedir. Kasabalılar, olayın kendi aralarında çözümünden yanadır. Şahsa karşı işlenen suçlardan; ırza tecavüz, zina, tehdit, iftira kasabada işlenmemektedir.

2. Mülkiyeti ilgilendiren Davalar

a. Hırsızlık

Adi hırsızlık olayları cereyan etmemekte ancak, nadir de olsa silahlı gasp olayı olmaktadır. Bu tür olaylar ve hırsızlık jandarmanın düzenli çalışması sonucu ortadan kalkmıştır. Önceleri gece bekçileri görev yaparken günümüzde geçici köy korucuları geceleri kasaba içinde devriye gezerek asayiş sağlamaktadır.

b. Miras

Cumhuriyet öncesi dönemde dinî esaslara göre pay edilen miras, Cumhuriyetten sonra bir müddet daha buna göre pay edilmiştir. Bu durum kısa süre sonra değişmiş, mevcut medeni kanunlara göre pay edilmeye başlanmıştır. Miras taksiminde mirasçılar kendi aralarında anlaşmaktadırlar. Miras yüzünden kavga çıkmamaktadır. Kız çocuklar da mirastan paylarına düşeni almaktadırlar.

⁶⁶ Tezcan Mahmut, age, s.26.

c. Alacak

Tarımla uğraşan aileler genelde alacak-verecek ilişkisi içerisinde. Üzüm hasadında satış sonrası ücretlerini zamanında alabilmektedirler. Taşımacılıkla uğraşanların son yıllarda işleri bozulunca, tarımda ise sadece bağcılığa bağlı ekonomi olduğu için, üründen elde edilen gelir tükünince, yılın geriye kalan günlerini kredi ve borç tedariki ile hayatlarını devam ettirmektedirler. Alacaklarını zamanında tahsil edemeyenler mahkemeye başvurumaktadırlar.

d. Ortaklığın Feshi

Ortaklık ticari işlerde kurulur. Kamyon, tır gibi nakliye araçlarının alınıp işletilmesinde ortaklık vardır. Ortaklık, kardeşler veya yakın akraba arasında kurulur. Ortaklığa zarar verici davranışlarda bulunulması, yapılan işin başarıya ulaşmaması gibi nedenlerle ortaklık feshedilir. Bunu kendi aralarında anlaşarak yaparlar. Mahkemeye gerek kalmadığı için başvurulmaz. Bağcılıkta, mahsulün yetiştirilmesinde ortaklık yok denecek kadar azdır. Genelde icar yaygındır.

3. Ailevi Anlaşmazlıklar ve Çözümleri

a. Ailede Sulh Teşebbüsü

Ailede herhangi bir nedenle anlaşmazlık çıktığında bu durum, karı-koca arasında gizlenir. Genç evliler ise anlaşmazlıklarını gizleyememektedirler. Anlaşmazlıklarda genellikle ekonomik faktörlerin yanında, gelin kaynana, kayınbaba uyuşmazlığı ile baba-oğul ilişkilerindeki bozukluklar rol oynamaktadır. Aile içi anlaşmazlıklar, aileye yakın çevrelerin müdahalesi ile sulh sağlanır.

b. Boşanma

Altınüzüm'de boşanma konusunda köy özelliği görülür. Boşanma, toplumda iyi karşılanmaz. Bununla beraber bazı boşanma olaylarına rastlanılmıştır. Boşanma toplumda iki sebeple normal karşılanır. 1. Kadının çocuk doğuramaması: Bu durumda kadın ya kumayı kabul edecektir ya da boşanmayı kabul edecektir. 2. Karıyla kocanın kişisel özelliklerinden kaynaklanan şiddetli geçimsizlikleri: Kadın huysuz, geçimsiz, aile içi ilişkileri dışarıya anlatan bir tip ise buna "zavratızort avrat" denir. Boşanmalarda çocuklar babaya kalır. Çocuğu olmayan çiftler ayrıldıktan sonra erkek vakit kaybetmeden başka bir evliliğe adım atar. Bu evlilikten çocuk olursa evlilik problemsiz devam eder. Çocuk olmazsa kusur kadında kabul edilir. Aileler hiç çocuğa sahip olamayacak durumda olsalar bile evlat edinmezler. Çünkü Altınüzüm' de evlat verme ve evlat edinmeye iyi bakılmamaktadır. Evlatlık verme veya almaya olumsuz yaklaşımlarının nedeni dinî inançlarıdır. Ancak ana babanın ölümü ile veya birinin ölümü ile çocukların maddi yönden imkansızlıklar içine girmesi nedeni ile en yakın akraba bu çocuğa kendi ailesi içinde bakar, büyütür, okutur, meslek edinmesine yardımcı olur ama bunlar "evlat" statüsünde olmaz.

4. Mevzuata Uymak

Altınüzüm' ün ilçeye yakın olması, ulaşım sorunu olmaması, doğum, ölüm, askerlik, evlenme gibi işlemler, zamanında takip edilip yapılmaktadır. Evlenme için gerekli iznin alınmasında titiz davranılır. Jandarma karakolunun

hassasiyeti nedeni ile düğünlerde silah kullanılmamasına azami gayret gösterilir. Düğünler bitmesi gereken saatlerde bitirilir.

Altınüzüm dıştan gelen tesirlere açık olup kapalı bir kültür olmaktan çıkmıştır. Sosyal düzen, değişime uğradığından sosyal değişme hızlıdır. Buna bağlı olarak kasaba örf ve adetleri geçmişe nispetle etkinliğini kanunlara ve kurumlara başvurmaya bırakmaktadır.

II. SOSYAL HİZMETLER

A. Eğitim Hizmetleri

Ahmed Cevdet Paşa kendi döneminde Altınüzüm ve çevresi ile ilgili "Bura ahalişi zulumat-ı cehalet içinde kalıp mektepleri ve hocaları yok idi" demektedir.⁶⁷ Böyle bir geçmişten günümüze Altınüzüm' e baktığımız zaman eğitim hizmetlerinin lise seviyesine kadar verildiğini beraberinde de okuma-yazma oranının yükseldiğini görmek mümkündür. 1950'li yıllardan sonra Türkiye'nin sanayileşmeye başlamasıyla birlikte köy ve kasabalarda okullaşma oranı yükselmeye başlamıştır. Eğitim köy ve kasaba aile yapısında değişmeler meydana getirmiştir. Eğitim, toplumsal yapı içerisinde sosyal mobilitayı arttırdığı için, kapalı toplumların dışı açılmasını sağlar. Diğer taraftan eğitim kişilere yeni meslekler kazandırdığı için, kırsal toplumlarda bireyin geniş aileye olan ekonomik bağımlılığı zayıflar, bunun sonucunda geniş aile parçalanır. Kadınların aile içindeki statülerini yükseltir. Herşeyden önce eğitim, bireyleri çevresi konusunda daha duyarlı hale getirir, sosyal hareketliliği artırır.⁶⁸

a. Genel Eğitim Hizmetleri

Altınüzüm' de eğitim hizmetleri kapsamında iki ilkokul, bir ortaokul, lise vardır. Okuma yazma oranı yüksektir. Kasabanın eski adı olan "Aydınoğlu" bu özelliği vurgulamak için verilmişti. 7-50 yaş arası kişilerde, erkekler % 95, kadınlar % 90, 50 ve daha yukarı yaşlarda bu oran kadınlarda % 40, erkeklerde % 80 olmaktadır. Çocukların okula gönderilmesinde cinsiyet ayırımı yapılmaz. Diğer çevre köylerle kıyasladığımızda, ekonomik gelir düzeyinin yüksek olması ve şehire yakınlığı gibi nedenlerin etkisini rahatlıkla görürüz. Okur yazarlıkta cinsiyet farkı kentlerle sıkı ilişkilerde bulunan köy ve kasabalarda azalmaktadır⁶⁹ şeklindeki kanaat burada da kendini hissettirir. Altınüzüm' de bulunan okullar, Atatürk Lisesi, Fatih Sultan Mehmet İlkokulu, Mehmet Akif Ersoy İlkokuludur. Fatih Sultan Mehmet İlkokulu ilk defa Muhtar Ömer Uçar zamanında yapılan iki dershaneli bina olarak 1952-1953 yılında eğitim ve öğretime başlamıştır. Öğrenci azlığı nedeni ile bu okulda birleştirilmiş sınıflar oluşturulmuştur. Önceleri 1, daha sonra 2 öğretmenli olarak eğitim-öğretime devam etmiştir. Kasabada nüfusun artmasıyla bu bina ihtiyaca yetmeyince yeni bir okul binası yapılarak müstakil müdürlük ile 5 dershaneli okul 1962-1963 öğretim yılında eğitim-öğretime devam etmiştir. Okul binasına 1988 yılında yapılan ara sınıf ilave edilmiştir. Kasabanın ilk yapılan okulu olan Fatih Sultan Mehmet İlkokulunda 10 genel derslik, bir araç gereç odası, bir öğretmenler odası, bir müdür odası, iki müdür yardımcılarının odası bulunmaktadır. 1993-1994 öğretim yılında öğrenci sayısı

⁶⁷ Paşa Ahmed Cevdet, "Tezâkir", c:3, s.130.

⁶⁸ Merter Feridun, "Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler", s.107.

⁶⁹ Türkdöğen Orhan, "Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları", İstanbul, 1977, s.229.

toplam 390'dır. Bunlardan 200'ü kız, 190'ı da erkek öğrencidir. Bu öğrencilerin tamamı Altınüzüm'lüdür. (Resim:10)

Diğer ilkokul, Mehmet Akif Ersoy'da ise; bir müdür, bir müdür yardımcısı, on öğretmen ve iki hizmetli görev yapmaktadır. Bu ilkokulda 340 öğrenci okumaktadır. İlkokulda kız ve erkek oranı yarı yarıya öğrencilerin tamamı Altınüzüm' lüdür. Dolayısı ile bu rakamlar Altınüzüm' de ailelerin çocuklarını okula gönderme oranının yüksek olduğunu göstermektedir. (Resim:11)

İlkokullarda öğrencilerin okula devamı oldukça yüksek olup normal şartlarda devamsız öğrenci yoktur. İlkokulda öğrenciler, seviyelerine göre sınıflara toplanmaktadır. Bunda zeka seviyeleri, fizikî yapıları dikkate alınmaktadır. Öğrencilerin başarı oranı % 95'in üzerindedir. Çeşitli etkinlikler gösteren ilkokullarda her sınıfın kitaplığı var, ayrıca her iki okulda da kütüphane bulunmaktadır. İlkokullar İslahiye - Hatay karayolunun kenarında bulunduğundan, öğrenciler trafik sorunuyla karşılaşmaktadır. Öğrenciler güvenli bir şekilde geçiş yapabileceği üst veya alt geçit yoktur. Okullarda, sınıflar soba ile ısıtılmaktadır. Okullara yapılan ek binalar kalorifer sistemi ile yapılmaktadır. Okulların eğitim öğretim için gerekli olan araç-gereç yönünden sıkıntısı söz konusu değildir.

Resim-10- Fatih Sultan Mehmet İlkokulu

Okulların halkla olan ilişkileri çok olumludur; Her veli, yılda en az iki defa yapılan toplantıya katılmakta, ayrıca sınıf öğretmenleri ile zaman zaman görüşüp çocukları ile ilgili bilgileri alarak diyalogu sürdürmektedirler. Altınüzüm' de amatör spor kulübü mevcuttur. Fatih Sultan Mehmet İlkokulu müdürü Rıza Demirağ sportif faaliyetlerin ve sosyal faaliyetlerin il düzeyindeki yarışmalarında gösterdiği başarılarından dolayı çeşitli ödüller almıştır. Veliler, öğrencilerle ilgilenmelerinden dolayı okul öğretmen ve idarelerine teşekkürlerini yazılı ve sözlü olarak belirtmektedirler. Kasabada nüfusun artmasıyla birlikte ilkokul sonrası eğitim-öğretimi devam ettirecek ortaokul ve lise gibi kurumların olmaması bu konuda bir

takım sıkıntıları doğuruyordu. Veliler çocuklarını ilçeye götürüp oradaki okullara kaydediyorlar, bu da ilçeye okumaya giden öğrencilerin gidiş-dönüş, ulaşım veya ilçede öğrencilerin kalabileceği yer-yurt meselesini doğuruyordu. Her gün gidiş-dönüş yorucu olduğundan, veliler çocuklarına 4-5 öğrencinin birlikte kalacağı evler tutarak yer sorununu çözmeye çalıştılar, ancak bu da öğrencilerin aile hayatından ve baba denetiminden uzakta kalmaları nedeni ile bazı öğrencilerde başıboşluğa sebep oluyordu. Kasabalının girişimleri sonucunda; 1978 yılında bir kahvehanenin tadilatından geçirilerek okul haline dönüştürülmesi suretiyle ortaokul açılmış oldu. Eğitim-öğretim 1988 yılına kadar bu eski binada devam etti. Gaziantep Milletvekili Hasan Celal Güzel'in girişimleri ile buraya 16 derslikli okul inşa edilerek lise ve ortaokul bir arada 1988'de hizmete açıldı. Altınzüm Atatürk lisesinin, ortaokul bölümü ile birlikte sınıflara göre mevcut dağılımı şöyledir;

	Kız	Erkek	Toplam	
Lise I	32	120	152	
Lise II	32	84	116	= 367
Lise III	27	72	99	
Orta I	47	141	188	
Orta II	49	127	176	= 493
Orta III	35	94	129	

Lisede toplam öğrenci sayısı 860'tır. Çevre köylerde ortaokul ve lise bulunmadığından buralardan da öğrenci gelmektedir. 860 öğrencinin 550'si Altınzüm' lü, geri kalanı çevre köylerden gelmektedir. Lise, iki katlı ve 14 derslikli olup 1 kütüphane, 1 laboratuvarı vardır. Daha sonra laboratuvar, ihtiyaç nedeniyle sınıf haline getirilmiştir. Okulda 1 müdür, 2 müdür yardımcısı, 7 öğretmen ve 3 hizmetli görev yapmaktadır. Hizmetlilerden birisi aynı zamanda gece bekçiliği de yapmaktadır. Okulun geniş bir bahçesi vardır. Bu bahçede futbol, voleybol gibi oyun alanları bulunmaktadır. (Resim: 12)

Resim-11- Mehmet Âkif Ersoy İlkokulu

Resim 12 Atatürk Lisesi

Okulun idareci ve öğretmenleri lojman olmadığından ilçede oturmaktadırlar. Lisede, yerli öğretmen yoktur. Kasaba halkı ile ilişkiler iyi düzeydedir. Okul, veli ilişkisi dışında genellikle taziye, düğün vb durumlarda ikili ilişkiler vardır. Velilerin çocuklarını kontrol etmedikleri gözlemlendiği gibi evde de çocuklar ile dersleri açısından ilgilenme seviyeleri düşüktür. İlçedeki Endüstri Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi'ne çocuklarını gönderen aileler vardır. İmam Hatip Lisesi'ne önceleri ön yargılı ve olumsuz bakış açısı hakim iken günümüzde bu olumsuzluk ortadan kalkmıştır. Halen 15 aile çocuğunu bu okula göndermektedir. Çocuklarını İmam Hatip Lisesi'ne göndermek isteyen çok olmakla birlikte, ilçeye gönderilen öğrencilerin masrafları aileye yük getirdiği için bundan vazgeçmektedirler. Altınüzüm' lüler çocuklarını okula göndermeye, okuma ve okutmaya isteklidirler. İlkokul sonrasında da eğitim devam ettirilir. Bunda ilkokul öğretmenlerinin velilere yaptıkları telkinlerin önemli yeri vardır. Ancak velilerin, çocuklarını okutmalarında temel etken onlara iyi bir gelecek hazırlama isteğidir.

b. Boş Zamanların Değerlendirilmesi

Eğitim ve öğretimle ilgili olarak boş zaman faaliyetlerinden söz edilebilir. Serbest zaman faaliyetleri kişinin mesleki, ailevi ve sosyal ödevlerini yerine getirdikten sonra iradesiyle girişebileceği, dinlenme, eğlenme, bilgisini zenginleştirme, kabiliyetlerini değerlendirme, toplum hayatına gönüllü olarak katılma gibi bir seri meşguliyetlerdir.⁷⁰ Serbest zaman faaliyetlerinin bu tanımına göre; boş zamanlarını değerlendirmede organize davranışlarda oldukları söylenemez. Senenin büyük bölümü boş zaman olarak geçer. Kadınlar ev işleriyle meşgul oldukları için erkeklere oranla boş kalmazlar. Çocuklarının okumalarını istedikleri halde kasaba sakinlerinin, boş zamanlarını okuma uğraşısı ile değerlendirmezler. Gençler, boş zamanlarının bir bölümünü okuyarak

⁷⁰ Unat Nermin Abadan, "Serbest Zaman Faaliyetleri", Ankara, 1961, s.3.

değerlendirirler. En çok okudukları ve ilgi gösterdikleri kitaplar, fikir kitapları özellikle Kürt tarihi ile ilgili eserler ile Kürtçe yayınları ilgi ile takip ederler. Günlük gazeteler yakından takip edilir. Gazetelerin okunduğu yer kahvehanelerdir. Kasabada 7 kahvehane bulunmaktadır. Yemek vakitleri dışında günün geç vakitlerine kadar buralarda oturulup oyun oynanmakta, sohbet edilmektedir. Kahvehanelerde kumar oynanmamaktadır. Oynanan oyunda yenilen kişi çay paralarını öder, bu da kumar olarak görülmez. Kasabanın bütün evlerinde olduğu gibi tüm kahvehanelerde televizyon vardır. Kadınlar boş zamanlarını el işi yaparak veya televizyon seyrederek değerlendirirler. Televizyonda en çok ilgi gören programlar cinslere göre fark etmektedir. Buna göre erkekler siyasi programlar ve açık oturumları, bayanlar pembe dizi ve filmleri izlemektedirler.

c. Dil Faktörü

Kasaba halkı tamamen Kürtçe konuşur. Çocuk, yetişme döneminde evde anne-baba ve kardeşleri tarafından konuşulan Kürtçeyi öğrenir. İlkokula başlayınca Türkçe'yi düzenli olarak öğrenmeye başlar. Toplumda Kürtçe ve Türkçe iki dil de konuşulur. Dil konusunda herhangi bir ayırım yapılmamakla birlikte Kürtçeyi her alanda konuştukları ve yetişme çağında öğrendikleri ilk kelimeler Kürtçe olduğu için bunu "anadili" olarak görürler. Sokakta oynayan çocukların aralarında Kürtçe konuştukları görülür. Kürtçe bilmeyen bir misafirleri geldiği zaman, yanlış anlaşılması için Kürtçe konuşmamaya dikkat edilir.

Ziya Gökalp, Kürtçenin dört ayrı şiveden meydana geldiğini belirtir.⁷¹ Bu şivelerin geniş açıklamaları İslâm Ansiklopedisinde izah edilir.⁷² Kasabada, Suriye Kürtlerinin kullandığı şive konuşulmaktadır. Konuşmada göze çarpan bir diğer özellik de, Kürtçe olarak kurup söyledikleri bir cümlenin bazı kelimelerinin Türkçe kelimelerden oluşmasıdır. Bunu, konuşma esnasında o kelimenin Kürtçe anlamının hatırlarına gelmediği için yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu konuda temel sorun olarak; Kürtçenin kendini geliştirecek imkanlardan yoksun olması (bırakılması) eğitim, haberleşme dili olarak kullanılmaması dolayısıyla bu dilin kendini yenileyemeden aile içinde konuşulan bir dil olarak kalmasını göstermektedirler. Kürtçe yayınları takip edilmekle birlikte alfabe sorunu ortaya çıkmaktadır. Arapça harflerle ve Lâtince harflerle yapılan Kürtçe yayınları, herkes tarafından anlaşılmamaktadır. Bunun yanı sıra Kürtçe yayınlara serbest olması memnuniyetle karşılanmaktadır. Kasabada sık sık kullanılan deyimler ise şunlardır;

- * İnsan kavun değil ki arkasını koklayasın.
- * Kimin düğünü olduğunu bilmeden kaşık topluyorsun.
- * Teneke bağlıyorsun (Tantanalı adam anlamında).
- * Çamura ateş bırakmak (İmkansızı gerçekleştirmek).
- * Kurbağaya basmak (Boş konuşmak).
- * Tavşanın kaçışına baktığımda etinden iğrendim (Gidişatı beğenmemek, olayın gidişinden sonucun kötü olacağını bilmek)

⁷¹ Gökalp Ziya, age, s.24.

⁷² İslâm Ansiklopedisi, MEB Yay., İstanbul, c:6, s.1111.

Kasabada en çok kullanılan isimler ise şunlardır.

Ali, Mehmet, Mehmet Ali, Mustafa, Halil İbrahim, Ökkeş, Ömer, Hatice, Zeynep, Fatma, Emine, Sultan, Feride, Özgür. Son yıllarda çocuklara Kürtçe isimler verilmektedir; Hazal, Dilan, Dilo, Serhat, Baran, Şirvan, Ruken, Berivan, Sidar gibi.

B. Sağlık Hizmetleri Ve Bu Konuda Kasabalının Tavrı

Bir toplumun sağlık ve hastalık konusunda meydana getirdiği teknikler, o toplumun yapısıyla çok yakından ilgilidir. Bu bakımdan akrabalık ve aile organizasyonu, kültürel değerler, ekonomik sistem, dinî görüşler, coğrafi, toplumsal ekoloji, toplumun sağlık-hastalık davranış ve alışkanlıklarına çok yakından etki eder.⁷³

Sağlık konusunda üç önemli nokta vardır. Bunlar; Yer, halk ve sosyal sistemdir. Sağlık politikası ve sağlık hizmetlerinden faydalanmak bunlara bağlı olarak gelişir. Coğrafi konum itibarıyla Altınüzüm' ün ortasından Havanlık çayı geçmekte ve çevresinde bağcılık tarımı yapılmaktadır. Bağların düzenli olarak ilaçlanması gerektiğinden, bilinçli yapılmayan ilaçlamadan az da olsa zehirlenmeler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca; yol, kanalizasyon ve su gibi alt yapı unsurlarının tamamlanmamış olması kasabanın sağlık problemini yoğunlaştırmaktadır. Altınüzüm' de sağlık ocağı 1983'te kurulmuştur. Ocak açılmadan önce tedavi için ilçeye gidilirdi. Bazen de bir kısım hastalıklar koca karı usulü ile tedavi ciheti tercih edilirdi. Sağlık ocağı açılmadan önce çoğunlukla, ocak açıldıktan sonra ise zaman zaman başvurulacak ilaçları sunlardı;

Yanıklar: Yanan bölgeye salça ve diş macunu sürmek

Bel ağrısı: Hasta ayağından yüksekçe bir yere asılarak, bir süre sonra indirilir.

- Baş ağrısı, Baştan bir yeri biraz keserek kanı akıtmak.

- Gözde arpacık: Altınyüzük sürülünce iyileşebileceğine inanılmaktadır.

- Çıban: Su ile un katı hamur yapılarak çıbanın üzerine konur. Bez ile bağlanır. 24 saat sonra açılır.

- Ezilme ve burkulma: çiğ tavuk eti sarılır veya koyun yünü hafif ateşte yağla ısıtılarak burkulana yere sarılır.

- Köpek ısırması: Sumak ekşisi*, tuzla karıştırılarak yara temizlenir.

- Çatlak ve yaralar: Tereyağı, tuz ile birlikte çam sakızı ve bal mumu karıştırılıp merhem olarak hasta olan yere sürülür.

Sağlık ocağı elemanlarının kasabalı ile iyi ilişkileri sonucunda bu yöntemler terk edilmeye başlanmıştır. Sağlık ocağında 1 doktor, 1 hemşire, 1 ebe, 1 hizmetli 1 sıtma savaş memuru görev yapmaktadır. Bu görevliler Altınüzüm' lü değildir. Sağlık ocağının dört dairesel bir lojmanı var ve görevliler

⁷³ Türkdoğan Orhan, "Doğu Anadolu'da Sağlık Sistemlerinin Toplumsal Araştırması, Erzurum, 1972, s.75.

* Sumak ekşisi, kırmızı tohumları bulunan bir bitki çeşididir.

burada oturmaktadır. Sağlık ocağına ait bir ambulans var, ancak eczane mevcut değildir. İlaçlar ilçeden alınır. (Resim:13)

Resim-13- Sağlık Ocağı

Sağlık ocağı Altınüzüm ile birlikte çevre; Kerküt, Tandır, Yağızlar, Kayabaşı, Hasanlök köylerine de hizmet vermektedir. Bu ocakta verilen sağlık hizmetleri ise başlıklar halinde şunlardır:

1. Teşhis, Tedavi
2. Aile Planlaması
3. Ana-Çocuk Sağlığı
4. Okul Taraması
5. Çevre Sağlığı
6. İlk Yardım
7. Poliklinik Hizmetleri

Kasabada, şebeke ile evlere ulaştırılan suyun dezenfekte edilmemesi hastalıklara neden olmaktadır. Görülen hastalıklar mevsimlere göre değişmektedir. Sıcak mevsimde; deri enfeksiyonları, yılan, akrep sokması, tifo, bademcik, Malta Humması, parazit ve yüksekten düşmelerdir. Yüksekten düşmeye sebep; kasabada yazların sıcak geçmesi münasebeti ile aileler damlarda ve balkonlarda yatmaktadırlar. Gece bir ihtiyaç için kalkan kişiler, damdan veya balkondan düşebilmektedirler.

Hastaların % 95'i ocakta tedavi oluyor. Ocağa gelen hastalar, özellikle uzmanlık gerektiren hastalıklarda; kalp, çocuk, kadın, endoksin hormon vb. İlçeye ve ile sevk yapılmaktadır. Guatr hastalığı 18-35 yaş arası, özellikle bayanlarda daha çok rastlanılmaktadır. Guatrın nedeni, köye 1959'da getirilen suda tahlil sonucu iyot eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Kasabalı çözüm olarak şu metoda başvurmaktadır; 1 kilo tuza 5-6 damla tentürdiyot konularak suya

karıştırılmaktadır. Şu anda köyde iyotlu tuz kullanan aileler çoğunluktadır. Kadın hastalar, kendi cinsleriyle ilgili hastalıklarda doktora rahatlıkla başvuruyorlar. Sağlık ocağı doktorunun anlattığı, kadın hastaları ile aralarında geçen konuşmaların içeriğine baktığımız zaman, kadınların en mahrem konuda bile bütün detayları ile doktora açılabilmeleri dikkat çekicidir. Doktora bunun hangi nedenlerden kaynaklandığını sorduğumuz zaman "güvenden kaynaklandığı"nı söylemiştir. Bunun diğer sebebi de kasabada 25'ten fazla doktor yetişmiştir. Bu doktorlar kasabaya geldiklerinde; her konuda rahatlıkla doktora başvurmalarını, çekinecek ve korkacak bir durumun olmadığına, sağlığın çok önemli olduğuna dair telkinleri de bunda önemli rol oynamıştır. Kadın hastalar genellikle, iltihap, mantar ve kanamalardan şikayetçidirler. Sağlık ocağı görevlilerin yaptığı çalışmalar sonucu kasabalıya verdikleri eğitim ile bir hastalık durumunda kişiler ilk iş olarak sağlık ocağına gelmektedirler.

Sağlık ocağına gelen hasta sayısında mevsime göre değişiklikler görülür. Kışın gelen hasta sayısı günde 40-45 iken bu rakam yazın 15-20'ye düşer. Bu düşüşün nedeni dışarıya mevsimlik çalışmaya gidenler ve yaz mevsiminde yaylaya çıkmalar bu sayıyı azaltan faktörlerdir. Bağ alanlarındaki metotsuz ilaçlamadan kaynaklanan göz hastalıkları veya yanlış ilaç kullanmadan meydana gelen rahatsızlıklar da olur. Sağlık ocağı, görev alanlarında sistemli bir şekilde aile planlaması çalışmalarını sürdürüyor. Uzun zamandan beri süren bu çabalar sonucunda doğurganlık oranında gözlemlenebilir bir düşüş yaşanmaktadır. Doğurganlık oranı ile ilgili yapılan araştırmalar; eğitim düzeyi ile doğurganlık oranlarında yüksek bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe doğurganlık oranı düşmektedir.⁷⁴ Eğitim hizmetlerinin köylere kadar yaygınlaştırılması, köylerde yaşayan halkın ekonomik, kültürel ve sosyal bakımlardan gelişmesi, köylülerin hayat seviyelerini yükseltmiştir.

Altınözüm'de de eğitim hizmetleri sayesinde, okur-yazar kişi sayısının yükselmesi, sosyal bakımdan kalkınmayı sağladığı gibi, doğum oranında da belirgin düşüşün gerçekleşmesini sağlamıştır. Aile planlamasını özellikle kadınlar, genç evliler olumlu karşılamaktadırlar. Aile planlamasına dinî ve millî nedenlerle karşı çıkanlar da vardır. Dini nedenlerle karşı çıkanlar, İslâm dininin aile planlamasına izin vermediğini ve dinen bu eylemin yasak olduğu inancındadırlar. Millî nedenlerle karşı çıkanlar da; batı ülkelerinin ülkemiz nüfusunun artışına engel olmak için bu tür çalışmaları teşvik ettikleri inancındadırlar. Özellikle genç evliler çocuk sayısını sınırlı sayıda tutmaya çalışıyorlar ve bu karara anlaşılarak varmaktadırlar. Geniş aile içinde yaşayan evli çocuklar, kendilerini çok çocuk yapmaya mecbur hissetmektedirler. Buna neden, yaşlı anne ve babanın bu yöndeki ısrarlarıdır. Hamile kalmak istemeyen bazı kadınlar, kocalarından habersiz de olsa bilinçsiz yöntemlerle çocuk düşürmeye çalışmaktadırlar. Uygulanan yöntemler ise; ilaç ve iğnelerle çocuk düşürmeye çalıştıkları gibi, yüksek bir yere çıkıp oradan atlıyorlar ve bazı durumlarda da soğan kabuğunu su ile kaynatıp içerek hamile kalmayacaklarına inananlar bu yola başvurmaktadırlar.

Doğum kontrolü olarak en çok başvurulan yöntem, ilişki anında geri çekilme yani azil, kadınlara spiral taktırmadır. Prezervatif erkekler tarafından kullanılmamaktadır. Gelinler, kadın hastalıklarıyla ilgili durumlarda kayın valideye konuyu açar. Daha sonra beraber doktora giderler. Gelin tek başına

⁷⁴ Özbay Ferhunde, "Türkiye'de Ailenin Değişimi", Ankara, 1984, s.55.

doktora gitmez. Çocuk olmayan ailelerde ilk etapta kusur kadında bulunuyor. Doğum olayları daha önce tecrübeli yaşlı kadınlarca yürütülmekteyken; ebe tayin olduktan sonra, doğum ebe tarafından yapılıyor. Doğumlarını sağlık ocağında yapanlar olduğu gibi evde de doğum yapmayı tercih edenler vardır. Doktorun beyanına göre, kişilerde demir eksikliği, çocuklarda da toprak yeme alışkanlığı vardır. Çocuklarda görülen hastalıklar daha çok farenjit, bronşit, yazın da bağırsak hastalıkları yoğunudur. Genetik faktörlere dayalı hastalıklar çok nadirdir. Akraba evliliğinin çok olduğu bu kasabada, genetik hastalıkların nadir görülmesi dikkat çekicidir.

İlkokullarda yapılan sağlık taramalarında öğrencilerin tamamında diş hastalıklarına rastlanmıştır. Diş fırçalama alışkanlığı olmayıp, diş kırıklığı ve şekilsiz çıkan dişlere sık rastlanılmaktadır. Kasabada, bitkisel ve hayvanî yiyecekler tüketilmektedir. Her türlü bitkisel yiyeceklerden yararlanılırken, hayvanî yiyeceklerden bazılarını dinî nedenlerden dolayı yemezler. Domuz etinin inançları gereği haram olduğunun bilincindedirler. Ayrıca mundar hayvanın eti yemez. Boğazlanarak kan akıtılmasına dikkat ederler.

Her türlü meyve sebze tüketimi yapılır. Fakat meyve sebze tüketiminde vitamin değeri göz önüne alınmaz. Yiyecek çeşitleri mevsimlere göre değişir. Yazları sebze ve yeşillikler, kışın ise kuru bakliyatlar yenilir. Yazdan kurutulan patlıcan, kabak ve yeşil biber kışın tüketilir. Üzüm üretimi çok yapıldığı için bazı aileler kendi ihtiyaçları için pekmez, "bastık" ve "kıрма" yaparlar. Bastık ve kıрма; üzümün kaynatılarak sıvı hale getirilmesinden sonra, yere serilen naylonlar üzerine ince bir tabaka halinde dökülüp kurutulması veya kâhlplara konup kurutulmasından elde edilen yiyecektir. Eskiden daha çok yapılır, tüketilen bu yiyeceklerin günümüzde yapımı azalmıştır.

Günde üç öğün yemek yenir. Sabahları çay ile kahvaltı yaygındır. Ekmek olarak fırında yapılan pide veya ekmek, zeytin, peynir, pekmez kahvaltıda yenilir. Öğle ve akşam yemekleri ağır yemeklerden oluşur. Öğle ve akşam, ekmek olarak "yufka ekmek" adı verilen ekmek yenir. Bu ekmek evde yapılır. Ekmek tahtası denilen sadece bu iş için kullanılan ve 50 cm - 70 cm boyutlarında, 4 ayaklı bir tahtanın üzerinde oklava ile açılan hamurlar, ocakta yanan ateşin üzerine konan dairevi saç üstüne atılır. Saç üzerindeki hamur, ince, uzun "şiş" denilen tahta ile çevirilerek pişirilir. Bölge tamamen bu ekmeği tüketiyor. Bu ekmek yapılıcağı zaman komşu kadınlar yardıma çağrılır. Beraber bir ay süre ile yetecek kadar ekmek yapılır. Ekmek yapıldıktan sonra kuruduğu için sofraya getirilmeden önce su ile sulandırılarak yumuşatılır ve sofraya konur. Sağlık ocağı doktoruna göre bu ekmek sağlıklı şartlarda yapıldığı için sağlıklı değildir.

Yemekler yere serilen sofraya bezinin üzerine konulan sininin çevresine oturularak yenilir. Bütün yemekler sofraya konur. Bazı bölgelerimizde yemekler sofraya sıra ile getirilmektedir. Burada böyle bir uygulama yoktur. Sofrada herkes aynı kaptan yer. İslâmî bir motif olan "Besmele" ile başlama, sağ elle yeme ve sonunda Allah'a hamd etme gibi dinî davranışlar korunmaktadır. Sofrada yemeğe büyüklerin başlaması gerekir. Yemekler acılı ve tatlandırıcı baharatlarla yapılır. Yemek kapları, melamin, alüminyum, bakırdır. Çelikten mamul kaplar evlerde yedekte bulunur. Bu kaplar misafirler geldiği zaman kullanılır.

Altınzüm sağlık ocağı yetkilileri kasaba halkı ile diyalog hususunda sıkıntı çekmediklerini, kasabalının hastalıklarını tedavi hususunda titiz

davrandıklarını belirtiyorlar. Sağlık kontrolleri de zamanında yapılmaktadır.

C. Haberleşme Hizmetleri

Köy ve kasabalarımıza radyo, televizyon ve telefon önemli birer kitle iletişim aracı olarak hızlı bir şekilde girerken, buradaki insanlar açısından da dış dünya ile bağlantıyı kurmada önemli bir rol oynamaktadır. Fakat, gazete, dergi ve kitap aynı rolü oynayamamaktadır. Bunun nedenlerinden biri köy ve kasabalardaki büyük çoğunluğun gazete dergi ve kitaptaki, toplumsal ekonomik ve siyasal bilgileri ve yorumları anlayacak kültür düzeyinin olmayışdır. Altınüzüm' de bütün evlerde televizyon vardır. Televizyon, evlenecek çiftlerin çeyiz olarak önem verdikleri bir araçtır. Bunun için geniş aile tipindeki hanelerde birden fazla televizyon bulunmakla birlikte, biri kullanılmakta, diğerleri orjinal kutusunda muhafaza edilmektedir. Ne zaman ki evlat ebeveyninin yanından ayrılır, kendisi bir ev açarsa televizyonu da o zaman kullanmaya başlar. Televizyonun olmadığı dönemlerde radyo yaygın idi. Siyah-beyaz ve devlete ait tek kanallı olduğu için gazeteler buralarda okunur. Kitle iletişim imkanlarının artması köy ve kasaba gibi kesimlerde bir takım değerlerin, geleneksel kalıpların değişmesini sağlamıştır. Radyo ve televizyonun kırsal kesime girmesi, benimsenmesi, istenilen yeniliklerin duyurulmasında etkili olmaktadır. Çeşitli geleneksel kalıpların değişmesinde etkili rol oynamaktadır. Kitle iletişim araçları, kırsal ailenin siyasal tutum ve davranışlarını da etkilemektedir.⁷⁵

Kürtçe yayınlar ve müzik eserleri serbest bırakıldıktan sonra, Kürtçe yayınlar izlenmekte, Kürtçe gazete ve dergiler okunmaktadır. Fakat bu yayınlarda alfabe sorunu oluşturduğundan yayınlar tam anlaşılmamakta, bununla birlikte gençler daha ziyade ilgi göstermektedirler. Kürtçe şarkı ve türkü kasetleri yasak iken çok sık dinlenirken, yasak kalktıktan sonra eski ilgiyi görmemeye başlamıştır. Altınüzüm' de PTT'nin bir şubesi vardır ve Altınüzüm ile Kerküt bölgesine hizmet vermektedir. Ayrıca şubede bir telefon santrali bulunup çevre köylere santral çıkışı da buradan olmaktadır. Bu santral Yukarı Bilenler, Aşağı Bilenler, Karapınar, Kalaycık, Deliosman, Kazıklı, Ağabey, Yeşilyurt, Esenler, Kayabaşı köylerine hizmet vermektedirler. Santral en son sistem olup abone kapasitesi 2500'dür. Altınüzüm' de evlerin tamamında telefon mevcuttur. Buradaki PTT şubesi APS dışında tüm hizmetleri vermektedir. Şubede ayrıca kontürlü telefonla istenilen yerle konuşulmaktadır. PTT şubesinde 2 görevli hizmet vermektedir. Biri erkek, diğeri bayan bu memurlar Altınüzüm' lüdür. (Resim:14)

⁷⁵ Kurtkan Amiran, "Köy Sosyolojisi", İÜF Yay., İstanbul, 1968, s.275.

Resim-14- PTT.şubesi

D. Güvenlik Hizmetleri

Altınüzüm ile bütünleşmiş derecede iç içe girmiş olan Kerküt beldesindeki jandarma karakolu Altınüzüm'e de hizmet vermektedir. Kasabada koruculuk sistemi uygulanmaktadır. Bundan önce de gece bekçileri görev yapmaktaydı. Jandarma karakolundaki resmi kayıtlara göre 1992 yılından bu yana kadar kasabada işlenen suç adedi ve suçun cinsine göre dağılımı şöyledir; 1992 yılında işlenen suç sayısı 69. Suç işleyip tahkikat aşamasında hakkında gıyabi tutuklama veya yakalama müzekkeresi çıkmadan olay anında yakalanan 40 kişidir.1993'te cereyan eden olay sayısı 60, sığağı sığağına 30 kişi yakalanmıştır. 1994'te yılın ilk yedi ayında 37 olay olmuştur. Altınüzüm' de işlenen suçların cinsi de çeşitlilik göstermektedir: 1. Silahlı gasp, 2. Uyuşturucu madde, 3. Adam öldürme, 4. Kaçak dişi Hint keneviri ekimi, 5. Adiyen gasp olayları. Uyuşturucu ile ilgili olayların olmasının sebebi; Uyuşturucu madde dikiminin yapıldığı Hasanlök köyünün kasabaya yakın olması ve buranın bir merkez olarak kullanılmasıdır. 1993 yılında uyuşturucu madde pazarlığındaki anlaşmazlık iki kişinin ölümü ile sonuçlanmıştır. Olayda ölenlerin kasabalı olmadığı anlaşılmıştır.

1994 yılında da 27 Mart yerel seçimlerinde kasabada çıkan olay da DYP'li bir kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Partizanlık kavgasından çıkan bu olay kan davasına dönüşmemiştir. Nedeni ölen kişinin arkasında bu işi devam ettirecek kimsenin bulunmayışıdır. İkinci bir nedeni kan davasının ortadan kalkmış olmasıdır. Namus davasından kaynaklanan olaylar, arazi anlaşmazlığı ve su anlaşmazlığından kaynaklanan kavgalar da yoktur. Geceleri, korucular görevde oldukları için hırsızlık olayları görülmemektedir. Karakol verilerine göre; 1992'ye kadar yasa dışı örgütün kasaba ve çevre köyler üzerinde yoğun faaliyetleri vardı. Ülke genelindeki güç kaybına paralel olarak, buradaki etkinliğini de kaybetmiştir.

IV. BÖLÜM

DİNİ HAYAT

IV. BÖLÜM

DİNİ HAYAT

I. İBADET HAYATI

a. Namaz

Altınüzüm genelinde beş vakit namaz kılanların oranı % 45-50 civarındadır. Bunların % 25'i cami cemaatine sürekli olarak katılırlar. Cami cemaati içinde yaşlılar çoğunluğu oluşturmakla beraber gençler arasında da cemaate devam edenler vardır. Kasabada cuma namazı kılanların oranı daha yüksektir. Bayram namazlarında ise camiler tamamen dolar. Bayramda her yaştan insan Bayram Namazına gitmeye özen gösterir. Kasabada cuma günü dinî önemi itibarı ile diğer günlerden farklı karşılanır. Perşembe gününün akşamı (buna cuma akşamı diyorlar) yatsı namazından önce camide sela okunur. Yatsı namazında cemaat, diğer vakit namazlarına göre daha kalabalıktır. Gündüz iş, güç sebebi ile cemaate katılamayanlar yatsı namazı vaktinde cemaatle namaz kılarlar. Perşembe yatsı namazından sonra imam tarafından "tecdid-i iman" ve "nikah" duaları yapılır. Namaz sonrasında imam sesli olarak duaya başlar. Cemaatte bu duayı hafif bir sesle tekrar ederler. Haftada bir perşembe akşamları yapılan bu dua esnasında; kişiler herhangi bir hatadan dolayı nikahı bozulmuşsa veya imanı zedeleyici bir söz söylenmişse, bunların affedilmesi için dua ederler. Dua yapıldıktan sonra cemaat dağılır. Cemaatle kılınan namazlarda ikindi ve yatsı namazı sonrasında imam "aşr" okur. İkinci vaktinde nebe suresinin bir bölümü, yatsı namazından sonra ise "Amenerrasülü" okunur. Namaz vakitlerinde müezzinlik cemaat içinden birisi tarafından yapılır. Perşembe gününden Cuma Namazına kadar geçen sürede kadınlar çocuklara ya da komşularına, sadaka niyeti ile şeker ikram ederler. Cuma Namazı vaktinde erkekler işlerini bırakırlar. Günlük namazlarını kılmayanlar bile Cuma Namazına gider. Eskiden Cuma Namazını ilçede daha kalabalık cemaatle kılmak için çoğu kişi ilçeye gidirmiş. Kasabalı Hanefî Mezhebine mensuptur.

b. Oruç (Ramazan Bayramı)

Ramazan ayında, dinî hayatta canlılık vardır. Kasabada oruç tutanların oranı % 75'e ulaşır. Oruç tutmayanlar daha ziyade gençler arasında görülür. Orucunu yiyen kişiye herhangi bir ceza uygulanmamakla beraber toplum içinde oruç yiyen kişi yok denecek kadar azdır. Oruç ibadetine uymayanlar bile toplum ahlakına uymaya dikkat ederler. Ramazanda iftar, camiden okunan ezanla açılır. İftar sofrasında yemeklerin çeşitli olmasına dikkat edilir. "Hoşaf" adı verilen komposto iftar sofralarının değişmez yemeğidir. Sahur yemeğinin başlama ve bitiş alameti davul zurna çalınması ile imamın camiden okuduğu selâdır. Ramazan ayı boyunca, teravih namazı camilerde kalabalık cemaatlerle kılınır. Teravih namazı için kadınlar da camiye gidip namazlarını Ramazan boyunca kılarlar. Ramazan ayında kadınlar camide mukabele okumaktadır. Ramazanın en önemli geleneği "Kömbe"dir. Ramazanın son 10 gününe girilince her evde kömbe yapılır. Kömbe; un, şeker, irmik, süt, yağ ve susam karışımından daire gibi pastalar şeklinde yapılır. Bu gelenek çok yaygın olduğu için, fakir, zengin herkes tarafından yapılır. Bayramdaki ev ziyaretlerinde gelen misafirlere çay ile ikram edilir. Zekat, sadaka ve fitre gibi ibadetlerin de Ramazan ayında ifa edilmesine

dikkat edilir. Bayram Namazında her iki camide de namaz kılmaya gelenler tarafından doldurulur. Herkes bayramlık elbiselerini giyerek namaza gelir. İlk bayramlaşma, bayram namazından hemen sonra cami avlusunda yapılır. Camiden çıkanlar tek tek birbirlerinin bayramını tebrik ederler. Burada mezarlık ziyaretine gidilir, dua edilir. Eve dönülüp evdekilerle bayramlaşıp kahvaltı yapıldıktan sonra akraba ve komşu ziyaretleri başlar. Ziyaretlerde hiyerarşi gözetilir, küçükler büyüklerini ziyarete giderler. Kasabada, bayram ziyaretleri büyük aile reislerinin evlerine yapılır. Bugüne kadar ziyaretlerde şu sıraya dikkat edilmiştir. Önce Salman Öztürk'ün evine sabah vakti gidilir, burada kahve ikramı yapılır, buradaki misafirlerle birlikte Hacı Ali Doğan "Ali Çavuş"un evine gidilir. Bayramlaşıp ve öğle yemeği burada yenilir. Buradan da beraberce çıkılır, Hacı Ali Durmuş ve Hacı Ali Yavuz'un evine gidilir. Çaylar burada içilir. Bayramlaşma ve sohbetten sonra beraberce ikinci vaktinde Ali Can Polat'ın (Alkiti) evine gidilir. Burada da çay içilir. Akşama doğru bayramlaşmak için toplanan topluluk evlerine dağılır.

c. Zekat

Bir toplumu ayakta tutan ve fertlerini birbirine bağlayan temel esaslardan birisi de sosyal yardımlaşmadır. Sosyal yardımlaşma dinî duygulardan kaynaklanır. Toplumu birleştirip kaynaştıran, aynı dine mensup olmaktan kaynaklanan inanç birliğidir. Dini bir vebce olan zekatın sosyal hayatı düzenlemedeki payı büyüktür. Kasabada, zekat Ramazan ayı içerisinde verilir. Vereceği zekat miktarını öğrenmek için az sayıda kişi imama başvurur. Bu hesapları kendileri yapar. Akrabalık ilişkileri canlı tutulduğu için zekat fitre gibi miktarlar ilk önce yakınardan başlar. Yakınlarda ihtiyacı olan yoksa diğer muhtaçlara verilir. Akrabalık ilişkilerinin güçlü olması, yardımlaşma duygusunu tüm olumsuz şartlara rağmen yıpratamamıştır.

Bunda inanç değerlerinin etkisi ise şüphesizdir. Zira; İslâm kültürünü almış bir cemiyette fertlerde bütünlük, (vahdet) akidesinden kuvvet alan gerçek manada insan olabilmek potansiyelinin ortaya konabilmesi toplumda sosyal bütünlüğün ve sosyal gelişmenin en mühim garantisidir.⁷⁶

d. Hac

Altınüzüm' de yılda 8-10 kişi hacca gitmektedir. Hacca gidenlerin yaş ortalamaları 50'nin üstündedir. Hacca gitmeyi düşünenler önceden parasal planını ona göre yapar. Resmi işlemlerini tamamladıktan sonra gideceklerini akraba ve komşularına haber verirler. Hacca gidip gelen kişi sakal uzatır ve ona artık Hacı diye hitap edilir. Kadına da hacı diye hitap edilir. Dini ibadetlerini düzenli olarak yapmayanlar Hacca gitmeyi bir dönemin başlangıcı olarak görürler. Kasabada, kocası ile birlikte Hacca giden bir kadın, Mekke'de meydana gelen tünel faciasında kocasını kaybetmiştir.

e. Kurban

Kurban Bayramı geldiği zaman kasabanın tüm evlerinde kurban kesilir. Kurban kesme oranı oldukça yüksektir. Kurban kesilmesi için dinî hükümlerin öngördüğü şartları kendinde taşımayan kimseler bile, kurban kesmek zorunda

⁷⁶ Er İzzet, "Sosyal Gelişme ve İslâm", Furkan Yay, Bursa, 1994, s.154.

oldukları inancındadırlar. Kasabalıdaki bu düşünce kurban ibadetinin geleneksel hale geldiğinin bir göstergesidir. Bayram namazına herkes temiz elbiseler içerisinde gelir. Namaz sonrasında cami avlusunda bayramlaşılır. Daha sonra mezarlık ziyareti yapılır. Bu ziyaret sonrasında herkes kendi evine dağılır. Eve gelince kurbanlar kesilmeye başlanır. Bazı geniş ailelerde 5-6 kurban birden kesilir. Bu arada haneler arasında kurbanı bir an evvel kesme gayreti vardır. Kurbanını kesip sacda kavurma yapanlar komşuları davet eder. İlk yapan evde kavurma yendikten sonra sıra ile diğer komşu evlerin davetine icap edilir. Eskiden kasabada bu toplantı (Ramazan Bayramı bölümünde gördüğümüz) belirli ailelerde olurken bugün her mahalle kendi arasında yapmaktadır. Kurban, herhangi bir aksilik olmadıkça bayramın ilk günü kesilir.

II. DİNİ HAYATA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

A. Tarikatlar

Altınüzüm' de tarikat mürşitlerine intisab vardır. Bu alanda çevre köylere göre merkezi bir konuları bulunmaktadır. Kadiri ve Nakşi tarikatının mürşidi makamında olan zatlar ile sülaleden gelme şeyh olan "ocak" sahibi bir zat vardır. Tarikatlara mensup insanlar arasındaki münasebetlerde, tarikat ayrılığından doğan anlaşmazlıklar yoktur. Dini konuların ağırlık kazandığı sohbetlerde anlatılanların doğruluğuna delil olarak, müntesibi oldukları tarikat liderinin söz ve davranışlarını gösterirler. Altınüzüm' de tarikat vasıtasıyla dinî hayata etki eden üç kişiden bahsedebiliriz.

1. Şih (Şeyh) Bekir

250 yıl önce Mardin bölgesinden gelip buraya yerleşmişler. Akrabalık köklerinin Hz. Ömer'e dayandığını belirtmektedirler. Şih (Şeyh) ismini sülalenin en önemli şahsiyeti olarak gördükleri Şeyh Musa Anzeli'den tevarüsün günümüze kadar geldiğini söylemektedirler. Şeyh Musa yaşının büyük bölümünü Irak topraklarında geçirmiş, aile içerisinde kendisi ile ilgili çok sayıda kerametler zikredilmektedir. Şih Bekir'e göre, sülalenin temeli olan Şeyh Musa Anzeli'nin asıl ismi Şeyhmuz-u Zuli iken zaman içinde halkın dilinde bu şekli almıştır. Şih Bekir tarikat şeyhi ya da temsilcisi değildir. Tam aksine bu aileye tarikat yolu ve vird'in yaramadığı inancı vardır. Sülaleden tevarüs eden, babadan oğula geçen Şeyhlik konumları itibarıyla "ocak" sahibi olarak dinî bir makam atfedilir. Ahmed Cevdet Paşa burada değişik yerlerde 5 ocak olduğunu belirtir. Bir oymaktan oluşan ve derebeyi şeklinde bir ağanın idare ettiği birer hanedana mahsus olarak tevarüs eyleyen küçük birimlere ocak denir.⁷⁷ "Ocağı batası", buralarda çok sık kullanılan bir tabirdir. Şih Bekir, sülalenin ve ocağın günümüzdeki temsilcisidir. Bölge halkı tarafından ziyaret edilir, sayılır, sevilir ve etkin bir kişidir. Şih Bekir, kasabadaki kişiler arası ihtilafların çözümünde sürekli başvurulan bir kişidir. Kız istemelere aracı olarak mutlaka götürülmektedir. Kendisini evinde ziyarete gittiğimiz zaman çok sayıda misafiri vardı. Ziyaretçiler sıra ile Şih Bekir'in yanına giriyor, derdini söylüyor ve çözüm istiyordu. Örneğin, Kahramanmaraş' tan gelen bir aile, ayağı kırılan ve alçılar içinde olan çocuğuna şifa diliyorlardı. Şih Bekir elini çocuğun kırık ayağı üzerine koyarak dualar okuyor, sonra da çeşitli bitkilerden oluşan bir karışım tavsiye ediyordu. Bazı ziyaretçiler ise, bir kase

⁷⁷ Paşa Ahmed Cevdet, "Tezâkir", c:3, s.127.

içinde tuz veya şeker getirerek Şih Bekir'e okuması için veriyordu. Şih'da kaseyi eline alarak, karıştırıp çeşitli dualar okuyup geri iade ediyordu. Bazıları da çocuklarını zihin ve zekası açılsın diye getirmişler. Şih Bekir, sağ elini çocuğun başına koyarak dualar okuyordu. Bunların dışında, ziyaret nedenlerinin en önemlisi, çocuğu olmayan ailelerin çare için, umut için de buraya başvurmalarıdır. Kaynanalar, gelinleri ile buraya gelirler ve kuşak bağlatırlar. "Kuşak bağlatma" çocuğu olmayan geline, dualar okuyarak çocuğu olması temennisi ile bağlanan kuşağa denir. Çocuk olmayınca, gelinler suçlandığı için kaynanalar bu tür yerlerde çözüm aramaktadırlar. Burada, şifa bulmak için gelenlerden birisine, şifa bulup bulmadığını sorduğumuzda "Belim kırıldıği zaman gelmişim, Şih Efendiye başvurduktan sonra iyileştim" cevabını vermiştir.

Şih Bekir'in evi gayet mütevazı, kasabadaki diğer evlerden yapısı itibariyle, içindeki eşyalar yönünden de farklı değildir. Şih Bekir kendisine gelen ziyaretçilerden para ve hediye kabul etmemektedir. Geçimini bağıcılıkla uğraşarak karşılar. Üstelik ziyaretçilerin iaşesini de kendisi karşılamaktadır. Şih Bekir'in Altınüzüm ve çevresinde saygın bir yeri vardır. (Resim:15)

Resim-15- Şih (Şeyh) Bekir YAŞİ

2. Kadiri Mürşidi Mustafa Necati Ak

1905'te Altınüzüm'de doğdu. Çocukluğu ve gençliği burada geçti. Askerliğini yaptıktan sonra bu kasabada, irşada başladı. Burada iken, çevredeki Yörük-Türkmen aşiretleri üzerinde etkili oldu. Bu etki günümüzde de sürmekte olup, düzenli zikirler yapılmaktadır. Faaliyet alanı genişleyince 1940'da devlet baskısı nedeniyle, dağ köylerine gider. Bu köylerde çok sayıda eşkiyanın ıslahında önemli rol oynar. Bir müddet sonra Osmaniye'ye gider ve irşadına orada devam eder. M. Necati Ak tasavvufi irşadları sonucunda civar il ve ilçelerde etkili olmakla beraber adı, Türkiye'nin diğer bölgelerinde de duyulur. İnsanlar akın akın ziyaretine gelir. Bu faaliyetleri tehlikeli görülen Necati Ak, tutuklanarak hapisaneye gönderilir. Hapishaneden çıktıktan sonra Altınüzüm'e döner. 13 Mart 1965'de aynı yerde vefat eder. Kasabaya hakim bir tepeye defnedilir. M. Necati Ak'ın mezarının yanında sahabe mezarı olduğu söylenen bir mezar daha vardır ki, kişiliği ve tarihi hakkında hiç bir bilgi yoktur. Mürşidin, mezarının etrafı duvarlarla çevrili olup, mezarsız bakımsız bırakılmıştır. (Resim:16) Kasabada Kadiri tarikatı mensupları düzenli olarak zikir yapmaktadırlar. Zikirler, cehri olarak yapılır. Zikir esnasında hiç bir enstrüman ve alet kullanılmaz. Eskiden zikir yapılırken def kullanılmış, günümüzde lüzum görülmediğinden terk edilmiştir. Zikir toplantıları Perşembe akşamları yapılmaktadır. Kadınlar arasında da zikirler yapılır. Kadınların yaptığı zikir toplantılarını, kadın vekiller idare eder. Kadınlar bu toplantılara çok ilgi duymaktadırlar. Tarikat içinde, sigara ve içki üzerinde çok sıkı durulur ve sigara haram sayılır. Dua almaya gelen alkolikler, dua sonucunda bu hallerinden kurtulduklarına inanmaktadırlar.

Tarikatın mensupları Türkiye'nin her yerinde olmakla beraber en faal olduğu yerler; "Bursa, Kırıkkale, Konya, Yozgat, Kadiri, Kozan, Dörtöyl, Amasya, Osmaniye, Ceyhan" gibi yerlerdir.

Resim-16- Kadiri Mürşidi M.Necati AK 'ın mezarı

3. Nakşî Mürşidi İbrahim Halil Soğukoğlu

İzmit'in Gölcük ilçesinin Hamidiye köyünde 1900 yılında dünyaya geldi. Genç yaşta tarikata intisap etmiş, Manisa'da mukim Şeyh İzzeddin ve Şeyh Ömer Kadiri'den ders almıştır. Derslerini tamamladıktan sonra Arabistan'a oradan Irak'a gitmiş ve Bağdat'ta evlenmiştir. Kendi deyimi ile 41 tarikattan feyiz almıştır. Kurtuluş Savaşına müridleri ile beraber katılır. 1928'de Halep'in Afrin kazasında tarikat çalışmalarından dolayı Fransızlar tarafından tutuklanır, bir müddet sonra da sınır dışı edilir. Kilis ve İslâhiye'ye gelerek tasavvufi faaliyetlerine devam eder. Daha sonra Mustafa Kemal tarafından Ankara'ya çağrılır. Hatay civarındaki etkisi düşünülerek, Hatay'ın ilhakı meselesinde bölge halkına tesir amacı ile görevlendirilir. İslahiye, Dörtöyl, İskenderun hattında çalışmalarını sürdürür. Bu süre içinde Altınüzüm' de ikamet eder ve halk arasında etkili olur. Hatay, Anadolu'ya katıldıktan sonra Altınüzüm' e yerleşir. Halk arasında kerametleri dilden dile dolaşır. Daha sonra hükümet tarafından Manisa'ya mecburi ikamete tabi tutulur. 25 Nisan 1952 günü Manisa'da kimliği meçhul kişilerce vurularak öldürülür. İbrahim Halil'in etkisi Altınüzüm' de halen devam etmekle birlikte, onun merkezi hükümetle anlaşmalı çalıştığı ve gerçek tasavvuf mürşidi olmadığı şeklinde anlatımlara da rastlamak mümkündür. İbrahim Halil'in düzenlediği şekli ile; tarikat mensupları zikir yapmaya devam etmektedirler. Günümüzde özellikle kadınlar arasında zikir toplantıları devam ediyor. Bu tarikatta yapılması gerekli günlük dersler vardır. İntisab eden kişi her gün aşağıdaki dersleri yapmak zorundadır.

3 kere Kelime-i Şehadet, 70 kere İstiğfar, 70 kere İhlas Suresi, 70 kere Felâk - Nâs Sureleri, 100 kere Salâvat, 1000 kere Lâfza-i Celal'in okunmasıyla 15 dakika rabata, şeyhi gözü kapalı şekilde düşünmektir.

Bu şahıs, Altınüzüm' de sevilen bir şahıs olduğu için kasabalı çocuklarına bu kişinin ismini vermektedir. Yukarıda kendileri ile ilgili bilgiler verdiğimiz şahıslar hiç bir siyasi temaya yer vermezler. Onları takip edenlerde de bu geçerlidir. Tamamen manevî alana hitap etmektedirler. Bu özellikten dolayı tarikatlar arası rekabet ve çekişme söz konusu değildir. Kasabada, tarikat müntesibi kişiler diğer insanlarla ilişkilerinde, kendi tarikatına bağlılık gibi şartlar aramazlar. İlişkiler bu açıdan gayet esnektir. Tarikata intisab etme, kitaplardan ziyade tarikata bağlı kişilerle kurulan ilişkilerden kaynaklanır.

B. Yayıgın Dini Eğitim Ve Cami

Altınüzüm' de, dinî hizmetleri çok önceleri ocak sahibi olarak bilinen Şih Bekir'in ailesi yerine getiriyormuş. Babadan oğula tevarüs eden bu hizmet misyonuna bakarak kasabalı kendisine dinî hizmetler yapacak kimseleri meydana getirmiştir diyebiliriz. Devlet denetimindeki resmi dinî hizmet, imamlar vasıtasıyla kasabaya ulaştırılınca, ailenin bu misyonu geri plana düşmüştür. Caminin açılıp imamın tayini dinî hizmetlerin cami merkezli olmasını sağlamıştır. Kasabalılar camiye çok önem vermektedirler. Kasabaya cami yapımında hiç bir harcamadan kaçınılmamıştır. İslahiye'nin hiç bir köyünde, hatta ilçede dahi bu güzellikte camilere rastlanmaz. Kasabada, Aydınoğlu ve Sulumağara ismi ile iki cami bulunur. İki cami de kubbeli yapıdır. Sulumağara Camisi 1955'te yapılmıştır. (Resim:17) O zamanın imkanları ile küçük yapılan cami, 1989'da ihtiyaca cevap vermediği için yıkılarak yerine bugünkü cami yapılmıştır. Bu

Resim-17- Sulumağara Camii

Resim-18- Sulumağara Camii`nin içinden görünüşü

ve büyük bir avize vardır. Caminin minberi ve vaiz kürsüsü, Bolu'nun Düzce kazasında özel olarak yaptırılmıştır. (Resim:18)Aydınoğlu Camisi de aynı özelliklere sahiptir. Camilerde kadınların da ibadetlerini yapabileceği bölümler yapılmıştır. (Resim:19)

caminin iç mekanı 230 metrekare olup, 500 kişiliktir. Cami betonarme, kubbeli, minareli, tuvalet, şadırvan ve lojmanı ile beraber inşa edilmiştir. Caminin içinde mükemmel döşemesi

Resim-19- Aydınoğlu (Haltanlı) Camii

Kasabadaki bu iki caminin kadrolu imamları vardır. İmamlar, İmam Hatip Lisesi mezunu olup 30-34 yaşlarındadır. Bu imamlardan birisi Kürt kökenli, diğeri ise Osmaniyelidir. İmamın Kürtçe bilmesi iletişim için kolaylaştırıcı bir unsurdur. Sulumağara Camiinde görev yapan imamın lojman sorunu yoktur. Aydınoğlu camiinde lojman yapılmadığı için imam kirada oturmaktadır. Kasabada imam, saygı duyulması gereken biri olarak telakki edilir. Dinî konularda imama soru pek az sorulur. Nedeni, kişilerin bu konuda ağır problemle karşılaşmaması ve eskiden kalma bilgilerinin yeterli olduğu kanaatidir. Gençler imama daha çok başvurmakta, sorulan sorular ise ibadet ve siyasal içerikli konulardır. Evlerde, haftanın belirli günlerinde dinî sohbetler yapılmakta ve gençler bu sohbetlere ilgi göstermektedirler. Gençlerle ilgili önemli bir gözlem ise; büyük şehirlere üniversite öğrenimi için giden gençlerin fikir taşıyıcıları olarak kasabaya döndükleridir. Özellikle; gençler arasındaki İslâmî yönelişin öğrenim amacı ile şehirlere gidenlerin, bu fikirleri kasaba gençlerine aktarmaları önemli rol oynar. Hatta bu gençlerin çabaları sonucunda kasabada yapılan düğünlerde içki kullanımı kaldırılmıştır. Bir takım gençler ise etnik siyasî fikirlerle sahip olarak döner. Camiler kasabalı için oldukça yeterlidir. Camilerini güzel yaptıkları için gurur duyarlar. Altınüzüm bağıcılık ve taşımacılık sayesinde ekonomik gelişme içindedir. Maddi imkanları artan kasabalı, dinî kuruma verdiği önemi, camileri yaparken hiç bir masraftan kaçınmayarak göstermiştir. Ekonomik hayatta yaşanan gelişmenin, dinî hayattaki (veya dinî kurumlar) gelişmeye de etki

ettiğini belirten araştırmalarda bu temel gerçek belirtilmektedir. Sanayi kenti Karabük'te yapılan bir araştırmada aynı sonuca varılmıştır: Karabük'te sanayi gelişmesine uygun olarak dinsel yaşamda büyük bir canlılık göstermektedir. Çoğu işçilerin örgütlenmesi ve maddi katkıları sonucu inşa edilen bu dinsel kurumları kentleşme ve sanayileşme süreci karşısında manevî gücünden hiç bir şey kaybetmemektedir. Buna göre Karabük'te; 1935'te bir cami, 1962'de iki cami, fabrikanın kurulmasından sonra cami sayısı yediye çıkmıştır.⁷⁸

Altınüzüm' de ihtiyaç duyulmasına rağmen Kur'an Kursu açılmamıştır. Yaz aylarında camilerde kurslar düzenlenmektedir. Bu kurslara 300 civarında kız erkek öğrenci devam eder. Yaz kursları 2 ay devam eder. İlkokuldan sonra, Kur'an öğrenmeleri için çocuklar bekletilmez, hemen okula devam ettirilir. Fakat yaz mevsiminde bu kurslarda dinî eğitim görmeleri sağlanır. Bu kursta dinî bilgiler, ibadet, itikat, siyer ve Kur'an okuma öğretilir. Çocuklarının dinî eğitimi tam anlamıyla alması gerektiğini düşünenler, İmam Hatip Lisesine gönderirler. Bununla beraber çocuk yaşlarda aile tarafından çocuğa çok az dinî eğitim yaptırılır. Dinî eğitim konusunda, erkek çocukların kız çocuklarına nispetle biraz daha üzerinde dururlar. Buna rağmen Altınüzüm' de kadınların dine alakaları erkeklere göre daha yoğundur. Kadınlar kendi aralarında haftanın belirli günlerinde toplanıp zikir ve sohbet toplantıları düzenlerler.

Camilerin temizlik ve bakımı imamlar tarafından yapılır. Kasabalı, imamın camiye bakım yapmak zorunda olduğuna inanır. Cami temizliği için zaman zaman dernek tarafından ücretli temizlikçi kadın tutulmaktadır.

III. ALTINÜZÜM'DE TÖRENLER VE HURAFE İNANÇLAR

A. Törenler

1. Cenaze Töreni

Altınüzüm' de ölen bir kimseye karşı son vazifelerinde kusur edilmemeye çalışılır. İşbirliği ve beraberlik cenaze defin işlemlerinde ve sonrasında kendisini tam gösterir. Bir evde ölen bir kişi olduğu zaman ölüm haberi camiden sela okunarak duyurulur. Seladan sonra ölen kişinin kimliği ve mensup olduğu aile kasabalıya duyurulur. Cenaze, bahçenin bir köşesinde kurulan kazanlarda ısıtılan su ile yıkanır. Cenaze kadın ise, yıkama ve kefenleme işlemini mahir ve tanınan kadınlar yapar. Cenaze erkek ise yıkama ve kefenleme işini din görevlisi veya aileye mensup dinî yönden de dindar bilinen yaşlı kimseler yapar. Kefenleme işlemi sona erince cenaze, din görevlisinin yaptığı dualarla evinden alınarak camiye götürülür. Cenaze namazı kılınıktan sonra mezarlığa kadar cemaat topluca gider. Cenazenin mezarlığa götürülüşü esnasında cemaati oluşturan kişiler tabutun kollarından tutarak, cenazeyi bir süre taşımaya gayret ederler. Tabutu taşıyan kişi "Allah Rahmet etsin", "Mekânı Cennet olsun" diye sesli dualar eder. Cenaze, dualar ve telkinler ile defnedildikten sonra cenaze evine dönülür. Başsağlığı dilemek için gelenler taziyelerini bildirirler. Kadınlar ayrı, erkekler ayrı odalarda otururlar. Cenazeyi yıkayan ve kefenleyen kişiye para takdim edilir. Bu davranış bazıları tarafından uygun görülmemekle beraber, din görevlisinin bu hizmetliği karşılığı ücret alması çoğunluk tarafından yadırganmaz. Cenaze evinde ölen kişi için Yâsin ve Hatim okunur, dualar edilir. Komşular

⁷⁸ Türkdoğan Orhan, "Çağdaş Türk Sosyolojisi", s.309.

cenaze çıkan eve taziyeye gelenlerin ihtiyacını karşılamak amacıyla yemek götürürler. Çünkü cenaze evi üç gün süresince yemek pişirmez. Bütün kasaba kadınıyla erkeğiyle cenaze evine taziyeye gelirler. Bu gelen kişilere helva ikram edilir. Mevtanın ardından 40 ve 52. Günleri dinî törenlerle anılır. Bugünlerde mevlüt ve Kur'an okutulur. Cenaze evinde yas bir hafta devam eder. Erkekler tıraş olmazlar, evde televizyon açılmaz ve müzik dinlenmez.

2. Hacı Uğurlama ve Karşılama

Hacca, karayoluyla gidildiği zamanlarda, kafilenin hareket merkezi Gaziantep idi. Kasabadan hacca gidecek kişileri, kafilenin hareket günü ve saatinde, akraba ve dostları uğurlamaya gelir. Buradaki uğurlama esnasında, hacca giden kişiler yakınlarından tek tek, haklarını helal etmelerini ister. Diğerleri de mübarek topraklarda kendileri için dua edilmesini isterler. Daha sonra kafilte tekbir ve dualarla gönderilir. Bu uygulamada çok büyük izdihamlar yaşanır. Günümüzde karayolu ile gidiş-geliş yasak olduğu için yolculuk hava yolu ile yapılır. Kalabalık uğurlama sahnelerine rastlanılmaz.

Hac ibadeti tamamlanıp, dönüşün başladığı günlerde hacı yakınları konvoy oluşturarak kendi yakınlarını karşılamaya giderler. Karayolundan yapılan yolculuklarda hacı sınır kapısında karşılanırdı. Şimdi havaalanında karşılanmaktadır. Hacca giden kişiler, evlerine döndükten sonra tüm akraba ve komşular "Allah kabul etsin" demeye gelirler. Ziyarete gelen misafirlere zezem ve hurma ikram edilir. Zezem ikram edilen küçük fincanlar Mekke'den, bu ikram gözönünde bulundurularak alınır. Mekke'den alınan tespih, seccade, misvak, esans ve gümüş yüzük gibi eşyalar ziyarete gelenlere hediye olarak verilir. Bazıları hacdan yeni gelen kişinin elinin içini öper. Hacca gidip gelenlere "Hacı" sıfatı verilir ve daima bu şekilde hitap edilir.

3. Nevruz

Nevruz, baharın başlangıcı olarak kabul edilir ve Kürtlerin bir efsanesinden kaynaklandığına inanılır. Özellikle genç erkek ve kızlar 21 Mart günü ateş yakarak üzerinden atlarlar, halay çekerler. Aslında, Nevruz Altınüzüm geleneklerinde önemli bir yere sahip olmamakla birlikte, Kürt kaynaklarında önemli görüldüğü için kutlamaya başlamışlardır.

4. Askere Gönderme

Türkiye'nin genelinde gençlerin vatani göreve gönderilmesi şenlik havası içinde olur. Altınüzüm' de de yakın geçmişe kadar askere giden gençler bu şekilde uğurlanırdı. Askere gidecek olan genç, gidiş tarihine az bir süre kala aile büyüklerini ve akrabalarını tek tek ziyaret ederek ellerini öper, dualarını alır, büyükler de asker adayı bu gence yol parası ve askerde harcaması için para verirler. Asker adayı bu paraya itiraz etmez. Ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde cereyan eden çatışmalar asker ailelerini endişeye sevk etmektedir.

5. Sünnet Düşünü

Altınüzüm' ün değişen ekonomik yapısıyla birlikte sünnet düşünü uygulama ve anlayışı da değişime uğramıştır. 15-20 yıl öncesine kadar sünnet düşünüleri, çalgısız, dost ve akrabalara ziyafet vererek, kirvenin organizasyonunda yapılırdı. Kirve: sünnette düşünü sahibinin yakınları veya

arkadaşları arasından seçtiği, düğünün masraflarına katılan ve organizasyonu yapan kişidir. Kirvelik yeni bir akrabalık sayılıyordu. Kirve, sünnet anında çocuğu kucağına alır, ondan sonra sünnet edilirdi. Sünnet tekniğinin modernleşmesi ile birlikte çocuk kirvenin kucağında değil, yatağa yatırılarak sünnet edilmektedir. Bu uygulama ile kirvelik eski ehemmiyetini yitirmiştir. Çocuk, 1-5 yaş arasında sünnet edilir. Eskiden sünnet kıyafeti olarak, uzun beyaz fistan giydirilir, çocuğun başında da takke olurdu. Çocuğun sünnet düğünü cuma günü yapılırdı. Günümüz Altınüzüm toplumunda sünnet düğünleri, yaz mevsiminde bağ bozumundan sonra yapılır. Bazen iki kardeşin veya amca çocuklarının düğünleri birleştirilerek yapılır. Sünnet düğünlerine davet matbu kartlar ile olur. Sünnet düğünü ailenin ekonomik ve inanç durumuna göre değişik şekillerde uygulanır. Mevlit ile yapılan düğünler olduğu gibi davul-zurna ve caz grubu ile yapılan düğünler de vardır. Sünnet kıyafeti günümüzde değişime uğramıştır. İlçeden konfeksiyon mağazasından alınan kıyafet, krem veya beyaz renkli takım elbise, yakalı beyaz gömlek, üzerine "Maşallah" yazılı bir bant ile sünnet şapkasından oluşur. Sünnet düğününde, evde din görevlisine okutulan Mevlit ve Kur'an'dan sonra, misafirlere yemek ikram edilir. Yemek; etli, sebzelı yemeklerden pilav ve ayrandan oluşur. Çocuk, sünnet edilirken din görevlisi de hazır bulunur. Tekbirler ve dualarla sünnet icra edilir. Yemeğe katılanlar, çocuğu yatağında ziyaret ederek geçmiş olsun derler. Çocuğun anne ve babası tebrik edilir. Bu arada ziyaretçiler çocuğa altın ve para gibi hediyeler verir. Düğünde kimlerin ne hediye verdiğine dikkat edilir. Çünkü hediye getirenlerin bu tür düğünleri olursa aynı cins hediye götürülür. Sünnet şenlikleri esnasında çocuğun bütün istekleri yerine getirilir. Hediye olarak çocuğa verilen paralardan arzu ettiği şekilde harcama yapmasına karışılmaz. Sünnet düğünleri, verilen hediyelerle sosyal yardımlaşmayı toplu iştiraklerde sosyal dayanışmayı sağlamaktaysa da, aileler için ekonomik külfet olmaya başlamıştır. Dini bir vecibe olmaktan ziyade adet şeklini alan sünnet düğünlerini, düğünsüz, sade bir şekilde evde yapanlar da vardır.

6. Doğum

Erkek çocuğa önem verildiği için ilk çocuğun erkek olması temenni edilir. Bununla birlikte doğan çocuğun cinsi ne olursa olsun sevilir ve değer verilir. Erkek çocuk, geleneksel değerler açısından önemlidir. Ailenin devamını sağlayan temel unsur olarak görülür. Doğum, kadının durumuna paralel olarak, sağlık ocağında veya ebenin gelmesiyle evde yapılır. Eskiden doğum, tecrübeli yaşlı kadınların yardımıyla yapılırdı. Doğumdan sonra, çocuğun kulağına; babası veya ailesinin en yaşlı büyüğü ezan - kamet okur. Bunun nedeni çocuğun, dinî değerlere uygun bir hayat sürdürmesi inancıdır. Doğumdan bir hafta - on gün sonra Mevlit okutulur. Mevlit yemekli olup, çocuğun doğumu nedeniyle kesilen kurbanın eti misafirlere ikram edilir. Komşu ve akrabalar çocuk için hediye getirirler. Çocuğa, doğum mevlüdü ile birlikte isim konulur. İsim verilirken, çevrede sevilen sayılan kişilerin isimleri veya aile büyüklerinden birisinin ismi verilir. Uzun süre çocuğu olmayanlar, Hz. Ukkâşe isimli sahabe mezarı olarak bilinen türbeyi ziyaret ederler. Çocuk olursa ismi Ökkeş ismi verilir. Bu türbe kasabaya 35 km uzaklıktadır. Doğum öncesinde çocuk için özel beşik hazırlanır. Bu beşik, demirden veya ahşaptan olur. Beşik, çocuk ve annesinin yattığı odada, oda ile birlikte bir ay boyunca süslü kalır. Çocuklara söylenen ninniler genellikle Kürt'çedir.

B- Hurafe inançlar

Altınüzüm' de haftanın bazı günleri uğursuz kabul edilir. Bu kabul, genellikle kadınlar arasında yaygındır. Bu inanıştan hareketle, salı-çarşamba çamaşır yıkamamaya dikkat eden ev kadınları vardır. Bazı ev işlerinin yapılmadığı bu günler aileden aileye değişiklik gösterir. Bu değişikliğin nedeni de ailenin başına herhangi bir musibetin hangi günde gelmiş olduğudur. Evlerde nazar boncuğu kullanımı yaygındır. Başka insanların gıpta ile bakışından kaynaklanabilecek zararlardan, malı ve canı koruduğuna inanılır. Çocuklara, yeni alınan araçların (traktör, kamyon, otomobil) önüne veya içine takıldığı gibi, bazı aileler evlenmemiş kızlarına nazar boncuğu takarlar. Bağcılık temel uğraşı olduğu için, bununla ilgili bir batıl inanç da yerleşmiştir. Bağ alanlarına, boynuz veya kafatası konulur. Bunların konulma nedeni, bağ arazilerinin nazardan korunduğu inanışıdır. Kasabada halk arasında sahabe mezarı diye bilinen mezarın yanındaki ağaca dilekte bulunma inancı da vardır. Bu ağaca çeşitli renk ve ebatlarda bezden çaputlar bağlanarak dilekte bulunulur. Burada her çeşit dilekte bulunabilen insanlar bu isteklerinin gerçekleşeceğine inanırlar. Din görevlisinin, bu davranışların dinimize göre yanlış ve batıl olduğu yönündeki telkinleri ikazları haklı bulunmakla birlikte, bu inançları uygulayanlar vardır. Kasabada mezarı bulunan Kadiri Mürşidi M. Necati Ak'ın mezarına yönelik bu tür beklentiler yoktur.

IV. ALTINÜZÜM'DE KILIK KIYAFET

Altınüzüm' de erkek ve kadın kıyafeti, eskiye kıyasla değişikliklere uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Kasabada geleneksel erkek giysisi şalvardır. Şalvar sadece bu kasabanın değil bu bölgenin erkek ve kadın kıyafetini oluşturur. Şalvar giysisinin rengi siyahtır, başka renkte şalvar giyilmez. Bu renk tercihinin özel bir nedeni yoktur. Eskiden beri siyah renk şalvar kullanıldığından bu şekilde yerleşmiştir. Günümüzde erkek kıyafeti, şalvar, üste yakalı mevsime göre uzun veya kısa kollu olarak değişen gömlektir. Çoğunlukla, giyilen gömleğin alt tarafı şalvarın üstüne bırakılır. Yaşlılar başlarına takke veya başlık giyerler. Kasabada şapka giyilmez. Sakal bırakmak için 40 yaşını aşmak gerektiğine inanılır. Bu gençlik döneminden sonra olgunluğun sembolü olarak da görülür. Kıyafette, daha ziyade rahatlık gözetilir. Kasabada süs ya da gösteriş amacıyla kıyafet giyilmez. İlçe yada şehire önemli bir iş için gidilecekse pantolon ve ceket giyilir. (Resim:20)

Genç erkeklerde şehir kıyafetini görmek mümkündür. Gençler arasında şalvar giymekle beraber, kumaş pantolon ve kot pantolon da giyenler az değildir. Yazları tişört, ayakkabı olarak serin spor giyecekler ve açık terlik tercih edilir. Giyimde moda takip edilmez. Kıyafetiz rahat ve uygun olmasına dikkat edilir. Giysiler, eskiyene kadar giyilir. Kasabada kadın kıyafeti çeşitlilik gösterir. Orta yaş ve üzerindeki kadınların kıyafetleri klasiktir. Şalvar, üzerine entari giyilir. -Buna "dolama" adı da verilir.- Bayanlar başlarını bir tülbent ile örterler. Tülbent iki şekilde başa örtülür. Birincisi başı ve omuzları örtecek şekilde, ikincisi başın bir bölümünü örtüp, örtünün uçlarını ensede birleştirip bağlamak suretiyledir. İkinci tip örtüde boyun açıkta görülür. Kadınlar her iki şekil örtüyle dışarıya çıkabilmektedirler. Kasabada Batı bölgelerinde olduğu gibi, dışarıya çıkarken "ferace" türü özel dışarı giysisi yoktur. Fistan, entari, şalvar, etek ve örtüden oluşan kadın kıyafeti ev dışında da giyilir. Yazın çorap pek giyilmez.

(Resim:21) Genç kızlar kıyafet olarak ev içinde pijama, etek, üzerinde ise gömlek veya konfeksiyon ürünü hazır giysiler görülür. Fistan denilen boydan aşağı tek parça elbiseler de giyilmektedir. Kadın giyiminde dikkat çeken bir nokta da tercih edilen elbiselerin kumaşlarının çok renkli olmasıdır. Kızlar içinde özel dış giysi yoktur. Son yıllarda pardesü giyen genç kızların sayısında artış gözlenmektedir. Genç kızlar, özel günlerde, düğün, nişan, bayram gibi günlerde kendi diktikleri veya diktirdikleri hazır alınan konfeksiyon ürünü kıyafetler giymektedirler. Genç kızlar ve orta yaş kadınları şehre giderken, yanlarına çantalarını da alırlar. Başlarını örtenler olduğu gibi, başı açık gidenler de vardır. Kasaba genç kızlarının şehre giderken başlarını açmalarının sebeplerini şu şekilde belirtmek mümkündür: Baş açıklığın kadın için genel yaşam biçimi haline gelmesi baş açmanın eskisi kadar ayıp karşılanan bir davranış olmaktan çıkması kasaba yaşamında da baş açıklığın normal hale gelmesi ve kitle iletişim araçlarında özellikle televizyondaki "kadın" imajının özendirici etkisinin varlığı tesettürü, örtünmeyi etkileyen unsurlardır. Bazı gençler şehre giderken, kıyafetlerine çok dikkat ederler, özel olarak süslenirler. Kadınlar yaz mevsiminde çorap gimezler, eteklerinin altındaki şalvar veya pijamayı topuklarına kadar çekerler. Çocukların belirgin kıyafetleri yoktur. Yaz mevsiminde kısa pantolon, kolu kısa fanila, tişört giydirilir. Çocuk elbiseleri kadınlar tarafından hazırlandığı gibi, hazır çocuk kıyafetleri satın alınarak giydirildiği de olur. Erkeklerin tarlada çalışırken giydikleri özel iş kıyafetleri yoktur. Evde, bu iş için kullandıkları eski, paspal kıyafetleri giyerler. Altınüzümlüler kendi giydikleri kıyafetleri doğal bulurlar. Kızların mini etek giymesi tepki gördüğü için bu kıyafeti giyen kız yoktur. Bazı aileler kızlarının sokağa açık çıkmasına karşı gelmezken mazbut aileler kızlarının başı örtülü olmasına dikkat ederler.

Resim-20- Erkek Kıyafeti

Resim-21- Kadın Kıyafeti

V. BÖLÜM

İKTİSADİ HAYAT

V. BÖLÜM

İKTİSADİ HAYAT

A. Cevdet Paşa , Altınüzüm'ün de dahil olduğu bu bölgedeki siyasi ve sosyal karışıklıkları önlemek için Fırka-i İslahiye ile bölgeye geldiği zaman bir takım sosyal ıslahatlarda bulunur. Buralardaki göçebe Kürt aşiretlerini iskana tabi tutarak aşiretlere toprak tahsis eder. Bunun yanı sıra toprağı işleme, ürün ekim dikimi konusunda çeşitli teknikler öğretir. Günümüzde bölgede meşhur olan bağcılık, A. Cevdet Paşa zamanında göçebe Kürt aşiretleri, yerleşik düzene geçirmek amacıyla başlatılmıştır. Arazi verilen aşiretlere bağ ekimi, dikimi öğretilmiştir. Zaten insanların yerleşik hayata başlamaları tarıma geçiş ve onun gelişimi ile birlikte olmuştur.⁷⁹ Tarım ve ticarete başlamaları buradaki insanların sosyal hayatlarında değişiklikler meydana getirmiştir. A. Cevdet Paşa'nın belirttiğine göre Altınüzüm ve çevresi bu tarihe kadar ticaret, alış-veriş bilmemekte, ancak ihtiyaçlarını malı mal ile mübadele ederek karışılmaktaydılar. Soğan ve yağ gibi ihtiyaç maddeleri kesinlikle parayla alınıp satılmazdı. Bunun nedeni de, yöre ahalisinin, bu tür ihtiyaç maddelerine beylere ve ağalara karşılıksız, meccanen vere gelmiş oldukları için, bu eşyaların kârını, karşılığını almak alışkanlığında olmamalarıydı. Cevdet Paşa burada bir köylüye: soğanın fiyatının sorar. Köylü; "Soğanın para ile alınıp satıldığını âbâ vü ecdadımdan işitmedim" diye cevap verir. Bunun üzerine Cevdet Paşa bu maddelerin çevre illerdeki fiyatlarını tespit ederek, aynı fiyatı yöre için geçerli hale getirir. Böylece yöre köylüsü için hayvansal ve zirai ürünlerin para karşılığı alım satımı başlamış oluyordu. Cevdet Paşa bu uygulamalardan sonra; "yerli ağaların ahali üzerindeki nüfuzlarına zaf-ı külli geldiğini" belirtmektedir.⁸⁰ Tarımın makinalaşması sonucu değişim daha da hızlanmıştır. Aşiret yapısının zayıflamasında ve değişime uğramasında tarımın makinalaşmasının önemli yeri vardır. Yalnızca traktörün girmesiyle bazı barak köylerinde eski aşiret gelenekleri zayıflamış ve cemaate bağlılık sarsılmıştır.⁸¹ Tarımın makinalaşması sonucunda traktör yedek parçası, mazot, gübre, tarım ilaçları gibi tarım girdilerini ilçe ve il merkezlerinden karşılayan köylülerin şehirle olan münasebetleri artmıştır. Makinalaşmadan dolayı çiftçiler uzmanlık gerektiren hizmetlere muhtaç hale geldikleri için şehirlerle olan iktisadi ilişkilerini arttırmışlardır. Bu makinanın muayyen kısımlarını satın almak veya tamir ettirmek için şehirlere gelmektedirler.⁸² Yetiştirilen tarım ürünlerinin pazarlaması da şehirle ilişkiyi gerekli kılmaktadır.

⁷⁹ Turhan Mümtaz, "Kültür Değişmeleri", İÜİFV Yay. İstanbul, 1987, s.77.

⁸⁰ Paşa Ahmed Cevdet, "Tezâkir", c:3, s.155.

⁸¹ Tanyol Cahit, "Sosyoloji Dergisi", İstanbul, 1981, sayı:13, s.215.

⁸² Kurtkan Amiran, "Köy Sosyolojisi", s.94.

I. BELLİ BAŞLI İKTİSADİ FAALİYETLER

A. Zirai Faaliyetler

1. Zirai Faaliyetlerin Yürütülmesi

a. Teknolojik Gelişme

Altınüzüm' de zirai faaliyetler alanında en yaygın olanı bağcılıktır. Kendi ihtiyaçlarına yetecek kadar buğday ekimi 3-35 dönüm alana da pamuk ekimi yapılır. Bunun dışındaki tarım alanlarında bağcılık yapılır. Kasabanın toprak yapısı bağcılık için çok uygun olup, su geçirgenliği normaldir. İklim Akdeniz iklimi özelliği gösterir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Yağışlar genellikle sonbahar ve ilkbahar aylarında görülür. Altınüzüm' de 263 adet traktör vardır. İslahiye'nin tüm köylerindeki toplam traktör sayısı 560'tır. Kasabadaki traktör sayısındaki fazlalık, tarımdaki makinalaşmanın ve gelişmişliğin de göstergesidir. Traktörler, hem bağ alanlarının sürülmesinde, çapalanması, ilaçlanmasında hem de tarla ile ulaşımda kullanılır.

b. Toprağın Durumu

Altınüzüm' ün bağ alanlarının toplam büyüklüğü 6400 hektardır. Bu alanların tamamı düz arazidir.

c. Komşu Köylerle Toprak İlişkisi

Altınüzüm' ün çevre köylerle sınırları belirli bir çizgiye sahip değildir. Yerleşim birimleri arasında meydana gelen kız alıp vermelerden kaynaklanan miras, satın alma gibi nedenlerle toprak girintili çıkıntılıdır. Komşu köylerden bazı ailelerin Altınüzüm' de toprağı, arazisi olabilmektedir. Ayrıca toprak kiralama yöntemiyle komşu köylerden çiftçiler kasabada bağcılık faaliyetlerini yürütmektedirler. Komşu köylerde bulunan az miktardaki bağ arazilerinden elde edilen ürün, hasat mevsiminde Altınüzüm kasabasına gelen tüccarlara veya buradaki taşitlarla dışarıya satılmaktadır.

d. Toprağın İşletilmesi

Altınüzüm' de bağ tesisi kurulan arazi her yıl daha da büyümektedir. Bağ alanlarının toplam büyüklüğü 64000 dönümdür. İslahiye'nin toplam bağ alanları 75500 dönümdür. Bunun 64000 dönümü Altınüzüm'dedir. Bu toprakların 25.500 dönümü yeni tesis bağ alanıdır. Bağ alanlarının bu kadar büyük olmasının sonucunda Türkiye çapında isim duyuran üzüm çeşitleri yetiştirilmektedir. Üretimi yapılan üzüm çeşitleri şunlardır; 1. Hatun parmağı, 2. Rezaki, 3. Kardinal, 4. İzmir, 5. Gaziantep karası, 6. Dökülgen, 7. Kabarcık, 8. Bal üzümü, 9. Ata sarısı, 10. Uslu, 11. Pafi. Kasaba bağ arazilerinde 750.000 kök vardır. Üzüm üretiminde verimlilik, bölgesine ve yerine göre değişir. Başlıca üç bölgede değişik miktarlarda ürün alınır. 1. Bölgede kök başına (Tiyek de denir.) 80 kg, 2. Bölgede kök başına 40-60 kg, 3. Bölgede 10-30 kg ürün elde edilmektedir. 1994 yılında rekolte 40.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Üzümler yeterli olgunluğa geldiğinde dalından koparılmaya başlanır. Olgunluk için göstergeler şunlardır; tanenin rengi, kalınlığı, tane sapının rengi, kuvveti ve salkım iskeletine bağlantısı, salkım iskeletinin rengi, tane etinin sertlik, yumuşaklık, gevreklik ile çekirdekten ayrılıp ayrılmaması halı, üzüm sırasında bulunan kuru madde ve asit miktarı ile

bu iki maddenin birbirine oranı ile lezzet durumu göz önünde bulundurularak olgunluk saptanır. (Resim:22)

Resim-22- Bağ Alanından Bir Görünüş

Hasadına karar verilen üzüm salkımları, çekme, sepet, çakı ve sivri uçlu makaslar kullanılarak kesilir. Sivri uçlu makas yardımıyla çürük ve yeşil tane gibi istenmeyen kısımlar temizlendikten sonra toplama sandığına sap kısmı üste gelecek şekilde konulmaktadır. Hasat, üründe su kaybını ve dolayısıyla ağırlık kaybını önlemek için günün serin saatlerinde yapılmaktadır.

Altınüzüm' de yetiştirilen ürünün üç şekilde satımı yapılmaktadır

1. "Dabana" adı verilen, çıkan ürünü alıcı ve satıcı arasında tahmini şekilde anlaşarak alım-satım yapılır. Buna "kabala satış" da denir.

2. Kiloyla satış; yetişen mahsul kantarlarda tartılarak satılır.

3. İmkanları olanlar ise kamyonlar ile ürünlerini başka illere kendileri götürüp satmaktadırlar. Üretim kendisi ihraç eden kimse yoktur. Alım için gelen tüccarların bir kısmı ihracata yönelik çalışmaktadırlar. Üzümler, çeşidine göre Suudi Arabistan, Suriye, Rusya, Ürdün, Kuveyt, Hollanda, Almanya ve İngiltere'ye ihraç edilmektedir. (Resim:23) Fiyat oluşumunda talebin etkisi büyüktür. Alım fazlalaştıkça fiyat yükselmektedir. Yurt içi ve dışından üzüme olan talep kasabaya daha çok tüccarın gelmesine neden olmaktadır. Ayrıca ihracattaki canlılık fiyatın yükselmesine nedendir. Kasabada üreticiler ürünün satımında organize birlik kuramamışlardır. Kooperatif denemesi olmuş fakat başarılı olamamıştır. Buna neden olarak kooperatifçiliğin bilinmemesi, bazı çıkarıcı kişilerin satıştaki durumu kendi çıkarlarına yönlendirmeleri ve halkın, toplumun menfaatini kendi çıkarlarından daha az gözetmeleridir. Kurtkan'a göre; köyler ve bazı kasabalar bir takım hallerde kapalı cemaat karakteristiğine sahip olabilmeleri bakımından resmi kooperasyona müsait çevreler değildir. Milli topluluğun, cemaatvari bir bütünleşmeye ulaştırılmasında bu derece müsait roller ifa etmelerine rağmen, kooperatifler özellikle milli birliğe dahil edilme

ihtiyacında olan kapalı cemaatlerde kurulup gelişmesi zor olan teşekküllerdir.⁸³ Altınüzüm' deki kooperatif çalışmalarını, büyük bağ arazilerine sahip kişilerin çıkarıcı tutumları engellemiştir. Diğer bir husus ta, Tekel kurumunun kasabaya yakın bir yere şarap fabrikası yapımı için girişimleri olmuştur. Şarap fabrikasına halkın tepki göstermesi sonucu, fabrika yapıldığı halde sonradan tütün deposu ve tütün işleme merkezine dönüştürülmüş olup bu şekilde hizmet vermektedir. Halkı şarap fabrikasına tepki göstermesinin temel nedeni dinî gerekçelerdir. Fakat kasabadan bir takım şahıslar, kasabanın çoğunluğu ile aynı görüşü paylaşmadığından ve ekonomik nedenlerden dolayı, ürettikleri üzümü Gaziantep'teki şarap fabrikasına satmaktadırlar.

Resim-23- Üzümün Nakliyesi

Altınüzüm zirai alanda sadece bağıcılıkla ilgilendiği için ekonomisi de bağıcılığa dayalıdır. Üzümde elde edilen gelir ile tüm yıl geçimlerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Üzümün hasadına kadar çeşitli kişi ve kurumlara borçlanmaktadırlar. Ocak ayında başlayan borçlanma Temmuz kadar devam eder. Bağlardan ürün verimliliği alınmaz ise ailelerin ekonomik durumlarında sıkıntılı günler yaşanır. Kişiler birbirlerine borçlandıkları gibi, ilçedeki bankadan kredi alırlar, kooperatife de borçlanırlar. Bağları işletmede gerekli olan sermaye temininde, Altınüzüm Zirai Donatım Kooperatifi'nin rolü vardır. Gerekli olan para, Donatım Kooperatifi'nden kredi şeklinde alınmaktadır. Krediler kısa vadeli olup, hasat dönemini kapsar. Kooperatifin, kasabalıya verdiği krediler gübre, ilaç ve araç-gereç, zirai mücadele alanlarında kullanılır. Çiftçiler topraklarını kendileri işletirler. Ortakçılık kalkmıştır. Toprağı olup da kendi imkanları ile işleyecek durumda olmayanlar, kiraya-icara verirler. Kiralama ücreti dönüme ve arazinin yeri ve durumuna göre değişir. Kira ücreti mahsul çıkıp satıldıktan sonra ödenir. Mahsulün hasadında gerekli olan insan gücü kasabadan karşılanır. Dışarıdan işçiye ihtiyaç duyulmadığı için çalışmak için gelen yoktur.

⁸³ Kurtkan Amiran, age, s.249-253.

2. Ürünün Değerlendirilmesi

Altınüzüm'ün iklim ve toprak yapısı bağcılık için çok elverişlidir. İlk bağcılık tarımı A. Cevdet Paşa'nın buradaki aşiretleri islah ve iskan amacıyla yerleşik hayata geçmeleri için toprağa bağlı zirai faaliyetleri uygulamasıyla başlamıştır. Bu verimli arazilerde bağlar kurularak ticari hayata yön verilmiş. Yapılan zirai çalışmalar sonucu bağ alanı ve üretim her geçen yıl daha da artmaktadır. Altınüzüm' de ortalama rekolte 40.000 ton civarındadır. Ürünler yurt içi ve dışına satılır. Ürünlerin depolanması için gerekli depolama şartlarına uygun tesisler yoktur. Üretilen mal hemen satılır. Üzüm üreticileri devletin yardım elini uzatarak, üzümün devlet desteğine alınmasını, bağ yollarının yapılmasını ve bağların uçakla havadan ilaçlanmasını istemektedirler. Üreticilerin şikayetçi olduğu diğer bir husus da; tefecilerin fiyat kırması, tüccarların anlaşmalı davranarak fiyat oluşturmaları, mahsul iyi çıksa da maliyet yüksek olduğu için zararlı sonuçlanmaktadır.

B. Taşımacılık

Altınüzüm' de bağcılıktan sonra en önemli geçim kaynağı taşımacılıktır. Kasabada bulunan araçların toplam sayısı şöyledir: 147 kamyon, 7 tır, 32 minibüstür. Bunlar ticari amaçlı araçlardır. Ticari amaç taşımayan özel otomobillerin sayısı da azımsanmayacak kadar vardır. Kamyonlar üzüm hasadı zamanında üzümün nakliyesinde kullanıldığı gibi, sair zamanlarda ülke içi ve uluslararası taşımacılıkta kullanılırlar. Irak'a taşımacılığın serbest olduğu dönemde, Adana, Mersin İskenderun'dan yüklenen eşya ve mallar Irak'a taşınırdı. İran'a taşımacılık da önemli bir yer tutuyordu. Sınır kapısının kapanması ve ihracatın durması tüm bölgedeki taşımacılık sektörüne darbe vurduğu gibi, kasabadaki bu işle uğraşan ve geçimi buna dayanan kamyon ve tır sahiplerinin de işine sekte vurmuştur. Yurt içi taşımacılıkta da iş bulma zorlaştığı için, nakliyatçılıkla uğraşan ailelerde geçim sıkıntısı başgöstermiştir. Taşıt araçlarından alınan vergilerin bu dönemde artış göstermesi taşımacılığı tamamen bir yük haline dönüştürmüştür. Bazıları kamyonlarını satmakta çareyi bulmuştur. Minibüsler ise İslahiye'den, Kilis, Dörtöyol, İskenderun, Hassa ve Hatay'a yolcu taşımaktadırlar.

C. Ticaret

Ticaret; mal, tahıl alım satımı alış verişidir. Altınüzüm'ün temel geçim kaynakları bağcılık ve taşımacılıktır. Bu işlerin ticaret olan yönü, hasat zamanında ürünün pazarlanması, taşınması ve ürünlerin paraya dönüştürülmesinde görülür. Kasaba halkı içindeki alışverişlerinde değiş-tokuş, trampa yapılmaz, çünkü aynı ürünler üretilir. Kasabada tarım dışında ticari bir işletme oluşturulmayacak özellikte esnaf ve zanaatkarlar vardır. Esnaf, toplumun acil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kasaba içinden çıkmıştır. Yerli esnaf aynı zamanda bağcılık ile de uğraşır.

Altınüzüm 'de mevcut esnafı şöyle sıralayabiliriz.

<u>ALANI</u>	<u>ADEDİ</u>
Demir Doğrama	2
Marangoz	4

Değirmenci	1
Motosiklet Tamir	1
Fırıncı	1
Bakkal	22
Kebapçı	1
Pastahane	2
Kahveci	7
Ayakkabıcı	1
Kaynakçı	1
Oto Tamircisi	1
Berber	1
Kasap	1

Kasabada mevcut ve esnaf ve sanatkarlar arasında rekabet yoktur. Çok sayıda bakkal ve kahvehane olmasına rağmen uygun satış yapılmaktadır. Dükkanlarda bereket ve karınca duaları gibi hazır satılan kartlar çerçevelenilip uygun bir yere asılmıştır. Dükkanı her sabah açarken sesli besmele çekerek açmak adettir. Kahvehaneler müşteri çekmekte zorlanmaz. Çünkü çalışmaktan arta kalan boş zamanı geçirmek için kahvehaneden başka bir mekan yoktur. Toplu bir yerleşim merkezi olan Altınüzüm' de herkes birbirini tanır. Komşuluk, arkadaşlık, akrabalık gibi nedenlerle yakın ilişki içerisindeyler.

D. El Sanatları

Altınüzüm' de halıcılık, kilimcilik ve bunlara benzer el sanatları yoktur. Fabrikasyon mamüllerin kullanımı yaygındır. Kasabada belirli aralıklarla biçki nakış kursu açılır. İlçe Halk Eğitim merkezinin düzenlediği bu kurslara genç kızlar katılarak çeşitli el sanatları öğrenirler. Dikiş-nakış-çiçekçilik dallarında eğitim alırlar. Öğrenilenlerin pratiğe aktarılması kendi ihtiyaçları oranındadır. Aile bütçesine gelir getirici olmamaktadır.

II. İKTİSADİ FAALİYETTE ROL ALANLAR

Tarıma ve taşımacılığa dayalı bir iktisadî yapısı olan Altınüzüm' de iş bölümü söz konusudur. Kadın ve erkeğin yapacağı işler ayrı ayrıdır. Bağların sürülmesi budanması, ilaçlanması, ürünün satılması erkeklere aittir. Hayvancılık ve tarımda çeşitlilik olmadığı için çocuklardan işgücü olarak istifade azdır. Bununla beraber ilkokul sonrası 14-15 yaşına giren erkek çocuğa duruma göre sorumluluk verilir. Kız çocukları ise annelerine ev işlerinde ve küçük kardeşlerinin bakımında yardımcı olurlar.

Kadınlar ev işleri ve çocuk bakımıyla uğraşırlar. İsteklerine göre bağda erkeğine yardımcı olanlar da vardır.

SONUÇ

Altınüzüm, yerleşim konumu itibari ile işlek merkezi bir yer olma özelliği gösterir. Aşiret yapısından gelen özelliği; bugün ekonomik gelişme, kentlerle ilişki, teknolojik yenilikleri takip etme neticesinde gevşemiştir.

Kasabada aile güçlü konumunu devam ettirmektedir. Başlık adeti ve görücü usulü kalkmıştır. Evlenme törenlerinde geleneklerin uygulanmasına özen gösterilmekle birlikte yeniliklerin etkisi görülür. Aile, geniş aileden çekirdek aileye dönüşmektedir. Bunda ekonomik gelişme rol oynar. Karı koca ilişkilerinde erkeğin otoritesi vardır. Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde yardımlaşma mutlak surette vardır.

Siyasî rekabetler dışında gruplaşmaların anlaşmazlıkları görülmez. Kasaba Kürt kökenlilerden oluştuğu için ülke genelindeki bu tür tartışmalar yakından takip edilir. Etnik bilinçlenme gelişmiştir. Dinî hayatta gelenekten tevarüs eden davranışlar devam ettirilir. Dine olan bağlılıklarını, ibadethanelerini en güzel biçimde yapmaya çalışarak yansıttıklarına inanırlar. Bayramlarda, cenâzelerde kaynağını dinden alan toplumsal dayanışma en üst seviyeye çıkar. Anadolu'nun başka yörelerinde bulunan batıl inançlar, kendine özgü biçimlerde burada da görülmektedir. Okuma-yazma oranı yüksektir. Kasabada iki ilkokul, ortaokul ve lise mevcuttur ve çevre köylere de hizmet verir. Sağlık, eğitim, haberleşme ve güvenlik hizmetlerinden yararlanmaktadırlar. İktisadî hayatta bağıcılık ve taşımacılık önemli yer tutar.

Son cümlede şunu vurgulamakta yarar vardır; Türk ve Kürt toplulukları geçmişten bugüne birlikte yaşayarak gelmiş, geleneksel kültür ve inancı paylaşmışlardır. Şu bilinmelidir ki bu toplumu birbirine bağlayan etkenler, ayırıcı etkenlerden daha çok ve fonksiyoneldir. Kürt ve Türk topluluklarının tarihsel gelişimi, etnik farklılaşmaları aynı potada eritebilen zenginliklerle doludur.

KAYNAKLAR

- Ardel Ahmet, "Genel Coğrafya Dersleri", İÜEF, İstanbul, 1961.
- Atalay Beşir, "Köy Gençliği Üzerinde Sosyolojik Araştırma", Erzurum, 1979.
- Balaban Ali Rıza, "Akrabalık ve Evlilik Türleri", İzmir, 1982.
- Beşikçi İsmail, "Alikan Aşireti", Yurt Yayınları, Ankara 1992.
- Büyük Larousse Ansiklopedisi, Milliyet Yayınları, C:10, İstanbul, 1993.
- Çilingiroğlu A., "Anadolu Araştırmaları", Görsel Yayınları, 1979.
- Cüncü Enver, "Emperyalizmin Saldırılarına Karşı İslâm", Petek Yayınları, İstanbul, 1985.
- Dinçol M. Ali, "Anadolu Uygarlıkları", Görsel Yayınları, 1982.
- Duverger Maurice, "Sosyal Bilimlere Giriş", Bilgi Yay., İstanbul, 1990.
- Er İzzet, "Sosyal Gelişme ve İslâm", Furkan Yay., Bursa, 1994.
- Erdentuğ Nermin, "Hâl Köyünün Etnolojik Tetkiki", AÜ, Ankara, 1968.
- Gökcalp Ziya, "Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler", Sosyal Yay., İstanbul, 1992.
- Gökçe Birsen, "Aile ve Aile Tipleri Üzerinde İnceleme", BBD, c:8, s:1-2, Ankara, 1976.
- Gregory Abul Farac, "Abul Farac Tarihi", TTK Yay., Ankara, 1987.
- İslâm Ansiklopedisi, MEB Yay., İstanbul.
- Kağıtçıbaşı Çiğdem, "Türkiye'de Ailenin Değişimi", Ankara, 1984.
- Karaman Hayrettin, "Mukayeseli İslâm Hukuku", Nesil Yay., İstanbul, 1986.
- Kınal, F., "Eski Anadolu Tarihi", Ankara, 1972.
- Kıray Mübeccel, "Ereğli", DPT Yay., Ankara, 1964.
- Kongar Emre, "Türkiye Üzerine Araştırmalar", Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986.
- Kurtkan Amiran, "Genel Sosyoloji", Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.
- Kurtkan Amiran, "Köy Sosyolojisi", İ.Ü.İ.F., İstanbul, 1968.
- Merter Feridun, "Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler", T.C.Bşbk. Yay., Ankara, 1990.
- Ozankaya Özer, "Toplum Bilime Giriş", Ankara, 1984.
- Ozankaya Özer, "Köyde Toplumsal Yapı", SBF Yay., Ankara, 1971.
- Özbay Ferhunde, "Türkiye'de Ailenin Değişimi", Ankara, 1984.
- Paşa Ahmed Cevdet, "Tezâkir", TTK Yay., c:3, Ankara, 1991.
- Tezcan Mahmut, "Kan Davaları", AÜEF Yay., Ankara, 1981.
- Timur Serim, "Türkiye'de Aile Yapısı", HÜ Yay., Ankara, 1972.

- Turan İlder, "Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış", Der Yay., İstanbul, 1986.
Turhan Mümtaz, "Kültür Değişmeleri", İÜİFV, Yay., İstanbul, 1987.
Türkdoğan Orhan, "Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları", İstanbul, 1977.
Türkdoğan Orhan, "Çağdaş Türk Sosyolojisi", AÜ Yay., Erzurum, 1987.
Unat Nermin Abadan, "Serbest Zaman Faaliyetleri", Ankara, 1961.
Yasa İbrahim, "25 Yıl Sonra Hasanoğlan", SBF Yay., Ankara, 1969

Diğer Resimler

Resim-24- Bir Kahvehaneden Görünüş

Resim-25- Pazardan Bir Görünüş

Resim-26- Otobüs İrtibat Bürosu ve Berber

Resim-27- Altınüzüm` de Bir Partinin Yerinden Görünüş